IX.D

I+108

APL 34, A REC 103
. B PRO 244
. C PRO 245
. D PRO 246
. E PRO 247
. F PRO 248

FLORVM, ET CORONARIARVM ODORATARVMQVE NONNVLLARVM HERBARVM HISTORIA,

REMBERTO DODONAEO
Mechlinienſi Medico auctore.

ALTERA EDITIO.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
M. D. LXIX.

SVMMA PRIVILEGIORVM.

CAVTVM est Regio priuilegio, ne quis alius præter Christophorum Plantinum, librum cui titulus est, *Florum & coronariarum odoratarumq; nonnullarum herbarum Historia, Remb. Dodonæo Mechlinienſi Medico auctore*, imprimat, vel alibi impressum vendat hinc ad sexennium, sub pœna confiscationis librorum, vt latius patet in litteris datis Bruxellæ 2. Decembris M. D. LXVII.

Subsignat.

De Langhe.

Idem cautum est in Consilio Brabantiæ, ad totidem annos, & sub pœnis ijsdem, vt in superiori Priuilegio; quemadmodum latiùs patet in litteris datis Bruxellæ 3. Decembris eiusdem anni.

Subsignat.

De Langhe.

CLARISSIMO AC AMPLISSIMO VIRO,

D. IOACHIMO HOPPERO, AVratæ militiæ *Equiti*, *Domino de Dalem, Regis Consiliario, & supplicum libellorum magistro, cognato suo, Rembertus Dodonæus Medicus*: S. P. D.

DE FLORIBVS, odoratisq; ac coronariis stirpibus, Clarissime HOPPERE, multa nobis dicenda occurrerent, si per dicẽdi locos discurrere, & encomium ipsorum scribere cogitaremus: sed id faciendum nõ instituimus, abunde esse rati, vtilitatem eorum & quantum materiæ Medicæ & præsertim flores conferãt, in hac, ad te, præfatione paucis ostendisse. Nam de inuentione ac origine florum herbarumque: de amœnitate, quæ hortis, viridarijs, ac om-

nibus ferè locis ex ijs accedit : aut de ea quæ ex aſpectu, odore vel tractatione florum, voluptas animi aut recreatio concipitur, quid refert verba facere? De origine ſiquidem, ac inuentoribus florum herbarumque, multa fabuloſa apud Poëtas & alios ſubinde auctores, tam Græcos, quàm Latinos reperiuntur, quæ longum & perquàm moleſtum foret huc referre. Maximum verò ornatum, maximumque decorem, ſummamque gratiam, hortos hinc accipere, notiſſimum eſt. Neque etenim ex vllis quantumuis artificiosè contextis, aut coloribus ornatis, topiarijs vel perticalibus ſcenis, vmbraculis aut alijs hortenſibus operibus, tantum ornatus his accedit, quantum ex floribus, herbisque odoratis coronarijſúe; abſque quibus etiam omnia hortenſia opera, ornatu, gratia, & amœnitate deſtituuntur. Voluptas autem & animi recreatio ex his ipſis, non niſi honeſtiſſima eſſe poteſt. Ad id enim quod pulchrum honeſtumque, hominem commonefaciunt. Suggerunt ſiquidem flores ſua pulchritudine, coloris elegantia, formę præſtantia, odoris ſuauitate ac fragrantia, generoſis

nerosis animis honesti pulchriqúe, & omnium virtutum recordationé. Turpe namque, vt quidam sapiens ait, fuerit, pulchra contemplantem, pulchra tractantem, pulchrisque in locis versantem, non pulchrum aut turpem habere animum. Vtilitas porrò quæ à floribus materiæ medicæ, & pharmaceuticæ accedit, non exigua aut sterilis, sed fœcunda, varia, & omnino multiplex est. Prosunt vel solo odore, non parum, deinde & alijs suis facultatibus, flores quamplurimum. Odore siquidem spiritus refouent, reficiuntque, collapsas vires redintegrant; torpentem animum non rarò excitant; subinde remorantem somnum cleméter conciliant; & inter ea quæ ὀσφραντὰ siue odorabilia nuncupantur, principem facilè locum tenent; facilè videlicet parabiles & amica naturæ consuetudine familiares. Alia etenim quæ ab Indis, extremoúe Oriente aut Occidente odorata aduehuntur, nõ ita familiaria sunt, sumptuosiora interim, neque cuiuis statim & promptè parabilia: flores verò horti, & subinde arua sponte etiam suppeditant. Alijs verò suis facultatibus, calfaciendi videlicet, re-

frigerandi, reprimendi, corroborandi, concoquendi, digerendi, discutiendi, resoluendi, aperiendi, attenuandi, leniendi, & si quæ sunt similes; sic conducibiles flores sunt, vt nulla corporis pars malè affici possit, cui non ex floribus remedium adhiberi queat: paucæ item compositiones mixtaque medicamenta, quæ non flores aliquos admittant. Capitis doloribus & plerisque aliis eiusdem morbis, flores medelam conferunt. Pulmoni, lateriue dolentibus flores præsidio sunt. Ventriculum corroborant: aluum laxiorem reprimunt; eandem adstrictam laxant & aperiunt. Iocinoris & Lienis medicamentis flores permiscentur. Si calculi, coli aut vesicæ dolor vrget, flores præsto sunt. Vteri dolores leniunt: menses sistunt & citant. Antidotis & aliis compositis medicamentis magna vtilitate admiscentur. Recipiuntur in cataplasmata, malagmata, emplastra, vnguenta, fotus, balnea. Rara absque floribus enemata. Oleorum ex floribus multæ compositiones. Condiuntur flores. Fiunt ex floribus tragemata, serapia; elicitur ex ipsis liquor. Vino, melli, aceto, flores vires com-

communicant. Ita nullam alicui ſtirpi indidiſſe facultatem natura videtur, quam non & floribus communem fecerit, & ſubinde etiam cumulatiùs contulerit. Et tantum quidem abeſt, vt florum materia vel ieiuna ſit aut ſterilis; vel ad medicinam nihil faciat; vti ſycophantæ & calumniatores quidam indocti clamitant, qui non modò florum, verùm omnium herbarum ac ſimplicium medicamentorum, adde etiam compoſitorum notitiam, medico non neceſſariam opinantur: imò veluti ſuperfluam temerario auſu damnant: ad ſolos Pharmacopœos eam, aut mulieres reijcientes, & pertinere iudicantes. Qua vel ſola ſententia ſe indignos titulo ac nomine medici planè oſtendunt. Nam ita cohærens ſtirpium, herbarum & reliquorum ſimplicium medicamentorum, & multorum compoſitorum cognitio, alijs artis partibus eſt, vt nemo verè Medicinæ cognitionem habere queat, qui notitiæ eorum rudis ſit & imperitus: vt & nos alibi, & Galenus quoque ipſe manifeſtis verbis ſcriptum reliquit. Si etenim omnis artifex artis ſuæ inſtrumenta cognita & in nume-

rato habere debet, quomodo ea ignorans medicus, ab artis ſuæ imperitia excuſari poterit? Inter inſtrumenta ſiquidem quibus ars medendi in curationibus morborum vtitur, ipſæ ſunt ſtirpes earumque radices, cortices, medullæ, folia, flores, fructus, ſemina, ſucci, lacrymæ, & quæ ſunt alia. Neceſſum namque eſt huiuſcemodi medicos ſæpenumerò hæſitare, & veluti palabundos diuagari, ac in grauiſſimos pernicioſiſſimosque errores labi. Veluti non ita pridem in celebri quadam ciuitate medico cuidam, magnifico tamen titulo ſuperbienti accidiſſe, à fide dignis accepimus. Præſcripſerat is cuidam Diagridij drachmas duas; monente autem Pharmacopœo exceſſum quantitatis eſſe nimium, & percunctante eo, an pro Diagridio cogitaſſet Diatragachantes ſcribere; reſponſurus interrogauit an ne idem Diagridium & Diatragachantes eſſet. Adeò ſtupidus, omnisq; materiæ medicamentorum, atque etiam artis ipſius magnificus iſte λογιάτρος fuit: vt quantum inter Diatragachantes arteriacam compoſitionem, ac Diagridium medicamentum potentiſſimum bilem per alu-

uum

uum ſubducens, diſcriminis fuerit, planè ignorauerit. Alius nuper aquam elici voluit ex herba quæ Latinis Thyrſus dicitur (ita ſiquidem ſcriptum eius habebat) ipſe tamen & multum arrogans, & faſtu quodam ſibi plurimum in modum placens; perſuaſumque habens, ſe omnes quotquot ſunt medicos, iudicio & eruditione ſuperare, quum tamen ſerò artem cognoſcere cæperit ex pædotriba medicus factus. Meminiſſe hunc oportebat Thyrſum non aliquam herbam eſſe, ſed propriè quidem haſtam aut facem hederis obuinctam; metaphoricè verò Thyrſos, cuiuſuis herbæ cauliculos ſuperiores, in quibus flores gignuntur, appellari. Fuit & olim medicus quidam, qui vbi apud Galenum in compoſitione quadam Origani Onitidis nomen reperiſſet, ægrotanti mox cuidam compoſitionem quandam parauit, quæ Onitidem recipiebat. Hic Pharmacopœo ignoranti qualis herba Onitis eſſet; & percunctanti, quum non haberet quod reſponderet; ſuggerenti an Ononidem putaret; mox annuit, ac pro Origano Onitide, Ononidem ſubſtitui permiſit, herbam

multum ab Origano Onitide differentem. Atque in tales errores medicos perducit, & ſtirpium materiæque medicæ imperitia, tum & neglecta ea artis pars, quæ ſola propriè Medicinæ nomine appellari meretur: curandorum videlicet morborum ratio ac methodus. Fieri etenim non poterit, vt doctus & in operibus artis verſatus exercitatusque Medicus, in huiuſcemodi errores labatur. Doſim ſiquidem, iuſtumque pondus ſingulorum exactè tenebit: ignota, vana, & quæ in rerum natura non ſunt, aut quæ ipſi ſomnianti vel deliranti occurrerunt, ad vſum ducere non putabit: in veterum compoſitionibus ſi vnum aliquod deſideretur, non nomine ac appellatione ſimile, ſed viribus ac facultate reſpondens ſubſtituet, alteriusque deficientis loco addet. Ex his quantum ſtirpium materiæque medicæ notitia, medico ſit neceſſaria, plenè & abundè conſtare poteſt: & quàm nihil à noſtra profeſſione aut artis in qua verſamur exercitatione peregrinum aut alienum ſit, hoc quod tractauimus argumentum: quum inter ſtirpes, non poſtremo flores ſint loco;

& humanis vſibus variis multisque modis vtiles. Et de florum quidem vtilitate hæc ſatis.

NVNC ad te, clariſſime ac ampliſſime Hoppere, me conuerto, atque hanc noſtram de floribus ac odoratis coronariiſque nonnullis herbis hiſtoriam, tibi offero & dedico: non modò diuturnæ noſtræ amicitiæ veluti pignus quoddam apud te futuram; aut abſentis cognati & amici *μνημόσυνον*; ſed præcipuè & maximè nonnullæ cõgratulationis ergo. Poſteaquam enim te magnis muneribus ac præmijs D. Philippus Hiſpaniæ &c. Rex Catholicus ſibi obſtringat ac deuinciat, honoribus nõ exiguis augeat, alijque proceres & magnates ſummis fauoribus proſequantur; de his tibi, Hiſtoriæ huius noſtræ dedicatione, omnino congratulandum, pro ea, quæ inter nos à prima adoleſcentia coaluit amicitia, putaui: ne videlicet amici & cognati officio defuiſſe videri poſſem. Solent ſiquidem amici, proſperis & lætis amicorum rebus non ſolum gaudere & exultare, verùm & verbis ac factis lætitiam exprimere & oſtendere. Prodit igitur Hiſto-

ria

ria hæc noſtra, & maximi ac potentiſſimi Regis fauorem & munera, deinde & aliorum nobilium ac magnorum procerum amicitiam tibi gratulans, omniaque fauſta & felicia deprecans. Reliquum foret eam commendare, niſi iamdudum gratam tibi ac iucundam futuram, certus eſſem. Proinde & ne verbum vllum quidem addo, optans modò, ſtudioſis omnibus vtilem, & æquè ac tibi, acceptam eſſe poſſe. Bene vale, clariſſime Hoppere. Nonis Ianuarij, Anno 1568. Mechliniæ.

REM-

REMBERTI DODONÆI FLORVM ET CORONARIARVM ODORATARVMQVE NONNVLLARVM HERBARVM HISTORIA.

DE NIGRA SIVE PVRPVREA VIOLA. CAP. I.

NIGRA *siue purpurea Viola mox à radice folia promit, multa, lata, venosa, per ambitum leuiter crenata, hederæ foliis rotundiora, tenuiora, nigrioraq; præsertim parte superiore; inter quæ medij, tenues exeunt styli, & in singulos flores singuli,*

singuli, pulchri, odorati, colore in cœruleo subnigro purpurei, nonnunquam sed rarò candidi, ex quinque paruis foliolis compositi, quorum infimum maius; ac deinde pensiles caliculi, qui per maturitatem in tres partes dehiscunt. semen paruum & in rotunditate oblongum est. radicibus tenuibus ac fibrosis firmatur.

VIRET *hyeme pariter ac æstate, frigoris patientissima. Locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorũq; margines, pingui solo plurima frequensq; emicat. Flores vt plurimum Martio, vbi serius Aprili prodeuni mense.*

EST *huius generis quædam, florum foliola multiplicans, cum purpurea, tum candida, hortensis vtraque.*

EST *& genus quoddam syluestre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minus aut non odoratis, nascitur id, & locis quidem opacis, ac secus vias & margines agrorum, verùm arido steriliq; solo.*

VIOLAM *autem Græci* ἴον, *& ἴον* πορφυροῦν, *id est, Violam purpuream nuncupant. Theophrastus verò & ἴον* μέλαν ἢ μελάνιον, *hoc est, nigram Violam; à nigricantis purpuræ florum colore. Plinius solam hanc Græco nomine, à cæteris Violis discerni, appellariq; ἴον, & ab his Ianthinam vestim dici refert. Officinæ latinum nomen seruant; at herbam Violariam nominant, & matrem violarum. Germani florẽ,* **blau veiel/ oder Mertzen violen:** *Galli similiter* Violette de Mars, *hoc est, Violam Martiam: Belgæ,* **violetten** *dicunt.*

Ion *autem Græcis vocatum in Geoponicis Nicander credit, vt refert Hermolaus, quod Nymphæ quædam Ioniæ, florem eum Ioui primum dedere muneri. Alij ἴον dictum affirmant, quòd cùm Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertisset, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipsam factus, ab ipsa nomẽ accepit. Atq; inde etiam*

Latinis

Latinis Viola, quasi vitula, extrita littera t dici putatur. Seruius Violam Latinis etiam vaccinium, eadem occasione dici refert, locum enarrans Vergilij in Bucolicis:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Vergilius tamẽ Eclogâ 10. *Vaccinii à Viola differre ostẽdit.*

Et nigræ Violæ sunt, & Vaccinia nigra.

Vitruuius etiam Architecturæ libro septimo, Violam à Vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem, ex Vaccinio purpuram fieri elegantem memoriæ prodidit. Tinctores, inquit, cùm volunt Sile Atticum imitari, Violam aridam cõiicientes in vas cum aqua conseruescere faciunt ad ignem: deinde cùm est temperatum, coniiciunt in linteum, & inde manibus exprimẽtes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea eretriam infundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem. Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem: Quæ autem sint appellatæ Vaccinia, alio, & suo loco explicabitur, Silis Attici color.

AD *Violas reuertimur, quarum & flores & folia temperiem habent frigidam & humidam. Et flores quidem omnibus internis inflammationibus, laterum potissimum & pulmonis, vtiles sunt: pectoris, asperæ arteriæ, nec non faucium asperitates & scabrities leniunt: iocineris, renum, & vesicæ nimios calores restinguunt: ardentium febrium ardorem mitigant: bilis acrimoniam obtundunt: sitim arcent & sedant.*

QVOD *ex violis fit* ῥοσάτον, *siue vti Actuarius nominat* σπεάπιον, *si ex diluto decoquatur in quo pluries recentes ipsæ fuerint macerate, aluum lenit, & bilem per inferna educit, trium aut quatuor vnciarum pondo sumptum.*

FIT *& ex Violis oleum quod refrigerandi humectãdiq; potentia pollet: temporibus illitum somnum clementer conciliat,*

ciliat, quem calida aut ſicca intemperies remoratur: cum oui luteo ſedis & hæmorrhoidum dolores mulcet: additur quoque vtiliſſimè cataplaſmatis refrigerantibus, ac dolorem ſopientibus.

SIT *autem oleum, in quo Violæ macerantur, aut ex immaturis Oliuis, Græci* ὠμοτριβὲς ἢ ὀμφάκινον *nominant: aut ex Amygdalis dulcibus, vti Meſues ait: Sint & violæ ipſæ recentes humentesq; oportet. Aridæ etenim iam deperdita humiditate, & minus refrigerant, & caliditatis nonnihil adeptæ videntur.*

RECENTIORES *aridas violas, medicamentis quæ cor roborare creduntur, vtiliter admiſceri ſentiunt.*

FOLIA *Violarum in olere ſumpta, refrigerant, humectant, aluumq; leniunt: foris admota, calidas omnes inflammationes mitigant, cum per ſe, tum cum polenta impoſita. Imponuntur & æſtuanti ſtomacho, & oculis, Galeno teſte. Dioſcorides ſedi etiam excidenti imponi ſcribit.*

PRODESSE *autem excidenti ſedi poſſunt, non vti adſtringens aliquod ſedem reprimens, ſed veluti molliens & malacticon, qualia ſepenumero prius admouenda, quam reduci ea, præſertim inflammata, queat.*

PLINIVS *violas quoque ait, crapulam & grauedines capitis, impoſitis coronis olfactúue diſcutere; anginas ex aqua potas: id quod purpureum eſt ex ijs, comitialibus mederi, maxime pueris in aqua potum: ſemen ſcorpionibus aduerſari.*

Plinij locus ſuſpectus.

IN *quibus verbis, quod de purpureo floris additur, acceſſorium eſſe, & ex Hiſtoria Aſteris Attici tranſlatum, ſuſpicandum, & non temere, videtur; Dioſcorides etenim florem purpureum non violæ, ſed Aſteris Attici, cum aqua potum anginis, & comitiali in morbo pueris auxiliari, ſcribit.*

DE TRICOLORE VIOLA. CAP. II.

FOLIA *tricolori Violæ exigua sunt, ac imprimis quidem rotundiuscula, deinde oblongiora, per ambitum modicè serra-*

 rata:

rata: caules infirmi, tenues, anguloſi, geniculati, palmi longitudine: flores longiuſculis pediculis inſident, purpureæ Violæ formæ ſimiles, & magnitudine vt plurimum pares, triplici colore ſplendentes, purpureo videlicet, luteo, candidoq́ vel cæruleo; quorum elegantia ac varietate colorum, maximè placent, cùm odorem exiguum aut nullum habeant. In ſummis duobus floſculi foliolis, & ſubinde in inferioris, & quandoque etiam in mediorum extima parte, purpureus relucet Violæ nigræ. Mediis vt plurimum, ac nonnunquam inferiori candidus aut cæruleus inſidet. Luteus non rarò inferius foliolum vel magnam eius partem, ſemper autem floſculi medium, intercurſantibus vnà nigris aliquot radiolis, occupat. Semen exiguis, in rotunditate oblongis, vaſculis, ochri magnitudine continetur, quæ decidentibus ſuccedunt floribus, & vltro ſemine iam maturo debiſcunt. Radicibus nititur fibroſis.

IN *aruis pluribus locis exit: naſcitur & in hortis, & crebro quidem ſua ſponte, ſylueſtri ſpecioſior & elegantior.*

VERE *vnà cum Viola nigra aut paulo poſt emicat, æſtate dein tota & maxima Autumni parte, ac ſubinde etiam hyeme floret.*

IACEA *à plærisque nominatur: eſt tamen & alia iacea quæ nigra cognominatur. Aliis, herba Trinitatis, propter triplicem floris colorem, dicitur. Nonnullis herba clauellata. Galli flores* penſees *nuncupant qua etiam appellatione Brabantis ac vicinis Belgis innotuere. Germani* **Freyſcham kraut/vnd Dreyfeltigheyt blumen** *appellant, Cum* φλογί *Theophraſti conuenire videtur, quod* φλόγιον *etiam dicitur, & flos eſt tantum ſylueſtris abſque odore. Vere vnà cum Viola alba aut paulo poſt exiens, plurimumq́ durans: cuiuſmodi hæc tricolor Viola eſt, qua vti ſcripſimus, natura ſua ſylueſtris eſt atque inodora, &*

diutinè

diutinè floret. φλόγα autem siue φλόγιον, Gaza Violam flammeam interpretatur.

QVALITATEM *herba habet, frigidam quidem obscuram, sed humidam manifestiorem, lenti glutinosiqúe succi, vti Maluæ, particeps: emollientis ea de causa quoque facultatis, verùm minus quàm illa. Prodest, vt recentiores aiunt, febricitantibus maximè pueris & infantibus, quorum conuulsionibus ac comitialis morbi accessionibus subuenire creditur. commendatur item ad pulmonis pectorisq; inflammationes, & ad scabiem corporisq; pruritum. vlcera quoque glutinare fertur.*

DE LEVCOIO SIVE VIOLA ALBA. CAP. III.

LEVCOII *voce plura Violarum genera comprehenduntur, quorum in florum quidem colore præcipua, sed tamen & nonnulla in foliis differentia. Possunt hæc in duo genera distingui. Vnum genus cui folia candidiora & molliora, candidum Leucoion, à foliorum non florum colore quis nuncupauerit. Alterum verò Leucoion luteum, à floris colore luteo. Sunt autem candidi Leucoij genera rursus duo: maius videlicet & minus.*

MAIORI, *caulis est bipedalis aut altior, rotundus, in alas nonnullas diuisus: folia oblonga, candida, mollia, & veluti lanuginem habentia, salicis foliis quodammodo similia, verùm molliora. flores odorati, ex quatuor foliolis congesti, secundum cauliculos, superiori parte in tenuibus pediculis exeunt, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex purpureo punicei, aut cineri candidiori proximi, subinde varij. siliquæ inde sequuntur, oblongæ, angustæ, in quibus semẽ latum, planũ et rotũdum. radicibus nititur fibrosis, sed validis.*

Floret primo Vere & tota propemodum æstate, altero à satione anno, deinde & aliquot sequentibus, si diligentia & cura adhibitis, hybernis mensibus à frigore arceatur.

MINVS *genus à priori, non forma, sed magnitudine sola differt: caules foliaq; habet similia, sed minora: flores etiam non vnius coloris, sed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris: siliquas etiam & semina similia. Floret istud genus, non quidem Vere, sed Iunio, Iulio, aut Augusto, & eodem quidē quo satum est anno: hyeme perit.*

EST *verò & Leucoion, florum foliola multiplicans, sed rarissimum, quod ex maioris genere est, primoq; Vere florere incipit, & maiorem curam hybernis mensibus, ne à frigore offendatur, requirit.*

SERVNTVR *autem in hortis Leucoïa.*

EST *tamen & silvestre quoddam Leucoion humilius ac minus, quod in Zelandiæ maritimis sponte exit; ac in Narbonensi quoq; Gallia, iuxtaq; Monspelium, vti Gesnerus scribit, etiam reperitur.*

IAM *& Leucoion quoddam etiam est bulbosum, de quo subsequentibus capitibus.*

APPELLATVR *autem* λευκόϊον, *Latinis quidem Viola alba, Arabibus verò Keyri. Nostri maius genus,* **stock Violieren** *nominant; minus verò,* **heete Violieren:** *Vtrumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differētiam lutei, quod præstantissimum est, non impropriè dici potest.*

FACVLTATE *autem Leucoia hæc, luteo Leucoio haud dissimilia videntur; viribus tamen infirmiora.*

DE LEVCOIO LVTEO. CAP. IIII.

LVTEO *Leucoio caules sunt ramosi, virentes; folia oblonga angusta, glabra, in virore nigricantia, Leucoij can-*

didi foliis minora: flores lutei perquam odorati; siliquæ tenues oblõgæ, in quibus semen latum. Totus frutex lignosus hyemis rigorem facilè sustinet.

FLORET *Aprili & Maio, & si hyems clemens fuerit, etiam Martio vel prius.*

IN *peruetustis muris, in ruderibus & aliis saxosis locis libẽtius nascitur; seritur et in hortis iuxta parietes ac muros.*

HVIVS *Leucoij quoddã quoq; est genus, flore multiplici, cui siliquæ nullæ. Seritur hoc surculis, & in hortis colitur.*

Λευκόϊον *& istud Græci nominant, &* λευκόϊον μήλινον. *Latini Violam albam & Leucoion luteum. Arabibus Keyri est: nostris,* steen Violieren. *Parietinas aut saxatiles Violas dixeris, &* geel Violieren. *Germanis* geel Violatẽ: *Gallis* Girofflees iaulnes.

EST *autem Leucoij frutex vniuersus, vt Galenus ait, extergentis facultatis, ac tenuium partium, plus tamen flores: & inter hos, qui sint ficciores, magis etiã quam virides.*

DIOSCORIDES *lutea Leucoia præcipui in medicina vsus esse scribit; & huius aridos flores in desessionibus decoctos, ad vteri inflammationes & menstrua ducenda facere: cærato exceptos sedis rimas sanare, & cum melle oris aphtas: semen duarum drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle subditum, menses, secundas, & fœtus educere: radices cum aceto impositas, lienem reprimere, & podagricis prodesse.*

HIPPOCRATES *lib. de natura muliebri, ad secundas educendas, & sanguinem ex vteris pellendum, Leucoij semen tritum cum vino bibendum exhibet: & ad eadem lutei Leucoij radicẽ, eodem quoq; modo sumendam tradit.*

DE VIOLA MATRONALI. CAP. V.

MATRONALIS *Viola folia habet mox à radice longa, lata, subnigra, per ambitum crenata: caules cubi-*

tales aut altiores, foliis similibus, sed tamen minoribus circundatos; flores in summis alarum virgis erumpunt, Leucoiis similes, coloris aut candidi aut rubentis, dilutæ purpuræ; semen in siliquis oblongis & rotundis gignitur paruum, figura oblongum, colore in ruffo subnigrum; radices subsunt fibrosæ & validæ.

NASCITVR *in hortis. Altero à quo sata est anno, Maio & Iunio mensibus potissimum floret; non rarò totæ æstate floris eius productio.*

GALLI Violettes des dames, & Girofflees des dames *appellant, hoc est, Violas matronales; nostri corrupta voce,* Damas bloemen. *Germani* Winter violen/ *id est Violas hybernas siue hyemales.*

SVNT *autem harum Violarum herbæ quidem folia, gustu acria & calida, Erucæ cuius species videntur, sapore & facultate proxima.*

DE VIOLA LATIFOLIA. CAP. VI.

FOLIA, *Viola latifolia promit, virentia, lata, per ambitum crenata, Alliariæ vocatæ herbæ similia, sed maiora: caules rotundos ramosos: flores Leucoij colore purpureos subcæruleos; quos sequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ siliquæ ex tenuissimis mẽbranis, veluti laminis compactæ; intra quas semina plana, lata, obscuri coloris, forma quodãmodo διχοτόμου Lunæ, inter quæ media tertia membrana: radices subsunt crassæ, cãdidæ, in diuersa tendentes, Pœoniæ fœminæ alterius, radicibus quodammodo similes, sed minores & tenuiores, intus porosæ.*

BELGÆ *hanc Violam vnà cum aliis in hortis serunt: flores Aprili prodeunt mense, altero à quo sata est anno.*

BVLBONAC *aut Bolbonac voce barbara vulgo, nos Violam latifoliam, aut vt plerisque placet, violam peregri-*

nam nuncupare maluimus. Brabanti Pēnincxbloemen *à siliquarum forma, denarium quadammodo referente, &* Paelchbloemen/ *quod circa Paschæ solemnitatem ferè semper floreat, nominant. Recentiorum plærique Lunariam, alij Lunariam Græcam appellant: vel ab ipsius seminis figura, aut siliquarum mediæ membranæ argenteo splendore, quo, decidentibus per summam siccitatem cum semine ex vtraq; parte membranis, nitet. Veterum autem Thlaspi alterum videtur, quod videlicet à Crateua describitur, à nonnullis Sinapi Persicum appellatum.* Thlaspi Crateuæ.

NAM *vt Dioscorides ait, Crateuas Thlaspi quoddam recenset* πλατύφυλλον καὶ μεγαλόῤῥιζον, *id est, latifolium & magnis radicibus; qualis omnino Viola hæc est, quam latifoliam cognominauimus.*

HVIC *latis foliis & siliquis planis ac rotundis similis est & alia quædam Viola, quæ perenni radice nititur, ac hyeme non marcessit. Sunt huic caules lignosi cubitales: folia multa lata, siliquæ planæ & latæ, vtraque paulo minora quàm prioris: flores candidi instar Violæ matronalis. Reperitur in hortis; floret æstate.*

CÆTERVM *facultate ac potentia, Latifoliæ Violæ semen calidum quidem, & siccum est, gustúque acre, Thlaspios semini sapore et viribus simile: radices acrimoniæ quoque nonnullæ sed non multæ participes sunt: eduntur cum acetarijs, vt quarundam aliarum.*

DE VIOLA MARIANA, SIVE RAPO SYLVESTRI DIOSCORIDIS.

CAP. VII.

MARIANA *Viola folia primum habet oblonga, lata, subnigra, aspera, nonnihil hirsuta, vulgaris Buglossi foliis nigriora, minora minúsque aspera. Caules deinde secundo anno profert rotundos, rectos, ramosos,*

ali-

aliquantulum etiam hirsutos, circa quos folia similia, sed minora. flores in summis virgis exeunt oblongi, cani, rotundi; per oras incisuris quinque sed non profundis diuisi, & angulis non perinde vti aliorum syluestrium raporum acutis; coloris vt plurimum in cæruleo purpurei, subinde candicantes, in quibus stamina duo aut tria candida; qui & priusquàm debiscant quinquangulares sunt. Post flores capitulum nascitur, superiore parte latius, quinque quoque angulos habens, & quinque loculis veluti caligulis asperis & hirsutis deorsum dependentibus circum vestitum, in quo semen exiguum, subruffi, & eius cuius Castaneæ fructus echino exemptus propemodum coloris. Radices subsunt longæ, crassæ, candidæ, non ingrati saporis.

NASCITVR, *vt aiunt, in syluis & montibus, nec non in opacis quibusdã tractibus, vt Matthiolus refert, plærisq; Italiæ & Germaniæ locis: apud Belgas in hortis colitur.*

IVNIO, *Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit; neque enim simul, sed particulatim floret.*

VIOLAM *Mariam nostri appellant, & vulgo* Mariettes. *Recentiorum plærique Medion esse volunt.*

MEDION *autem Dioscorides tradit folia habere Seridis, (exemplaria quædam Iridis habent) caulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpurascentem: fructum paruum similem Cnico; radicẽ dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Cũ qua descriptione Viola mariana non admodum respondet: tametsi enim illi flos grandis & rotundus; folium tamen propriè nec Iridis nec Seridis: & fructus aut semen, Cnici semini haud simile; vtpote valde minutum, & subruffi, vti scripsimus, coloris.* Medion.

QVAS *ob causas viola Mariana non Medion, sed potius verum Dioscoridis Rapum syluestre videtur (γογγύλη ἄγρια*

ἄγρια *quæ Græcis dicitur) cum cuius descriptione magis conuenit . Nam fruticosa est stirps & ramosa , cuius lobi siue capitula appendentibus aliquot loculis circumtecta, quibus sublatis interior lobus siue capitulum conspicuum est: quale Rapum syluestre esse , ex eius apud Dioscoridem descriptione satis constat . Quæ tametsi superfluorum quorundam accessione corrupta , Rapo tamen syluestri prorsus simillima complectitur.*

Dioscoridis locus corruptus.

Describitur *autem Rapum syluestre à Dioscoride his verbis.* ἄγρια γογγύλη φύεται ἐν ἀρούραις, θάμνος πηχναῖος τὸ ὕψος , πολύκλαδος , ἐξ ἄκρου λεῖος . φύλλα ἔχουσα λεῖα , δακτύλου τὸ πάχος, ἢ κὴ μείζονα . καρπὸν δὲ ἐν λοβοῖς καλυκώδεσιν . ἀνοιχθέντων δὲ τῶν περικαρπίων, ἔσωθεν ἄλλος κεφαλοειδὴς ἐσι λοβός , ἐν ᾧ σπερμάτια μέλανα, θραυσθέντα δὲ λευκὰ ἔνδοθεν. *id est, Rapũ syluestre, nascitur in aruis , frutex altitudine cubitalis, summa parte læuis: folia habens læuia, digiti latitudine aut maiora: fructum in lobis calyculatis , quorum inuolucra cùm aperiuntur, alius capituli modo lobus subest , in quibus semina nigra, contrita verò intus candida.*

γογγύλη ἄγρια.

In *qua descriptione , quæ de læuitate summorum caulium ac foliorum , & seminis nigredine , ac interiori eius medulla candida traduntur, ad syluestris Rapi, huius præsertim, descriptionem non faciunt, sed aliò pertinent. Huius siquidem syluestris Rapi caules aut folia non sunt læuia, sed aliquantulum hirsuta : semen etiam non nigrum , verùm subruffum, & castaneis, vt diximus, colore affine.*

Videntur *autem , quæ de læuitate foliorum & summarum partium, Rapunculo conuenire; aut Campanulæ, de qua in sequentibus capitibus , quæ fortè & Rapi syluestris species habita est. semẽ verò, quod hic describitur, satiui Rapi est. Ita pluriũ stirpiũ descriptiões inter se confusæ.*

Cæte-

CÆTERVM *quod ad facultates attinet, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentiæ: esui vt aliorum syluestrium Raporum apta est, & non incommodè acetarijs additur.*

DE ALIIS SYLVESTRIBVS RAPIS. CAP. VIII.

SVNT *verò & multa alia Rapi syluestris genera, Calathoide florum figura, & radicibus Violæ Marianæ haud multum dissimilia.*

VNI, *quod à Viola Mariana alterum, caules sunt cubitales aut altiores, anguloſi, asperi, hirsuti, folia aliquantulum aspera, lata, in acutũ desinentia, per ambitum crenata; vrticæ foliis & forma & colore quodammodo similia: flores secundum caules exeunt, Violæ Marianæ floribus minores, per ambitum quinque similiter incisuris, sed profundioribus, diuisi, intus aliquantulum hirsuti, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes. Nominant hoc genus Germani* Halßkraut / Nostri Halskruyt / *id est Latinè Ceruicariam, & Ceruicariam maiorem, Græcè* πραχήλιον, *plærique vulariam, Fuchsius Campanulam.* 2. Ceruicaria maior.

TERTIVM *genus caules habet breuiores: folia minora, candidiora, minus aspera, oblonga, Saluiæ foliis similiora: flores Ceruicariæ minores, colore proximi Violæ nigræ dilutam purpuram referentes, qui non vti aliorum deorsum nutant, sed sursum eriguntur, plures simul summo caule exeuntes. radices quoque similes. Hoc genus plærique Germania ac Belgio plerisque aridioribus locis secus pratorum margines, et crebrò locis senticosis; transferuntur in hortos, florum gratia: florent Iunio, Iulio & Augusto mensibus.* 3.

HIS *autem simile & quartum genus est, caules istud quoque breuiores facit: folia lata & Ceruicariæ prioris proxima, minus tamen aspera, minusq; per ambitum crenata. flores deorsum pendent, coloris vt plurimum dilutæ & quasi ex ceruleo rubentis purpureæ. pro radicibus, multæ, tenues, transuersim & obliquè serpentes fibræ sunt, à quibus multæ oblongæ, candidæ radiculæ, Rapunculi radicibus similes demittuntur. Ita facilè seipsum propagat & latè serpit hoc genus. Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis maritimis reperitur; floret eodem quo reliqua tempore: Ceruicaria marina nuncupari potest.*

QVINTVM *genus, quod vulgo Rapunculum nominant, caules profert tenues: folia oblonga, angusta, læuia: flores Ceruicariæ minores, cæruleo vt plurimum colore: radices candidas, digitalis longitudinis, esui aptas. Exit in aruis, multis locis frequens: floret plurima æstatis parte: hybernis mensibus radices leguntur, & cum acetarijs inferuntur. Istud genus vulgo, vti diximus, Rapunculum, quasi paruum Rapum appellant: Germani* Rapuntzeln: *Nostri* Rapõnce: *Galli* Raiponce.

HORVM *omnium flores priusquam adaperiuntur, quinquangulares sunt; completi verò rotundi, & inuersi calathi figuram referunt, staminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque incisuras, totidemq; eminentes angulos acutos habent: capitula autem in quibus semen, angularia, superiore parte ampliora, sed nuda, & nullis appendicibus aut loculis siue pericardijs circumtecta, vti sunt Violæ Marianæ; quæ eam ob causam, nempe quòd capitula, siue lobos habeat circumtectos, cum syluestris Rapi descriptione exactius, quàm vllum horum conuenit, quæ tamen & omnia Rapa syluestria sunt.*

6. PRÆTER *hæc verò & sextum quoddam genus est à superioribus forma aliquantulum differens. huic autem folia primum lata, postea secundum caules angustiora : caules dodrantales, summa parte veluti spicam paruorum florum plenam proferunt, quorum singuli antequàm pandantur, corniculi cuiusdam similitudinem referunt; aperti verò in quatuor angusta foliola finduntur, colore aliàs candidi, aliâs cærulei, aliâs purpurei: floribus capitula parua succedunt, rapunculi capitulis ferè similia, verùm minora, multa circa caulem simul arcteq́ compositа : radices candidæ, vt aliorum raporum syluestriũ. Gignitur locis syluosis & opacis, pingui lutosoq́ solo. Floret Maio, Iunio & Iulio mensibus. Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipsa florum plena spica; quæ iam apertis flosculis, mollis & veluti lanuginosa, vulpiumq́ caudis propemodum assimilis, ea de causa, videtur. Sed Alopecuros alia omnino est herba, in frumentorum & leguminum historia à nobis descripta. Qua de causa ab aliis Rapunculum Alopecuron dicitur, ad differentiam videlicet veri & legitimi Alopecuri.*

RADICES *porrò omnium horum refrigerantis potentiæ sunt & nonnihil adstringentis : possunt autem omnes vnà cum aliis acetarijs edi. Sunt etiam qui Ceruicariæ radicum decoctum, aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant.*

DE VIOLA CALATHIANA

CAP. IX.

CALATHIANA *Viola caulibus exit dodrantalibus, tenuibus: foliis oblongis angustis binis ex aduerso positis: flores & in cauliculorum summo, & è foliorum sinubus prodeunt oblongi, calathoeides, sursum hiantes, in cæruleo saturato purpurei, staminibus in medio candidis, Rapi syluestris*

stris floribus quodammodo forma similes, quinquangulares similiter nondū completi, & quinque per circumferentiam fissuris diuisi, sed minus patētes angustiores & minores: se-

men exiguum in paruis oblongis capitulis continetur: radices subsunt tenues oblongæ, subinde bifidæ, trifidæ, aut in plures diuisæ, gustu amaricantes. Reperitur aliquando in pratis, frequentius in alijs incultis & ijsdem quibus Ericæ humidioribus locis: & in pratis quidem procerior, auctuq; amplior, in ericastris tenuior prouenit. Augusto et Septembri floret.

APVD *nostros vulgo nomen non habet; sunt tamen qui* blaw Leliekens/ *id est, cæruleum Lilium nuncupent: Ananiensia rura vulgo Pettimborsa vocant, Matthiolo teste: Plinio dicta videtur Calathiana Viola, de qua lib.21.cap.6. paucis his verbis: In totum sine odore, minutoq; folio Calathiana (videlicet Viola) munus Autumni, cæteræ Veris. Ruellius tamen Calathianam Violam ex Plinio describens, plura & non ita succisa verba adducit: Calathiana, inquit, munus Autumni, Violæ cæteræ Veris; ea minuto est folio Violæ albæ non dissimili, in totū sine odore, calathi similitudine, Autumno tantū proueniens, tanta coloris pulchritudine, vt cæruleum ipsum, quod imitatur, prouocet: in pratis post æstatem emicat; Autumnalē Violam nominat. Videtur eadem à Valerio Cordo Pneumonanthe nuncupata, quam Germanicè* Lungen blume *dici refert.*

QVALITATE *autem hæc Viola calida est, Gentianæ, cuius species nonnullis videtur, facultate quodammodo similis, multo tamen imbecillior. Efficax à recentioribus habetur aduersus pestilentes morbos, & ad virulentorum animalium morsus & ictus.*

DE CAMPANVLIS. CAP. X.

CVM *syluestribus Rapis similitudinem quandam habere videntur, quas Campanulas vulgo nominant. Earum tres nobis obseruare contigit species. Vnam maxi-*

mam;

mam; alteram mediæ magnitudinis: tertiam syluestrem minimam.

1. MAIOR *siue maxima Campanula folia habet prima terræq; proxima lata & violæ nigræ forma similia, sed tamen paulo maiora; quæ vero circa caules, quos validos & prælatos promit, oblongiora, vtraq; saturi viroris. flores secundum caules gignuntur plurimi Rapũculi floribus maiores ac patentiores, campanulis ac tintinnabulis fere assimiles, cæruleo nitentes colore; staminibus in medio candidis. radix nouellis plantis oblonga & digitalis fere crassitudinis; vetustis vero in multas distributa.*

2. MEDIÆ *magnitudinis Campanulæ folia non modo caulibus agnata, verùm & prima angusta sunt & oblonga, saturato quoque & virore splendentia: caules striati bicubitales & altiores; circa quorum partes superiores flores, prioris satis similes; vel colore cærulei, vel candidi.*

3. TERTIA *syluestris minima, maiori similis est, sed tamen omnino minor: prima etenim eius & terræ proximæ folia lata sunt & Violæ nigræ foliis satis similia, attamen non tam magna: reliqua verò oblonga & angustæ; flores similes cærulei subinde cãdidi, sæpe Rapunculi floribus maiores: radices verò tenues & fibrosæ.*

TRES *hæ lacti similem succum præbent, cauliculis & foliis vulneratis, flores earum nondum completi quinquangulares quoque sunt, & patentes in quinque similiter angulos exeunt, & capitula similiter quinquangularia, Rapunculi & aliorum syluestrium Raporum satis similia, sed foraminosa & perforata, in quibus semen perquam exiguum. Putari hinc possent fortassis Raporum syluestrium esse species; sed quia radix earum edulis non est, alibi videntur referendæ.*

PRIO-

PRIORES *duæ in hortis seruntur : tertia passim in Belgio iuxta aruorum & agrorum margines reperitur.*

OMNES *Iunio, Iulio & Augusto florent.*

VVLGO *Campanulas nuncupat, plerique* Beluedere/ *sed Italis Beluedere, Græcorum Osyris est, cum qua Campanulæ similitudinis nihil habent.*

ET *primam quidem harum sunt qui Columnarem, & quidem Plinij iudicent, cùm tamen herbæ Columnaris nomen apud hunc non reperiatur. Alij Anthemum Plinij faciunt, & huius quidem nomen in multis exemplaribus reperitur, sed deprauatis. Legendum siquidem est, non Anthemum sed Eranthemum lib.* XXVI. *cap.* VIII. *Eranthemum autem Anthemidis est species, flore roseo colore rubens, multúmque ea de causa à Campanulis differens.* 1.

Plinij locus restitutus.

SECVNDAM *Matthiolus phyteuma esse existimat; at nobis tùm hæc, tùm aliæ Cãpanulæ Iasionæ similiores videntur: Phyteuma verò esse Antirchini syluestris speciem, de qua inferius suo loco. Ait etenim Theophrastus ἰασιόνης florem vnico folio constare, similitudinem autem plurium ostendere, quæ tamen non separentur, & superiorem floris partem angulosam esse. Talis certè Campanularum flos est, vti & omnium similiter Raporum syluestrium (excepto generis sexti) quæ tamen ea de causa Iasiones esse affirmari non possunt; si modò eadem Theophrasti & Plinij est Iasione. Plinius siquidem Iasionem lac ait habere copiosum, quod solæ Campanulæ præcipuè fundunt.* 2.

DVBITET *fortasse aliquis, & Campanulam non esse Iasionem existimet, quod Plinius olus esse Iasionẽ scribat syluestre, in terra repens, flore candido. Sed si olus est, omnis herba edulis, et Cãpanula olus est, cùm et eius folia edi posse non sit dubium : repunt verò & in terra subinde secundæ*

ac tertiæ radices, atque ea de causa citissimè vna aliqua stirps multiplicatur & ampla fit: florem etiam non rarò candidum esse scripsimus.

Iasione. THEOPHRASTI *autem de Iasione hæc sunt verba, lib. 1. vbi de florum agit differentijs: Nonnulli, inquit, vnius folij nascuntur, similitudinem tantum plurium ostendentes, vt flos Iasiones; huius etenim non separatur vllum in flore folium. neque conceptaculo pars inferior eget, superior autem angulosa.*

DE *Iasione verò Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iasione olus syluestre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, Concilium vocant.*

3. PRÆTER *verò has campanulas, & alia quædam humilis & parua est, cui caules tenelli, dodrantales, in alas plures diuisi, plurima pare humi decumbentes: folia circa cauliculos parua, per ambitum leniter crenata: flores paruuli, in puniceo purpurei, pulchri, multum patentibus tintinnabulis aut campanulis similes, stamine in medio candido, qui interdiu patent; circa verò occasum Solis recluduntur, & in quinquangularem speciem contrahuntur, quam etiam nondum aperti, vti aliæ Campanulæ, referunt: radices tenuissimæ sunt. In agris frumentarijs, inter segetes exit, fertili & fœcũdo solo: Iunio & Iulio floret. Anonymos nostris est herba; non esse Onobrychim, quod quãdoque suspicati fuimus, satis constat. Campanularũ videtur esse species, non tamen Iasiones, cùm lac nullum vulnerata fundat.*

FACVLTATEM *autem Campanulæ compertam nullam habent, cùm nullius in medicina sint vsus.*

DE DIGITALI. CAP. XI.

DIGITALIVM *plures sunt species, non modò florum colore, sed & foliorum forma coloreq; dissidentes.*

VVLGA-

VVIGATISSIMA *purpurei floris est, cui longa lata per ambitum crenata, dilutè virentia folia, Verbasci quodammodo similia, minora tamen minusq; lanuginosa; caulis rectus rotundus, à medio sursum versus compluribus floribus grauidus, non alternatim, aut orbiculatim, sed ab vno caulis latere supra inuicem, aut vt Graeci aiunt, ἐπ' ἀλλήλων dispositis, deorsum versus dependentibus, formæ oblongis, intus cauis dactylothecis propemodum similibus, colore ex rubore purpureus, punctis quibusdam candidis intercursantibus; quos rotunda sequuntur vascula, in quibus semen exiguum: radices multæ tenues fibræ sunt.*

PLÆRISQVE *Germaniæ & Belgij locis saxosis & vmbrosis, in montium conuallibus, & vbi ferri & Lithanthracon fodinæ vicinæ sunt, sponte exit: transfertur etiam in hortos.*

2. ALTERA *Digitalis, priori foliis similis est, longioribus tamen ac latioribus: flores huius cum prioris floribus forma etiam conueniunt, colore verò cãdidi aut subinde dilutè in candido purpurascentes.*

3. TERTIA, *folia habet angustiora, venosa, glabra, saturato virore nigricantia, auersa tamen parte candidiora, per ambitum nonnihil serrata: flores huic lutei, forma prioribus ferè similes.*

4. QVARTA *digitalis folia promit tertiæ similia, in virore quoque obscuro nigricantia, & candidiora similiter parte auersa, sed minora & angustiora; flores paruos, deorsumq; dependentes, verùm minores, colore subluteos aut pallentes.*

APPELLANT *autem Germani quidem hanc stirpem vulgari lingua* Fingherhut & Fingherkraut: *Belgæ* Vingherhoet: *Galli, Digitale, aut, quidam aiũt,* Gants nostre dame: *Fuchsius appositè Latinè Digitalem nuncupauit*

pauit. Nonnulli θρυαλίδα *nominant, & Verbasci speciem faciunt; quæ* λυχνῖτις *dicitur. Sed Lychnitis siue Thryallis folia habet pinguia, crassa & hirsuta, ad ellychnia in lucernis apta, qualia minimè digitalis, cuius tam crassa aut hirsuta non sunt, vt ellychnij vicem explere queant.* θρυαλὶς.

FACVLTATEM *autem digitalis quidem folia, cùm amara sint, calidam obtinent & siccam, cum nonnulla abstersione coniunctam, interim tamen nullius sunt vsus, nec medicamẽtis vllis admiscentur: flos solus, sola pulchritudine & forma placet gratusq; est.*

DE LYCHNIDE CORONARIA. CAP. XII.

LYCHNIS *coronaria folia gerit oblonga, pollicis latitudine aut paulo latiora, mollia, lanosa, cana, Verbasci foliis minora quidem, sed candidiora & lanuginosiora; caules cubitales, rotundos, geniculatos, canos quoque & lanuginosos, in plures breues alas diuisos; in quarum summo singuli flores, è calycibus suis, aspectu pulchri, sed inodori, Violæ matronalis floribus maiores, colore rubro & veluti flammeo fulgentes, subinde sed rarius candidi, aut dilutè rubentes, ex foliolis vt plurimum quinis, rarissimè senis nec pluribus congesti; nisi floris foliolis (quod vti alijs floribus hortensibus, ita & huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum apices sunt acuti & pungentes: radices subsunt tenues. Seritur in hortis; Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq; familiaris: apud Ananienses autem, vti Matthiolus refert, etiam syluestris, sponteq; exit. Iunio, Iulio ac Augusto æstiuis mensibus florum exortus.*

NOMINANT *hunc florem Germani,* Frauwen roszlin/ Marië roszlin/ Margheu roszlin/ et Him-

mel

mel roſzlin: *Latinè Dominarum roſam, Marianam roſam, Cæli roſam & cæli florem;* Belgæ **Christus ooghen**/ *id eſt, oculũ Chriſti;* Galli, Oeillets, & Oeillets Dieu. *Dioſcoridi* λυχνὶς στεφανωματικὴ *eſt, hoc eſt, Lychnis coronaria, ſiue ſatiua. Gaza* λυχνίδα *lucernulam conuertit. Videtur eadem &* λυχνῖτις ἢ λυγνῖτις *per* γ, *eſſe Verbaſci ſpecies, quæ &* θρυαλλίς: *folia ſiquidem habet mollia, birſuta, ad lucernarum funiculos ſiue ellychnia apta, cuiuſmodi Lychnytidis eſſe Dioſcorides teſtatur: florem item vt plurimum rubentem habet, qualem* θρυαλλίδος *eſſe, Nicander innuit, rubentem eam in Theriacis nominans:*

ὅσσα τε λυχνὶς ἔνερθεν, ἐρευθήεις τε θρυαλλὶς.

In quo verſiculo Lychnis intelligi debet ſylueſtris, vt ipſe Nicandri interpres monet, ne coronariam Lychnida à Thryallide differre hinc quis exiſtimet. Conradus Geſnerus hunc Iouis florem & Græcè διὸς ἄνθον *nuncupari exiſtimat. Sed Theophraſtus inter Lychnida & Iouis florem, lib. 6. diſtinctionem facit; æſtiua ſunt, ait,* λυχνὶς, διὸς ἄνθος *&c. & ſimiliter Plinius, lib. 21. cap. 11. hæc Theophraſti verba referens; ſuccedunt illis æſtiui, ſcribit, Lychnis & Iouis flos &c. Eſt autem* διὸς ἄνθος *ſiue Iouis flos, flos æſtiuus, coronarius, abſque odore, cui radices lignoſæ; Theophraſtus lib. 6. Sunt verò & qui velint Lychnida, Plinij Roſam Græcam eſſe, quam refert, non niſi in humidis prouenire, nec vnquam excedere quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Porrò Lychnidis & alia multa reperiuntur nomina, inter notha tamen & ſuppoſititia relata, dicitur etenim &* ἀθάνατος, *quaſi immortalis, quòd diutinè pulchritudinem ſuam retineat. Item* ἀχυλώνιον, βαλλάριον *ſiue Bellaria,* γερανοπόδιον, *hoc eſt Gruis pes;* κορύμβιον; *& hanc eſſe Corymben Ruellius iudicat, cuius Columella lib. 10. hoc ſenario meminit:*

διὸς ἄ. θος.

Roſa Græca.

Nunc

Corymbe. *Nunc veniat quamuis oculis inimica Corymbe.*

Coronis etenim, inquit, inserta, igneo micans aspectu, oculorum aciem obtundit. Iam et Lychnis hæc ταύριον *dicitur:*

Tora. *alia tamen, idem Ruellius ait, quæ Taura siue Tora vulgo nominatur, flore cæruleo, folio rotundo, radice Polypodij hirsuta, & vermis nigri effigie; venenosa herba. Nominatur præterea Lychnis &* σκῆπτρον, *item* μαλόϊον, *et Latinè Geniculatis.*

FACVLTATE *autem Lychnidis coronariæ semen, Galenus ait, calidum est secundo quodammodo ordine, & siccum eodem modo: cum vino potum, à Scorpione icti auxiliatur, auctore Dioscoride.*

DE LYCHNIDE SYLVESTRI.
CAP. XIII.

SYLVESTRIS *Lychnis geniculatis caulibus, foliisq; mollibus, Coronariæ Lychnidi satis similis est; minus tamen cana, aut lanuginosa; foliis item angustioribus, & caulibus tenerioribus, pluresq; alas facientibus; floribus etiam minoribus, colore candidis aut rubentibus; calycibus tamen maioribus, in quibus semen paruum rotundum subnigricans; radicibus longis & digitalis subinde crassitudinis. Iuxta pratorum, aruorumq; margines, & alibi sua sponte exit; transfertur etiam in hortos, in quibus quãdoq; florũ foliola multiplicat. Plurima æstatis parte, & in Autumnũ vsq; floret.*

NOSTRI Jenetrekens *appellant: Germani etiam* Margen roszlin / & wilde Margen roszlin: *item* Lydweyck & wederstosz: *Galli* Oeillets sauuages: *Græcis* λυχνὶς ἄγρια: *Latinis Lychnis syluestris dicitur.*

SVNT *tamen & aliæ syluestres appellatæ & cognominatæ Lychnides, huic haud similes. Syluestris etenim Lychnis An-*

nis Antirchinon quoque auctore Dioscoride : & similiter Leontopetalon, Apuleio teste, appellatur.

SVNT *verò huic Lychnidi & aliæ quoq; quædam nomenclaturæ, vt:* τραγόναπον, ἀτόκιον, ἱερακοπόδιον, λαμπάς, *& apud Romanos Intybum agreste, quæ inter nothas & reiectitias reperiuntur. Ex recentioribus plærique Saponariam hanc nuncupãt: est tamen et alia Saponaria, de qua*
Ocimastrum. *inferius. Nonnullis etiam Ocimastrum esse videtur; at ὠκιμοειδὲς siue ocimastrum, Ocimo foliis simile est, ramosq; habet breues dodrantales modò, radicemq; tenuem & supernacuam. Lychnis verò hæc caules promit cubito longiores, folia oblonga Ocimo nullatenus similia, & radices longas crassasq;, quæ manifestam contradictionem, & euidentem huius cum Ocimastro differentiam ostendunt.*

CÆTERVM *Lychnidis syluestris semen, duarum drachmarum pondere potum, biliosa per aluum ducit, & à scorpione ictis conuenit : aiunt etiam scorpiones torpescere, & ad lædendum inefficaces reddi, hac herba ipsis apposita: auctor Dioscorides.*

DE NIGELLASTRO. CAP. XIIII.

NIGELLASTRVM *foliis est oblongis, angustis, acuminatis, culmo cubito altiore, rotundo; vtrisque hirsutis & pilosis; flore purpureo obscuro ad puniceum inclinante, Lychnidis satiuæ simili, sed minori; semine nigro, cum asperitate quadam amaro, quod in oblongis capitulis, siue calycibus vti syluestris Lychnidis continetur; radice tenui. In segetibus passim prouenit; intra quas Maio & Iunio floret.*

GERMANI, **raden/ratten kornrosz/kornnegele**/ Belgæ, **Corenroosen & negelbloemen** *appellãt: Itali* githone *siue* gitthone. *Vnde plerig; similitudine*

vocis

vocis inducti, verum ac legitimum Gith siue Melanthium esse crediderunt: quos à veritate recessisse notius est quàm refelli debeat. A vero siquidem Melanthio non solùm foliis, sed & alijs proprietatibus differt. Appellatur tamen & Gith siue Melanthium, à seminis nempe nigredine, verùm non simpliciter sed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi Melanthij. Hippocrates siquidem μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν, *hoc est, Melanthium ex tritico. Octauius Horatianus Gith quod in segete nascitur ipsum nominat: & eandem ob causam ab huius ætatis doctis, Nigellastrum, Githago, & pseudomelanthium dicitur. Ruellius à Gallis* nielle *& florem micancalũ refert appellari, & Theophrasti* ἄνθεμον φυλλῶδες *esse iudicat. Sed Anthemon Theophrasti, Anthemis est apud Dioscoridem, &* ἄνθεμον φυλλῶδες *siue foliosum Anthemidis species, cum Nigellastro parũ cõueniẽs.*

CÆTERVM *Nigellastri semen, calidum & siccum secundo est ordine satis intenso: in pesso cum melle subditum menses euocat; vt Hippocrates in lib. de morbis muliebribus testatur. Octauius Horatianus, semen frictum & tritum ad auriginem bibendum exhibet.*

DE CYANO FLORE. CAP. XV.

CYANO *flori caules anguloſi; folia verò oblonga sunt, acuminata, per oras aliquo modo anguloſa, in virore albicantia; capitula in summo cauliculorum rotunda, turbinata, & in angustius se contrahentia ex multis paruis veluti squamis sibi inuicẽ impositis, coni alicuius parui modo compoſita; è quibus flores erumpunt ex multis quasi fimbrijs pulchra serie in orbem digestis, colore cærulei; semen pæruum, forma oblongum, læue, splendidum, superiori parte barbatulum, Centaurij maioris semini simile, sed minus & candidius,*

candidus, quod in ipsis capitulis siue calycibus, inter eas, quæ in ipsis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibusdam capillatæ.

NASCITVR *in agris frumentarijs, vnà cum tritico, secali, hordeo & alijs frugibus: seritur & in hortis, qui culturæ mangonio colorem sæpe permutat, modò albicantis, modò purpurei, & eius, aliâs dilutè rubentis, aliâs ad puniceum inclinantis. Maio vnà cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.*

CYANO *flori, ab ipso cæruleo colore, nomen veteres dedere. Recentiorum plerique Vernaculam Germanorum appellationem secuti, florem frumentorum nuncupant. Germani etenim* Kornblumen / *&* blauw Kornblumen: *& Belgæ similiter* Coꝛenbloemen *appellant. Galli* Blaueole, Aubifoin, *aut* bluet, *dicunt. Ab Italis* fior Campese, *&* battisecula *siue* baptisecula *nominatur: quasi* Blaptisecula, *quòd metentibus & secantibus officiat, retusa in eius occursu falce.*

2. PRÆTER *verò & hunc, & alius est Cyanus maior, foliis oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginosis, albicantibus, Verbasci tamen foliis & minoribus & nigrioribus: cauliculis dodrantalibus: capitulis etiam squamosis vti alterius: floribus quoque similibus & cæruleis, sed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, quæ crassus hæreant fibris, & durabilis naturæ, singulis annis regerminent. In syluis & montosis Trago teste reperitur: nostri in hortis serunt. Aestate floret. Germani* wald Kornblumen *appellant.*

CYANVS *maior appositè dici potest. Thryallis Verbasci species nonnullis esse videtur, sed Thryallis, vt superius scripsimus, flore rubet.*

PORRO'

AD *Cyani floris genus pertinere & alius quidam haud ingratus flos videtur, qui tametsi cæruleus aut cyaneus non sit, forma tamen Cyanum aliquatenus refert: vnde & κυανοειδὴς appellari potest. folia autem huic sunt oblonga, candicantia, in partes dissecta; cauliculi teneri in ramulos complures diuisi, foliis perquàm exiguis circa eos; et in summo flores singuli. Cyani forma sed ambientibus foliolis in purpurâ rubentibus, staminibus verò medijs ex luteo, candido, purpureo permixtis coloratis. capitulum floris simile Cyani, sed asperius, exeuntibus à singulis squamis exiguis spinulis. radix subest crassa aliquantulum.* 3.

PORRO` *facultates horum florum, nondum satis compertæ sunt; cùm nullum in medicina vsum habeant. Videtur tamen Cyanus prior, siue frumentorum flos, refrigerantis nonnihil esse potentiæ, atque hinc oculorum inflammationibus posse prodesse; quod à plerisque ei asscribitur.*

DE FLORE REGIO. CAP. XVI.

REGIO *flori caules exeunt cubito altiores, rotundi, in ramulos complures diuisi; circa quos folia tenuia, multiplici sectione diuisa, Abrotoni foliis maiora, è virore nigricantia: & ad superiores eorundem partes, flores pulchri, ordine & spicatim digesti, quibus à tergo paruum veluti corniculum, angustum & acuminatum veterum calcaris similitudinem referens: colore aut candidi, aut purpurei, aut cærulei: siliquæ inde oblongæ, rotundæ, subnigræ; in quibus semen anguloſum & nigrum. In hortis & colitur & singulis annis seritur.*

EXIT *etiam in agris frumentarijs, lætiori solo, syluestris: qui foliis, floribus, siliquis, semine, satiuo similis, humi-* 2.

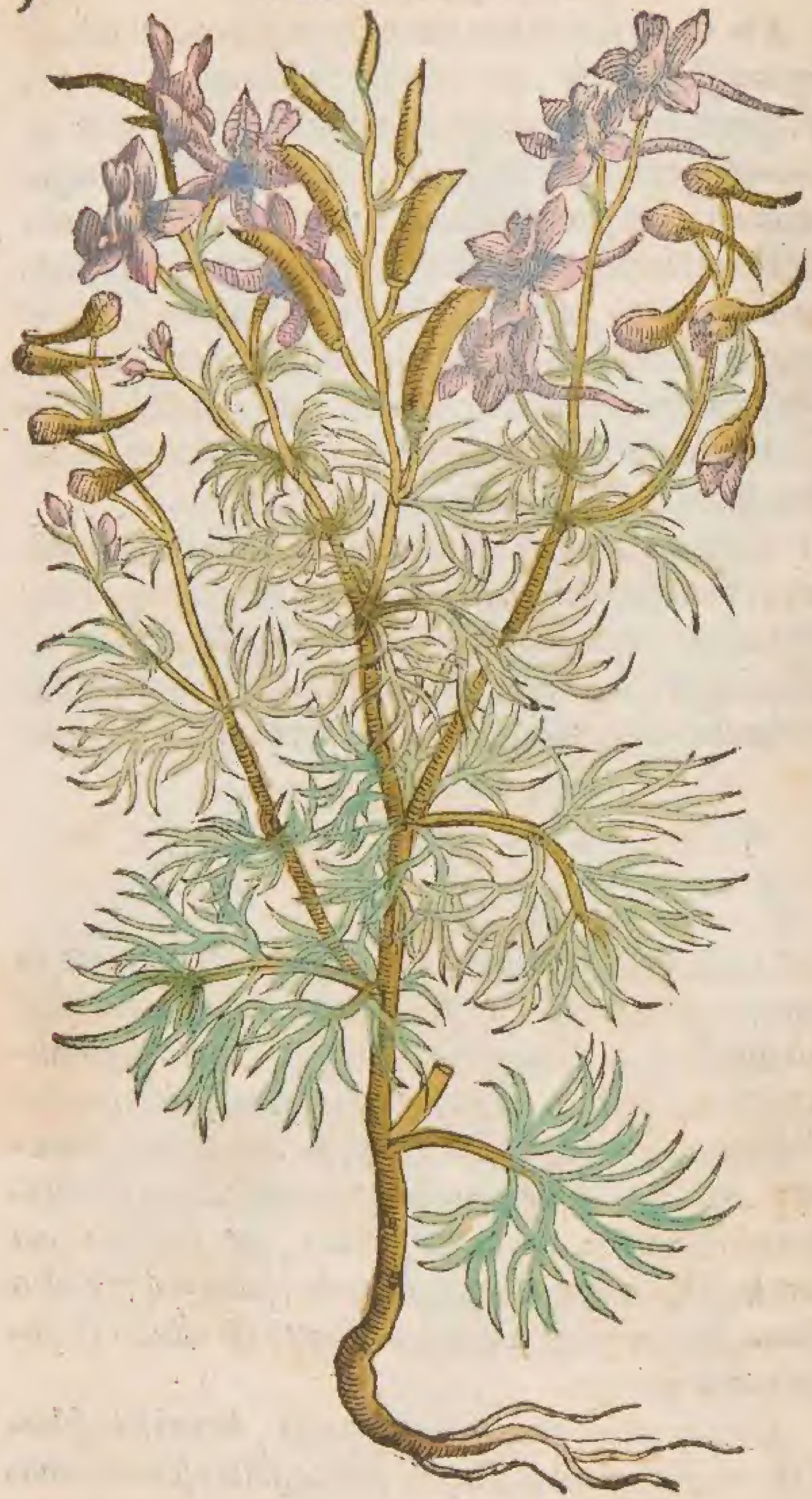

lior tamen; in singulis etiam ramulus flores pauciores, & colore tantum caruleo.

FLORET *vterque æstiuis mensibus; & diutissimè hortensis.*

APPELLATVR *à Germanis* Ritter spoor: *à nostris* Ridder spooren *hoc est, equitis calcar, & Italicè* Sperone de caualliere: *à Gallis* pied d'alouette, *id est, Pes Alaudæ: Latinè flos equestris, & flos regius: à nonnullis Consolida Regalis, qui hanc stirpem inter consolidas appellatas referunt. Valerius Cordus calcatrippam nominat: sed Ioannes Ruelius calcatrepam siue chaucetrepam, in spinosarum stirpium numero censet. Videtur etiam esse Delphinium, cuius apud Dioscoridem lib. 3. descriptio occurrit, cum quo conuenire potest, si τὸ δελφινοειδὲς non ad folia, sed ad flores contrahatur. Quo modo in vetustis quibusdam exemplaribus legi, memini me olim audiuisse ex Gerardo à Veltvvijck Caroli V. Imp. apud Turcorum Imp. legati, qui sibi Constantinopoli visum exemplar referebat, quod Delphinio, non folia, sed flores Delphinorum specie esse, haberet. Quæ lectio si vera est, florem Regium, Delphinium esse satis euidẽter commonstrat. Nam flores quidem & potissimum prius quàm completi sunt, speciem quandam ac similitudinem eorum Delphinorum exhibent, quos recurua, repandaq; figura, veteres picturæ, & nobilium aliquot familiarum auita insignia, exprimunt; qua etiam imagine cælestis Delphin repræsentatur. Neque refert quòd spurium aut adulterinum de Delphinio caput existimetur, tametsi enim alterius cuiusdam & non Dioscoridis sit; est alicuius tamen veterum, ex quo Dioscoridis libris accessit.*

DESCRIBITVR *autem Delphinium his verbis:* Delphinium.

Δελφίνιον κλῶνας ἀνίησι διστιθάμους ἢ καὶ μείζονας ἀπὸ μιᾶς ῥίζας, περὶ οὓς φυλλάρια ἐπισχισμένα, λεπτὰ ἐπι-

μάκη, δελφινοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασται. ἄνθος δὲ ὅμοιον λευκοίῳ ἐμπόρφυρον. σπέρμα ἐν λοβοῖς κέγχρῳ ἐμφερές. *Deinde inferius & alterum Delphinii.* Δελφίνιον ἕτερον καὶ αὐτὸ ἐμφερές τῷ πρὸ αὐτοῦ. τοῖς δὲ φύλλοις καὶ τοῖς κλωνίοις ἰσχνότερον πολλῷ. *Quorum verborũ hic est sensus: Delphinium surculos emittit duorum dodrantum, aut maiores ab vna radice: circa quos folia fissa, tenuia, oblonga, Delphini specie: vnde & nomen accepit: flos similis Leucoio purpureus: semen in siliquis milio proximum. Delphinium alterum, etiam ipsum simile superiori, sed foliis & ramis gracilius multo.*

HARVM *duarum descriptionum prior, voce* δελφινοειδῆ *ad florem relata, mutanda, & hunc in modum legenda veniet. Delphinium surculos ab vna radice emittit duorum dodrantum, aut maiores: circa quos folia fissa, tenuia, oblonga: flos similis Leucoio, purpureus, Delphini specie; vnde & nomen accepit: semen in siliquis milio proximum.*

ATQVE *hoc modo descriptione se habente erit satiuus flos Regius similis primo Delphinio: syluestris verò secundo. Sunt verò Delphinio & nomenclaturæ quædam aliæ, sed quarum plurimæ pro nothis habentur, vt* διάχυσις, διάχυτος, παράλυσις, κάμυξος, ὑάκινθος, νάρκισσος, νηριάδειον, σώσανδρον, κρόνιον: *& apud Latinos, Bucinus siue Bucinum, & Bucinus minor.*

SED *vt ad florem Regium reuertamur, non desunt, qui & ipsum Cuminum syluestre alterum Dioscoridis esse velint, quæ Matthioli est sententia, & veritati multum consona. Cum eius siquidem descriptione similitudinis tantum, quantum quæ plurimum habet. Est etenim foliis tenuibus, satiuo cumino satis similibus, & à singulis floribus cornicula in sublime erigit: semen deinde Melanthij profert: quale*

syluc-

syluestre Cuminum alterũ esse Dioscorides tradidit; ipsum his verbis delineans. ἔστι καὶ ἕτερον γένος ἀγρίου κυμίνου ἐμφερὲς τῷ ἡμέρῳ, ἐξ ἑκάστου δ' ἄνθους ἀφίσι κεράτια μετέωρα, ἐν οἷς ἐστι σπέρμα ὅμοιον μελανθίῳ, *id est, Est & alterum genus syluestris Cumini, satiuo simile, ex singulis floribus cornicula sublimia proferens, in quibus semen Melanthio simile.* Cuminum syluestre alterum.

ET *esse potest, vt idem sit Cuminum syluestre alterum, & pariter Delphinium; præsertim Delphinij descriptione accessoria, & ex aliquo alio auctore in Dioscoridis exemplar translata. Crebrò siquidem eædem stirpes, alijs nominibus, à diuersis scriptoribus appellantur.*

CÆTERVM *syluestris alterius Cumini semen potum, ad serpentium morsus remedium est optimum: auxiliatur & ijs, qui vrinæ stillicidio laborant, calculosis, & his, qui sanguinis grumos mingunt: sed his Apij semen seruefactum postea bibendum est: auctor Dioscorides. Delphinij verò semen potum in vino à scorpione ictos, vt nullum aliud, auxiliatur. Aiunt scorpiones apposita herba resolui, ignauosq; ac torpidos fieri; semota verò, sese recolligere.*

DE CALENDVLA SIVE CALTHA. CAP. XVII.

CALENDVLÆ *folia dilutè virent, oblonga, aliquantulum lata, mollia, nonnihil lanuginosa: caules folioſi, striati, fungosa intus medulla, in plures alas diuisi: flores in summo pulchri, rotundi, multiplices, cum grauitate quadam aliquantulum odorati, diluti croci auriúe purioris colore, in quorum medio multa breuia, simul compressa, lutea vel subnigra stamina; semen à singulis floribus numerosum, recuruum: radices fibrosæ. In hortis & cultis prouenit: circa Monspeliam*

Monſpelium etiam ſuæ ſponte, Geſnero teſte. Ab Aprili aut Maio menſe in hyemem vſque floret: qua etiam clementi flos eius emicat.

CALENDVLAM *recentior ætas appellat; quod ferè ſingulis menſium Calendis florere conſpiciatur. Germani* Ringelblumen: Belgæ Goutbloemen/ *ab auri æmulo floris colore. Galli* Soucie *&* Soulſie. *In Hetruria, inquit Matthiolus,* Fiorrancio. *Sunt qui Solſequium vocitent; quia ſub veſperam flos contrahatur: non eſt tamen Heliotropium, multo etiam minus Scorpioides, vt plærique temere crediderunt: ſed veterum potius eſt Caltha. Virgilius etenim & Columella Caltham florem eſſe oſtendunt, luteum aut flauum colore. Et Virgilius quidem in Georgicis ægloga ſecunda, ſic ſcribens:*

Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Columella verò in hortis libro decimo, his verbis:

Candida Leucoia & flauentia lumina Calthæ.

PLINIVS *autem lib. 21. cap. 6. Caltham etiam grauiter odoratam eſſe ait. qualis in totum Calendula eſt, quæ vt diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo ſplendet.*

CÆTERVM *facultate flos quidem Calendulæ calidus eſt, ſecundo propemodum ordine; præſertim reſiccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis reſiſtere. & aduerſus peſtilentes febres, quocunque modo ſumptus, efficax eſſe. Fuchſius ex vino potum menſes ciere, & ſuffitum ſecundas educere, ſcriptum reliquit.*

HERBÆ *autem folia calidiora ſunt, acrimoniam enim quandam feruidam habent, ſed quæ propter humiditatem ei cõiunctam non protinus ſe exerit, ratione cuius in olere ſumpta, aluum mouent & leniunt. Fuchſius ſuccum dẽtium dolores ſedare ſcribit, ſi os eo colluatur. Alij ad idem*

pulue-

puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetarijs admisceant.

Caltha Alpina. 2.

EST verò & alia præter hanc Caltha, Alpina a Gesnero cognominata; *folijs plantaginis, radice acri & aromatica; flore Caltha aureo. nascitur copiose in summis Alpium pratis.*

DE FLORE APHRICANO.

CAP. XVIII.

INTER *Calthas numerandus etiam videtur flos cognomento Aphricanus. Huius duæ sunt species; vna minor, humilis, ramulis cubitalibus, per terram plurima parte stratis: altera maior, procera & erecta, ad tres vel amplius cubitus assurgens.*

FOLIA *vtrique sunt secundum caules striatos multa, oblonga, ex multis singularibus per ambitus crenatis, coniuncta, tanaceti folijs propemodum similia; quæ cribri modo, Soli aut lumini oppositæ, perforata cernuntur: flores in summis ramorum surculis ex longis calycibus ampli, rotundi, ex octo aut decem foliolis congesti, inferius luteis, superiori verò parte in fuluo rubentibus, & obscurè rubens villosum: holosericum æmulantibus; inter quæ media exeunt stamina lutea: semen nigrum, forma oblongum & tenue: pro radicibus fibræ. Est vtraque species, cum folijs, tum floribus grauiter odorata. Vtriusque etiam flores, sed maioris frequentius, subinde multiplicantur; quorum foliola ab vtraque parte vt plurimum lutea.*

APVD *Belgas, Germanos & alibi, in hortis colitur & singulis annis seritur. In Aphrica plærisq; locis sponte prouenit: vnde primũ in has regiones inuectus: quando videlicet D. Carolus V. Roma. Imp. apud Tunetũ celebri potitus esset victoria: ex quo illi & Aphricano aut Tunetensi cognomen.*

Minor

Minor Iunio, deinde & reliqua æstatis parte: maior Augusto demum mense flores edit.

BRABANTI *Flandriq; vulgo* Thunis bloemen *nuncupant: Germani* Indianisch blumen & Indianisch negelin *id est, florem aut caryophyllum Indicum: vnde & Gallis* Oeilletz d'Inde. *Cordus Tanacetum Peruuianum appellat: à similitudine videlicet tanaceti & Peru Americæ prouincia, ex qua primum in Europam illatus, à Germanis creditus est. Gesnerus Calthā nominat Aphricanam, & Punica lingua Pedua, ait, vocatur. Sunt qui velint Plinij Petilium esse florem. Sed Petilius flos est autumnalis, circa vepres nascens, tantum colore commendatus, qui est Rosæ syluestris: foliis paruis quinis; calyce paruo, versicolore, luteum semen includente. Mirum est in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia nasci. Plinius lib. 21. cap. 8.*

Petilius flos.

ANDREAS *Lacuna, Othonnam herbam esse, suspicatus fuit, cum cuius tamen descriptione, haud per omnia flos iste conuenit: nisi forte squalidior, & paucioribus foliis, Erucæ similioribus, manifestiusq; perforatis in Aphrica, quàm in Europa nascatur. In hac etenim amplus, multifolius, foliis Tanaceto, quàm Erucæ similioribus, ijsq; non verè perforatis, sed quæ talia lumini oppositæ tantummodo apparent, gignitur.*

ET *non rarò quidem euenit, vt ex feruenti, calida siccaq; regione; & sterili, aut inculto, & aprico solo, in humidius cultiusq;, vbique cælum clementius, translatæ stirpes luxuriant. Nam soli cæliq; mutatio, ad stirpium mutationem plurimum habet momenti; & maximè accedente culturæ mangonio. Quæ tamen an tantum potuerit, vt florem hunc totum penè transformauerit, expendendum relinquimus.*

EST

EST *autem Othonna, Troglodytica quædam herba, in eo Arabiæ tractu nascens, qui ad Aegyptum spectat:* ἔχει δὲ, *Dioscorides ait,* τὰ φύλλα εὐζώμῳ ἐμφερῆ, πολύτρητα ὥσπερ σητόβοτα, ψαφαρά, ὀλιγόφυλλα. ἄνθος δὲ φέρει κρόκινον, πλατύφυλλον, ὅθεν ἔδοξαν ἀνεμώνης αὐτό τινες εἶδος εἶναι: *hoc est, folia habet Erucæ similia; foraminosa, veluti à tineis erosa, squalida, paucifolia: florem fert crocinum, latifolium: quare quidam Anemones speciem esse putauerunt.* Othonna.

GALENVS *lib. 4. de simpl. medic. facult. Lycopersii cuiusdam herbæ meminit, cuius succum Centurio quidam ex Barbarica circa Aegyptū regione comportauerat, odore adeò graui, adeoq; inamœno, vt ne gustare quidem ipse ausus fuerit Galenus, sed letbalem esse coniiceret: vtebatur autem eo Centurio ille ad vrgentes articulorum dolores: atq; ipsis etiam laborantibus refrigerandi facultate pollere visus est. Est autem, Galenus ait, colore subflauo: odore tam graui, quàm Cicuta: nisi quòd leuem quandam instar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua succus hic exprimitur, Lycopersium esse dicebat. Quali autem præterea sit forma, Galenus non addidit: ideoq; etiam an Lycopersium flos Aphricanus sit, definiri absolutè non potest. Videtur tamen illi, si non idem, simillimus. folia etenim, & præsertim flores graui admodum & ingrato prædita sunt odore: qualitateq; venenosa, Cicutæ proxima. Cuiusmodi autem eius expressus & resiccatus succus, nondum quidem obseruasse nos confitemur: verosimile tamen est, ex floribus haud alterius, quàm flaui aut sublutei coloris, & graueolentem futurum* Lycopersiū.

VENENOSA *autem & refrigerandi potentia, florem Aphricanum donatum esse, odor ingratus, caput aggrauans, Cicutæ similis, qualis Lycopersii succo, ostendit:*

deinde & experimentis nõnullis conſtat. Memini etenim in puero, qui flores mandere inceperat, labia & ös inflata me vidiſſe; ſicuti crebro ijs accidit, qui Cicutæ fiſtulis ludentes aut modulantes, intra labia eas aliquandiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus, recenti caſeo permiſtos olim dedimus; quæ mox valdè inflata, & paulo poſt mortua fuit. Mures quoque qui ſemen arroſerant; mortui feruntur reperti. Quæ omnia venenoſam & deleteriam huius herbæ facultatem oſtendunt: & non audiendos eſſe eos, qui hanc Tanaceti vel Arthemiſiæ ſpeciem, aut innoxiam ſtirpem fore autumant.

DE CARYOPHYLLEIS FLORIBVS. CAP. XIX.

CARYOPHYLLEORVM *florum ſpecies quidem ſunt complures, armerijs nuncupatis in horum numero repoſitis; ijs autem relictis duæ præcipuè: vna maior, altera minor.*

MAIORI *caules læues, teretes, cubitales ſunt aut altiores, geniculati: folia è ſingulis geniculis bina, oblonga, dura, anguſta, per extremum acuminata, colore quaſi cæſia: flores ſpecioſi, ex longis, teretibus, denticulatis calycibus, & è ſenis vt plurimũ foliolis, qui ſimplices ſunt; ex pluribus verò multiplices, ijſq; lentè ſimbriatis cõmiſti; odore admodum ſuaui & odoratos Indicos caryophyllos referentes; colore alias in diluta purpura, alias in ſaturata rubentes, ſubinde candidi aut ex candido purpuraſcentes, interdum verſicolores; in quorũ medio ſtaminei emicant gemini apices candidi: ſemen in vaſculis oblongis paruum & nigrum: radices fibroſæ. Habentur in hortis; ſed ſpecioſiſſimi ferè in fictilibus vaſis. Seruntur frequentius auulſis exiguis cum ſolijs ſurculis;*

ſurculis; ſeminibus rarius. Nam è ſemine nati flores, ad ageſtrem naturam redeunt; minores, minusq; odorati, & ſimplices; etiam ſi prius multiplices, redduntur. Adiguntur ſubinde ſurculis cùm plantantur fiſſis Caryophylli; quo illorum odorem flores alliciant, et iucũdam eorum ſuauitatem naribus abundantius repræſentent. Viuax eſt planta, et multis durat annis, ſi hybernis menſibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinarijs aut alijs ſimilibus locis tepidis aſſeruetur. Floret diuitiſſimè, tota quidem æſtate & Autumno: in cellis etiam interdum, fauente loci tepore, hyeme tametſi rigida.

CARYOPHYLLEVM *florem, ab odore Caryophyllorum recentiores nominant: Germanis* **Negelblumen/ Graßblumen:** *Italis* Garofoli: *Gallis* Oeilletz, Ouilletz: *Belgis* **Sinoffelbloemen** *&* **Broffels bloemẽ/** *& Latinè à plærisque Ocellus, Ocellus Damaſcenus, Ocellus Barbaricus, & Barbarica nuncupatur. Sunt etiam, qui Betonicam, aut Vetonicam ſiue Vettonicam appellent, altilem aut coronariam cognomento; (Matthiolus Vettonicum coronarium dicere maluit) ad differentiam videlicet alterius Betonicæ, quæ Græcis κέσσον ἢ ψιχότροφον dicitur; atque hinc etiam herbam tunicam dictam, hanc eſſe plærique exiſtimant: ſed Bernardus Gordonius herbam tunicam Dioſcoridis Polemonium eſſe tradidit.*

Cantabrica. TVRNERVS *Caryophylleum Cantabricam facit, quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hiſpania inuentam ſcribit, per Diui Auguſtini tempora, à Cantabris repertam. Naſcitur vbique, ait, caule iunceo, pedali; in quo ſunt floſculi oblongi, velut calathi: in his ſemen perquàm minutum.*

Vettonica altera. LEONHARTVS *verò Fuchſius, Vetonicam ſiue Betonicam alteram eſſe voluit, quæ inter notha Dioſcoridis deſcripta reperitur; & quidem his verbis:* Βετονικὴ γενναῖται ἐν χορτοκοπείοις καὶ ὀρεινοῖς τόποις, καὶ καθαροῖς, καὶ ἡμέροις, περὶ

περὶ τὰ γεννήματα. ἔχει δὲ τὴν μὲν ῥίζαν ὅλην ἐρύθραν, καὶ εὐώδη. τὰ δὲ φύλλα πράσινα. καὶ τὸ μέσον τῶν φύλλων φοινικοῦν. καὶ εἰς τὸ ὀρθοκάλαμον τρίγωνια, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἄνθη πορφυρίζοντα: *id est, Vettonica nascitur in pratis & montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet totam rubentem & odoratam: folia porracea, & medium eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipsis flores purpureos.*

IOANNES *Ruellius Caryophylleum florem incognitum veteribus existimauit; cuius optimum iudicium videtur; nam certè Vettonicæ alteræ, aut Cantabricæ parum flos iste similis est. Mirum creditur, ait, vt tam celebris flos, tamq; iucundus, fuerit à veteribus silentio prætermissus: qui amplitudine, pulchritudine, varietate, Rosa non inferior videri potest.*

ALTERA *& minor Caryophylleorum species, priori tenuibus caulibus foliisq; simillima est, vtrisq; tamen minoribus: flores etiam habet ex oblongis, paruis et teretibus calycibus similes, verùm minores & per ambitum magis dissectos ac fimbriatos; colore candidos, aut è candore purpurascentes. Apud Belgas in hortis nascitur; Gesnerus autem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri refert. Aestate flores emicant.* 2.

VETTONICAM *altilem siue coronariam minorem, aut alteram nonnulli nominant; Germani* Blutwillen *aut* Hochmut; *atque hinc etiam à plerisque superba: Nostri* Pluymkens/ *à flosculorum foliis fimbriatis & plumarum similitudine dissectis; &* cleyn Ginofflen/ *hoc est, Caryophylleum minorem appellant.*

VSVS *autem Caryophylleorum florum in medicina verè quidem nullus est, in coronis verò propè nimius; & præsertim floris altilis; qui etiam acetum iucundo sapore, &*

colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchsius tamen, non modo ex floribus, quam conseruam vulgo appellant, verùm & radices altilis ad pestis contagia à recentioribus commendari; sylvestris verò succum calculo atterendo ac educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem credi, scriptum reliquit.

DE ARMERIIS FLORIBVS.
CAP. XX.

ARMERIORVM *florum aliquot etiam species sunt foliorum ipsius stirpis, cùm magnitudine, tum colore præsertim differentes.*

1. PRIMA *species caulículos habet rotundos, geniculatos, veluti Caryophyllei flores, circa inferiora genicula vt plurimum rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, sed aliquantulum, quàm maioris Caryophyllei latiora; colore herbaceo virentia; flosculos in summo caulículorum paruulos exiguis Caryophylleis persimiles, verùm minores, plures simul in quandam veluti vmbellam congestos, particulatim vt plurimum prodeuntes, & semper ferè cocci rubore splendentes, punctis interim candidis circa medium interdum variegatos, rarissimè candidos.*

ORNAT *hic flosculus Belgicorũ hortorum areas: apud Italos et alibi locis incultis et aridis exit. Gesnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à se repertũ scribit: prouenit & alicubi in Belgio locis desertis, iuxtaq; aruorũ & pratorum margines ac scrobes, sed multo quàm in hortis minor & tenuior. Maturè & Aprili sæpe mense aut Maio floret, Caryophylleos flores antecedens: plurima inde æstatis parte viget.*

GALLI Armoires & Armoiries *appellant: Ruellius Armerios flores hinc nuncupat: Germani* Donder negele/felt negele: *Belgæ* keykens/*quasi dicas fasciculum.*

lum.florũ etenim fasciculos nostri propria lingua keykens *nominant. Caryophylleorum florum species quædam syluestris videtur;quam ob causam & à recentiorum quibusdam Vettonica agrestis aut syluestris dicitur: nec desunt qui tunicam herbam esse volunt: sed nihilo magis hic, quàm Caryophylleus cum Vettonica altera aut Polemonio conuenit.*

2. ALTERA *Armeriorum species folia circum caules geniculatos, multo fert latiora, maiora & crebriora, nec non candidiora, Constantinopolitani floris foliis haud multum dissimilia: flores in vmbella vna plures simul congesti, pulchri, rubentes, exiguis candidulis punctis ornati, prioribus Armerijs similes sunt. In petrosis collibus & asperis, sabulosis apricisq; locis, apud Germanos & alias nationes nascitur;à Belgis in hortis seritur, vbi secundo anno cum alijs Caryophylleis æstate floret.*

GERMANI Steinnegele *vocãt, aliqui Scarlatam à rubeo floris colore coccũ referente. Et syluestris hic Caryophylleus est, veluti & præcedẽs: vterq; certè nulla cura eget: natura sua viuax;& hyemis iniuriã nõ difficulter sustinet.*

3. IAM *& tertia quædam est Armeriorum florum species cauliculis rotundis, geniculatu, tactu glutinosis, pedis altitudine; foliis ex singulis geniculis binis oblongis angustis acuminatis, in virore candicantibus & quasi cæsijs: floribus in vmbella similiter pluribus simul congestis, pulchris, Armerijs similibus, verùm minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore: semine in oblongis vasculis pusillo: radicibus tenuibus ac fibrosis. Scritur in hortis. floret à Maio aut Iunio mense in Autumnum vsque, & eodem quo sata est anno.*

SVNT *qui velint Limonij aut Behen siue Been, vulgo nunc dicti, speciem aliquam esse, propter eam quam cum Behen rubentis floris, quod Matthiolus Limonij speciem facit, similitudinem habeat. Nam cauliculis geniculatis &*

tis & foliis illi aliquantulum, sed colore similior est. Caules tamen breuiores & teneriores, foliaq; minora, color verò lætitasq; foliorum in vtrisq; ferè eadem. At nos hanc stirpem non Behen, aut Limonium, sed Armeriorum florum speciem aliquam esse autumamus, quam ob causam et tertium ei, inter eos locum fecimus.

4. PRÆTER *hos verò & alia quædam est, vel Caryophylleorum vel Armeriorum species, omnino, vbique, & apud Belgas quoque syluestris: caulículos habet dodrantales: folia è singulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in cauliculorum summo singulos, per ambitum fimbriatos, Caryophylleis minoribus, & formæ, & magnitudine satis similes, colore verò cocci diluto rubentes. Exit passim in pratis & locis riguis. Maio & Iunio mensibus flores potissimum conspicui.*

BELGÆ **Cracyenbloemkens** *appellant, id est, Cornicis flores.*

CÆTERVM *Armeriorum omnium istorum flores, nec vllum quoque, aut in medicina, aut in cibatu vsum habent: sed coronarij sunt, & hortos ac corollas exornant.*

DE FLORE CONSTANTINOPOLITANO. CAP. XXI.

CONSTANTINOPOLITANO *flori caules sunt è radicè plures, bicubitales, tenues, geniculati, inanes: folia è singulis geniculis bina, oblonga, aliquantulum lata, acuminata, obscurè virentia, nonnihil aspera & hirsuta; sicuti & caules: flores in latis vmbellis, multi simul congesti, aspectu pulchri, cæterùm inodori, colore floris Calendulæ, vel purpurei lilij, siue maturi mali anaranthij corticis, subinde candidi: semen in oblongis acuminatis vasculis exiguum & sul-*

& ſubruffum: radices longæ, in plures tenues diuiſæ, guſtu aliquantulum acres. Belgis, peregrinus eſt flos: ſeritur in hortis. Iunio & Iulio altero à ſatione anno floret, deinde pluribus ſequentibus alijs. Radice etenim conſtat viuaci: diuq́ durat, hyemis & frigoris patiens.

2. EST *& huius altera & minor ſpecies, cubitalis, aut paulo altior, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert: Geſnero teſte.*

NOSTRI *vulgo Conſtantinopolitanum appellant florem: Germani verò florem Hieroſolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat. Sunt qui velint Lanariam nuncupatam Latinis radicem eſſe, quæ Græcis* στρούθιον: *Arabibus Condiſi dicitur, qua ad purgandas lanas, qui eas eluũt, olim vtebantur; quos veritatem minus aſſecutos eſſe euidentius eſt, quàm vt refelli debeat. Neque enim ſpinoſa aut aculeata huius floris ſtirps eſt, quale Struthion eſſe Theophraſtus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam, aut Oleæ folia, vti Struthio ſunt.*

NON *deerunt autem fortaſſe, et qui florem hunc Conſtantinopolitanum,* πόθον *veteribus dictum florem eſſe ſuſpicabuntur, quem Gaza Latinè deſiderium vocat: quorum ſententiæ cur aduerſemur, modò non habemus. Pothum enim florem Theophraſtus, Plinius, et Athenæus, inter æſtiuos reponunt, duorumq́ eſſe generum referunt: vnum hyacintho ſimilem, alterum* ἀχροῦν *non coloratum ſiue candidum. Conſtantinopolitanus autem, æſtiuis menſibus floret, & colore vel hyacinthum ſcriptum, quem purpureum Lilium vocant, proximè refert, vel candidus eſt. Quæ magnam Conſtantinopolitani floris cum Potho ſimilitudinem oſtendunt.*

Pothus flos.

CÆTERVM *flos Conſtantinopolitanus, præter eam, quam in hortis & coronis gratiam aſſecutus eſt, nullum,*

quod

quod sciamus, medicum vsum habet: facultas eius ea de causa incomperta est.

DE SAPONARIA. CAP. XXII.

SAPONARIÆ, *vulgo dictæ, caules sunt glabri, tenues, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata, venosa; plantaginis latifoliæ foliis simillima, sed tamen minora, è singulis geniculis bina, vt plurimum, & præsertim radicibus viciniora, deorsum reflexa: flores in summo caulículorum, & circa superiora genicula multi, odorati, colore aliâs pulchro roseo rubentes, alias dilutè purpurascentes, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus exeunt, ex quinq; foliolis commißi; in quorum medio exigua quædam stamina: radices crassæ, longæ, obliquè serpentes, quibus fibræ quædam adhærent, veratri nigri radicibus similes. Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta fluuios & torrentes, locis apricis, spõte nascitur. In hortis, diu durat, & vitæ est pertinacis. Iunio & Iulio floret.*

SAPONARIAM *vulgo nuncupant, ab abstergendi potentia, qua folia pollent: succum etenim quendam ex se remittunt, dum confricantur, saponis ferè modo extergentem. Ruellius tamen & aliam quandam saponalem describit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: non est tamen Vettonicæ coronariæ, multo minus Polemonij aliqua species; quas pro Tunicis herbis haberi, Cap. de Caryophylleis scripsimus. Videri citiùs posset Alisma, siue Dæmasonium, nisi caulis ei crebro, non simplex, sed subinde in alas quasdã diuisus; & radices essent quàm veratri nigri crassiores: folia siquidem habet Alismatis descriptioni cõuenientia, & globosam florum in summo caulium congeriem. Sed Alismatis tenuis est caulis & simplex; & radices similiter tenues: quæ differentiam Saponariæ huius & Alismatis ostendunt.*

DESCRI-

DESCRIBITVR *enim Aliſma à Dioſcoride hoc modo : Aliſma , ſunt qui Alceam , qui Damaſonium , qui Acyron, qui Lyron nominant; folia Plantagini ſimilia habet , anguſtiora tamen verſus terram reflexa : caulis tenuis eſt , ſimplex , cubito altior , capitula habens , Thyrſo ſimilis: flores tenues, candidi, ſublutei; radices veluti Veratri nigri tenues , odoratæ, acres, ſubpingues: loca amat aquoſa.* Aliſma.

IDEM *Plinius ijſdem penè verbis lib. 25. cap. 10. depingit : ſed duo eius ſtatuit genera; vnum in aquoſis , quod quidem à Dioſcoride deſcribitur ; alterum in ſyluis prouenies , nigrius , ac maioribus folijs . folium etiam ei laciniоſum eſſe ait, quod Dioſcorides omiſit ; & caulem capite Thyrſi, pro eo quod ille θυρσοειδὲν eum eſſe ſcribat ; qualis ſit Thyrſoides caulis ſic inſinuans: nempe ſuperiore parte & craſſior & latior.*

THYRSVS *enim ſiue θύρσος , virga , fax aut haſta eſt, frondibus aut hederis obtecta , cuius faſtigium pluribus frondibus aut floribus ſtipatur , inſtar videlicet globi aut pilæ . Sic etenim in antiquiſſimis quæ Romæ paſſim extant marmoribus depictum reperiri Thyrſum, teſtis eſt Melchior Guilandinus in epiſtola ad Langium ; ſummo videlicet cacumine globoſum quiddam inſtar pilæ geſtantem . Talem etiam Thyrſum eſſe, quarundam ſtirpium & deſcriptiones oſtendunt. Acanthum enim herbam (Brancam vrſinam nominant) Dioſcorides κεφαλὴν θυρσοειδὴν habere ſcribit; huius autem caulis cùm primum prodijt , priuſquàm integrè adoleuit, ſummæ parte craſſior eſt. Thymus etiam θύρσιον appellatur , qui in cauliculis globoſum capitulum profert: vnde & κεφαλώτος & capitatus cognominatur. θυρσίνη item Orobanche dicitur , caulis cui ſuperiori parte craſſior eſt: Thyrſus, iam & ferulæ caulis nuncupatur, qui licet ſenſim extenuetur, ſummo tamen cacumine vmbellam latam* Thyrſus.

latam & rotundam florum primùm, deinde seminum plenam Thyrsi modo promit: vnde & νάρθηξ siue ferula, pro Thyrso subinde dicitur: atque hinc Bacchus, qui θυρσοφόρος, etiam aliquando ναρθηκοφόρος appellatur à Thyrsis, qui in eius orgijs olim quatiebantur. Reperitur & Lactucæ caulis alicubi thyrsus vocatus, qui & in latam vmbellam ferulæ modo desinit.

QVÆ *omnia Thyrsum virgam, baculum aut hastam esse ostendunt; globoso ex frondibus aut floribus cacumine: & θυρσοειδῆν caulem dici, summa parte sphæroidem aut latiorem.*

NEQVE *repugnat nobis in Saturnalium lib. 1. Macrobius, vbi Liberum patrẽ, cùm Thyrsum tenet, latens telũ gerere scribit. Nam inde Thyrsum nõ in exacutum cacumen, sed potius in retusum & globosum apicem desinere colligitur: ex eo enim quod latens telum dicit, ostendit ita cacumen contectum, vt agnosci nõ possit; quod quidem multis fit frondibus circum compositis.*

VERBA *Macrobij hæc sunt: Colitur apud Lacedæmonios simulachrum Liberi patris, hasta insigne, non Thyrso: sed cùm Thyrsum tenet, quid aliud quàm latens telum geritur, cuius mucro hedera lambente protegitur? Et de Thyrso hactenus.*

QVANDOQVIDEM *autem Alismatis siue Damasonij mentio incidit, non prætermitenda videbatur peregrina quædam planta, quam Damasonium nonnulli esse existimant, cuius iconem nobis communicauit Ioannes Vreccomius Bruxellensis, stirpium herbarumq; diligentissimus cultor. Pingitur hæc caule singulari; foliis venosis & Plantaginis similibus; flore verò magno, quatuor foliorum, dilutè rubente, è cuius medio, oui forma quiddam intus cauum eminet; radice crassa obliqua, à qua tenues fibræ dependent.* 2. Damasoniũ nothum.

pendent. Ferunt hanc in vico quodam supra Augustam reperiri, appellariq; Vulgo Papen schoen, *ac Latinè Damasonium. Sed & hæc nihil, aut parum admodum, multò certè minus quàm Saponaria, cum Alismate, siue Damasonio conuenit.*

DEPINGIT *& Alisma quoddam* Matthiolus, *sed tamen quod minus quàm istud cum vero Alismate conueniat: neque enim ei folium Plantaginis modo neruosum; neque caulis θυρσοειδὴς; sed vnicum tantum florem proferens, qui à θυρσοειδὴ differens esse videtur.*

PORRO *Saponaria, calida quidem & sicca est temperie, facultate autem abstergendi non exigua prædita.*

DE AQVILEIA. CAP. XXIII.

AQVILEIA *folia fert Chelidonij maioris, paulo tamen rotundiora per ambitum incisa, colore in virore cæruleo, quæ vulnerata nullum, multò minus luteum, succum reddunt: caulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, & leniter birsutum; cuius alæ singulos proferunt flores, ex quinque dependentibus concauis veluti corniculis, & totidem intermedijs, sursum erectis paruis foliolis, qui simplices sunt, compositi (multiplices etenim ex pluribus corniculis commissi sunt) colore alias cærulei, alias in rubro purpurei, alias candidi vel ex candido purpurascentes, subinde varij & ex cæruleo candidoq; permixtus relucentes; erumpentibus è medio staminibus, à quibus parui apices dependent: siliquæ post singulos flores quinq; surgunt, in quibus semen paruum, nigrum & splendens: radices subsunt crassæ fibrosæ, quæ pluribus annis durant. In Belgij & Galliæ hortos infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, syluosis montibus & pinguibus pratis sponte gignitur. Flores Maio & Junio vigent.*

RECEN-

RECENTIORES *Aquileiam aut Aquilinam nuncupant: Germani* Agley & Ageley; *nostri* Akeleyen. *Galli* Ancoiles, ou Ancolye.

QVIBVS *autem viribus prædita, nondum satis compertum; nullum siquidem alium vsum habet, quàm quod coronas & hortos exornet. Tragus tamen semen, drachmæ pondo cum croci obolo in vino, iocinoris obstructione & morbo regio laborantibus vtiliter dari scribit; sed eum qui assumpsit diligenter coopertum, sudare deinde oportere. Plerique ei Aegylopis, alij Centaurij maioris vires, sed temerè & citra omnem rationem tribuunt.*

DE ANTIRRHINO. CAP. XXIIII.

ANTIRRHINO *caules sunt rotundi, glabri, fragiles, & ramosi: folia multa vt plurimum oblonga & acuminata, Linariæ similia sed maiora; subinde breuiora latioraq3, & Anagallidis similiora: flores secundum caules superiori parte ordine digesti, forma oblongi, anteriori parte latiores, dum concluſi, vt nascuntur, permanent ranæ ori quodammodo similes; aperti verò hiantis leonis rictum referentes; colore roseo rubentes, aut candidi, vel ex candido dilutè purpurascentes, non raro etiam sublutei; ei videlicet cui folia sunt latiora & breuiora: quos deinde capitulum sequitur, oblongum, anteriore parte angustius & foraminosum, narium vituli, aut canini capitis similitudine; in quibus semen paruum & subnigricans: è radicibus non magnis fibræ dependent.*

IN *hortis apud Belgas, Italos, Germanos, & alibi seritur. Maio mense, quod hyemem superauit, et reliqua deinde æstate, floret: serius verò & sub æstatis finem, eiusdem anni vere, satum. Hyemen autem, nisi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinarijs repositum, absque iniuria in Belgio non sustinet.*

GRÆCIS

GRÆCIS ἀντίῤῥινον ἢ ἀντίῤῥιζον, *si nõ vitiosum Theophrasti exemplar, &* ἀνάῤῥινον *dicitur: Latinis similiter Antirrhinum. Auctore Galeno etiam* βουκράνιον *&* λυχνὶς ἄγρια, *siue Lychnis syluestris, nominatur. Apuleius etiam* ἀμέθυσον, πθάκιον, κυνοκεφάλιον, *Canis cerebrum, herbam simininam, Venustam minorem & Opalum gratam, appellari refert. Creditur quoque esse Leo herba, quem inter flores Columella lib. 10. refert, sic scribens:*

Narcissiq; comas, & hiantis sæua Leonis
Ora feri. *Item & infra:*
Oscitat & Leo.

Gesnerus tamen hunc Leonem, Aquileiam esse existimauit, quam ea de causa Leontostomium nuncupauit: sed hoc nominis Antirrhino magis conuenire, quàm Aquileiæ, nobis videtur. Nam Antirrhini hians flos, Leonis rictum citiùs, quàm Aquileiæ refert.

EST *verò & alius Leo, qui* ὀστρυόλεον, *& leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche, de quo in Frumentorum historia egimus.*

EST *& alia Amethystos herba, cuius Plutarchus meminit,* κράμβη *videlicet, de qua alio loco, in Olerum videlicet agetur historia.*

BELGÆ, *Antirrhinum,* **Drant** *appellant.*

CÆTERVM *Antirrhini semen inutile in medicina, vt Galenus ait, est. Herba verò ipsa assimilis cum Bubonio facultatis, sed multo minoris.*

NARRANT, *inquit Dioscorides, appensum veneficijs aduersari: & gratiam conciliare, si quis eo perunctus sit cum oleo liliorum, aut Cyprino.*

APVLEIVS, *radicis in aqua decoctum, fotu epiphoras oculorum, celeriter lenire refert.*

DE AN-

DE ANTIRRHINO SYLVESTRI SIVE MINORI. CAP. XXV.

PRÆTER *hortense Antirrhinon superiori capite descriptum, & aliud reperitur, tota sua natura syluestre, quod satiuo & minus, & humilius est, & aliquantulum, sed tamen modicè hirsutum. Caulículi huic quoque sunt tenues, ramosi: folia oblonga et angusta: flores autem non ad summum caulis, sed iuxta foliola ex ipsorum sinubus exeunt, Antirrhini similes, sed minores, colore rubro purpureo, in medio lutei. Capitula similiter minora & breuiora, foraminosa, hominis caluariam propemodum referentia, in quibus semen minutum: radices subsunt tenues. Nascitur multis Belgij & Germaniæ locis, circa margines, & in ipsis agris, iuxta vias, in hortis, et alibi. Et vno quidem loco procerius ac vegetius; alio breuius et tenerius reperitur. Iulio & Augusto floret, hyeme perit: æstiua enim est herba.*

NOSTRI **cleyn Oziant** *appellant: Antirrhini autem haud dubiè species est syluestris. Sunt qui velint Oronium esse, similitudine nominis inducti, cuius decocto Archigenes, apud Galenum κατὰ τόπους lib. 9. auriginosos lauandos consulit. Sed an verè ipsum sit, affirmari non potest, eius discriptione nusquam, nec nomine, alibi quàm hoc loco, extante. Quam etiam ob causam, Ianus Cornarius Orontij vocem deprauatam suspicatus est, & legendum esse, Origanum; quod, Dioscoride auctore, in balneo auriginosis prodest.*

PLVS *similitudinis Antirrhinum syluestre cum Phyteumate habet, quod à Dioscoride, his verbis, lib. 4. describitur:* φύτευμα φύλλα ἔχει ὅμοια στρουθίῳ, μικρότερα δέ. καρπὸν πολὺν τετριμένον. ῥίζαν μικρὰν, λεπτὴν, ἐπιπόλαιον. *id est, Phyteuma folia habet similia Struthio, sed* Phyteuma.

minora : fructum multum , perforatum, radicem paruam, tenuem, terræ superficiei inhærentem. Quæ descriptio Antirrhino syluestri aptissimè & propriè conuenit. Nam quidem quod ad folia attinet, ea omnino habet Struthij minora: siquidem , vt Plinius ait , Struthium folio est Oleæ minori; sunt etenim eius folia oleaginis angustiora & minora. Fructum etiam siue καρπόν copiosum habet , eúmque perforatum ; quando pro fructu totum illud capitulum , quo semen continetur accipitur , quod non rarò , vti & ipsius Antirrhini capitulum, καρπὸς appellatur. De radicibus dubitari non potest , quæ tales , cuiusmodi Phyteumati tribuuntur, sunt. Quibus de causis Antirrhinon istud syluestre verum Phyteuma esse apparet. Matthiolus tamen non Antirrhinum istud , quod olim pro legitimo exhibuit , sed Campanulam pro Phyteumate depingit : de qua superius cap. 10. vbi & improbatæ sententiæ Matthioli , & nostri iudicij rationem indicauimus. καρπὸς.

PORRO *Antirrhinum istud syluestre nullius quidem est vsus: si autem verum est Phyteuma , ad amores profuerit. Vt etenim auctor est Dioscorides, Phyteuma ad amatoria philtra commodum esse perhibetur.*

DE LINARIIS. CAP. XXVI.

ANTIRRHINI *species quoque quædam videntur, quas Linarias vulgo nominant.*

QVARVM *vna cauliculos habet bicubitales , complures, rotundos, tenues: folia multa, angusta, oblonga, lini foliis similia: flores luteos secundum caules iuxta summum, anteriore quidem parte Antirrhini floribus similes , posteriore verò in caudam siue corniculum quoddam desinentes, floris Regij similitudine ; quos sequitur capitulum rotundum , in quo semen nigrum : radix longa, tenuis & alba.*

ALTERA *species huic caule, foliis & floribus similis est: caulibus tamen ferè longioribus; foliis verò angustioribus; floribus paruis, multoq; quàm alterius minoribus, in cæruleo purpureis, nonnunquam etiam subcandidis aut subluteis; capitulis similiter exiguis, radicibus tenuibus & fibrosis.*

NASCITVR *prior Linaria passim secus agrorum margines, & alijs locis; altera similibus, quibusdam in regionibus exit, sed inuentu rarior. Florent Iulio & Augusto.*

VTRAQVE *species, Linaria nostris dicitur, nonnullis Vrinalis. Germanis,* Lynkraut/ flaschkraut/ harnkraut/ onser frauwē flaschz/ waldt flaschz/ krotten flaschz. *Belgis* wilt vlas; *Gallis*, Lin sauuage. *Existimatur à multis esse Osyris: sed Osyris ab hac differens est stirps, ex qua videlicet κορήματα, hoc est, scopas hac ætate, in Italia componunt: vt & olim Galeni seculo; quam vulgo Itali* Beluedere *nuncupant.*

EST *autem Linaria calida quidem & aliquantulum ficca temperie, & aperiendi potentia prædita; nam, vt & Rhizotomi nostri temporis existimant, vrinas decoctum eius prouocat. Addunt multi, Regio morbo laborantibus prodesse; quod ab Osyride huc translatum est.*

DE AMARANTO PVRPVREO.
CAP. XXVII.

CAVLE *Amarantus purpureus surgit cubitali, vel altiori, striato, iuxta radicem subinde rubente, læui, in alas quasdam diuiso; circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia: pro floribus exeunt spicæ, aspectu gratissimæ, cæterùm inodoræ, in purpura splendentes, coccum saturatum*

qui in

qui in holoſerico villoſo micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia ſuperantes; quæ in attritu ſimilem ferè colore ſuccum reddunt, & decerptæ diutinè pulchritudinem ſuam retinent, aliquot etiam annis non marceſcentes; vnde & nomen inuenit: Semen maturatis ſpicis inſidet paruum, nigrum, & multum ſplendens: Radices breues & fibroſæ. Mirum in eo; Plinius ait, gaudere decerpi, & lætius renaſci. Alexandrino palma eſt, qui decerptus aſſeruatur. Mirumq; poſtquàm defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit.

Ἀμάραντον *quoniam non marceſcat, Plinius appellat: noſtra ætas, Amarantum purpureum, ad differentiam Elichryſi, quod ſimiliter* ἀμάραντον *dicitur, de quo inferius ſuo loco: Germanicè* Samatblumen/ Sanſentſchoon/ Floramor: *Noſtrate dialecto,* Flouweelblocmen: *Italicè* Fior velluto. *Gallice* Paſſe velours, *Paßineluetum Ruellius reddit, quo nomine holoſericum villoſum coccineum Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certat.*

EST *verò & alia huius ſpecies, caule multo proceriore & craſſiore, quatuor aut quinque cubitorum vel altiore: foliis ſimiliter maioribus; cui ſpicæ ſunt longiores, ſed obſoleti admodum ruboris. Seritur vterq; Amarantus in hortis, ſed prior frequentius. Alter enim Armarantus nullam vel omnino exiguam gratiam obtinet.* 2.

PROVENIVNT *ſpicæ Auguſto menſe, durant in Autumnum. Inſipidum vtrumq; olus eſt, & Bliti ſpecies, de quo in Olerum hiſtoria, vbi illi ſuæ reddentur vires.*

RECENTIORVM *plærique Amaranto purpureo, & præcipuè primo, adſtringendi cum frigiditate & ſiccitate potentiam, ſanguinisq; omnem fluorem ſiſtendi vires attribuunt; quas tamen ei ineſſe nulla qualitas oſtendit præter ſo-*

ter solùm fortè colorem, quo spicæ rubent. Nam rubra omnia sanguinem vndequaq; fluentem cohibere ac supprimere, quorundam est opinio; eo quòd quædam sanguinem supprimentia, talia colore sint. Sed hæc opinio vti vana est, ita nullis probabilibus rationibus innititur. Ex coloribus etenim de viribus simplicium & medicamentorum, certi nihil colligere licet: vt Galenus lib. de simpl. medica. facult. primo & quarto dilucidè ostendit. Sunt siquidem plæraque rubra etiam calida & aperientia, vti Rubiæ rubicunda radix. Qua de causa & perperam ratiocinantur, qui Amarantum purpureum, sanguinem supprimere, cœliacos & dysentericos adiuuare, ex solo colore iudicant.

DE ROSIS. CAP. XXVIII.

ROSARVM *stirps tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decẽs magis est, eam floribus iungere, quam spinosis fruticibus sociare: principatum siquidem, inter flores omnes Rosa facilè obtinet, eiusq; in coronis omnibus vsus propè nimius est; & vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco vetustissimo, Henricus Stephanus perquàm eleganti carmine Latino reddidit:*

Rosa, honor decusq; florum.
Rosa, cura, amorq; Veris.
Rosa, cælitum est voluptas.
Roseis puer Cytheres
Caput implicat coronis,
Charitum choros frequentans.

SVNT *autem Rosæ genere quidem permultæ, aut stirpis ipsius magnitudine, asperitate, læuitateue; aut floris foliorum multitudine, paucitateue, vel colore odoreq; differentes. Nonnullæ siquidem proceræ & excelsæ, aliæ breues & humi-*

& humiles: folia quibusdam quina, alijs duodena, vicenáue aut plura. Theophrastus etiam ἑκατονταφύλλαν, siue centifoliam quandam, circa Philippos exire refert: quam incolæ ex Pangæo trasferentes serunt: & in Campania, Plinius. Colore item hæ quidem rubentes, illæ verò candidæ: odoratæ etiam quàm plurimæ, absque odore nonnullæ. Harum omnium quædam satiuæ & hortenses sunt; aliæ verò syluestres.

RAMI *aut potius virgæ omnibus duræ, lignosæ, mordacibus aculeis horrentes; & syluestribus quidem spinosiores: folia aspera, per ambitum serrata, ex quinq; aut septem ex vno neruo cohærentibus: flores è caulicorum fastigijs exeunt, primùm herbaceo inclusi calyci, qui tumescens in virides alabastros fastigiatur, quibus paulatim debiscentibus flos panditur, in calycis sui medio, stamina quædam capillacea, luteosq; complexus apices: semen in oblongis capitulis, quæ calycibus et floribus subsunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum: radices duræ, lignosæ in diuersa tendunt.*

1. IN *satiuarum censu, vna proceritate caulium siue ramorum, reliquas superat: crassis enim & lignosis suis virgũ ad* 10. *vel* 12. *pedes, aut etiam altius conscendit: flores candidi, odorati & multorum foliorum, quorum interiora minora; exteriora verò maiora & ampliora.*

2. PROXIMA *magnitudine, virgas habet breuiores; sed non minus asperas, Rosas odore suaues. sed dilutè & pallidè rubentes: Incarnatas Itali appellant.*

3. TERTIA *huic similis ramis & foliis est, sed subinde breuior, flore verò odoratissimo pulcherrimóque, saturato, & quoddammodo puniceo rubore nitente; Rosarum omnium præstantissima, & ad medicamenta omnis ferè generis vtilissima.*

4 QVARTA *breuior est, virgis bicubitalibus aut altioribus, flore eleganter quidem rubente, sed minus quàm tertiæ, & quandoque simplici, quinq; tantumodo foliorum; alias plurium: aliquando etiam multiplici; odore grato & perquàm iucundo.*

5 QVINTA *Rosarum hortensis species, ramis & virgis syluestrem Caninam Rosam quodammodo refert. Rosas profert paruas plures simul cohærentes, vt plurimum simplices, aliquando sed rarò multiplices; odore admodum fragranti suauissimis, & moschum proximè referentes: vnde & Rosæ Moschettæ ab Hetruscis appellantur.*

6 SYLVESTRIVM *ea quidem quæ Canina Rosa vulgo dicitur, & Belgio familiarissima est, aculeatis virgis, & asperis foliis, satiuis similis est; singulis tamen minoribus: flos simplex quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpurascens. Adnascitur huius virgis aliquando pilula quædam hirsuta, echino Castaneæ quasi similis, at mollis, quam Spongiolam Rosæ nuncupant.*

7 HVIC *similis est, & alia species, verumtamen aliquantulo minor, cuius virgæ subrubente cortice vestiuntur; flores pallidè rubent, non in totum absque odore: Cinamomina Rosa à quibusdam dicitur.*

8 INTER *syluestres etiam quædam lutei coloris Rosas fert.*

9 EST *& parua quædam humillima, virgis spinosissimis: foliis minimis, Rosis perquàm exiguis, candidis & suauiter odoratis.*

10 IAM *& syluestris quædam foliis reperitur odoratis: hæc proceritate syluestres omnes sæpè superat. Virgas habet duras, crassas, & lignosas: folia splendentia & pulchrè virentia, odore gratissima: Rosas verò paruulas quinquefolias, frequentissimè albicantes, rarò purpurascentes, exigui*

aut

ant nullius odoris, fructū oblongū, colore subrubētem, nucleo paruæ Oliuæ, & Rosarum aliarum capitulis similem, sed minorem quàm hortensiū, in quibus lanosi flocci atque inter eos semen conditum, paruum, & durū. Reperiuntur verò & circa huius tenues virgas, rotūdæ, molles, et hirsutæ spongiolæ, tales omnino, quales circa Caninæ Rosæ spinas nascūtur. Et totidem quidem Rosarum genera, nostra ætas adinuenit.

SVNT *verò & apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima suis appellata cognominibus, sed non omnia in rubo, hoc est, spinoso frutice, nata: (nam & ex Maluis flores in Rosarum censu numerantur) quorum quædam cum nostris generibus conuenire, verisimile est; non tamen omnia. Genera eius, nostri, inquit, fecere celeberrima, Prænestinam & Campanam: Addidere alij Milesiam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia: Proximam ei Trachiniam minus rubentem: mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliys. Vilissimam verò plurimis; sed minutissimis, spineolam. Deinde paulo infrà.*

EST *& quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis Lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata conuolutis foliorum paniculis, nec debiscens nisi manu coacta, semperq; nascenti similis, latissimis foliys. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleracea habens, Mosceuton vocant. Atq; inter has media magnitudine, Autummalis, quam Coroneolam vocant. Omnes sine odore, præter Coroneolam, & in rubo natam.*

SERVNTVR *& plantantur Rosæ quidem mitiores et satiuæ apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi, in hortis.*

SYLVESTRES *multis locis sponte exeunt: & inter has quidem prima, passim circa scrobes, fossas, ad margines agrorum & pratorum; locis humidis prouenit.*

8. LVTEA *in Africa & Aegypto, quam plerique in hortis nunc habent, vti & Cinamominam.*

9. MINIMA *spinosissima & asperrima, locis gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, iuxta Icium portum, in arenosis maris aggeribus.*

10. SED *odorata sylvestris Rosa hortensis est, nec vsquam in Gallia aut Belgio, quod sciamus, sponte exit.*

SERI *autem Rosa, vti Plinius ait, nec pinguibus vult, nec argillosis, nec riguis, contenta raris, proprieq; rudera-tum agrum amat: omnis, locis siccis quàm humidis odoratior. Refert & cæli temperies; quibusdam enim annis, minus odorata prouenit. Theophrastus odoris coloris q; præstantiam locorum etiam ratione contingere affirmat: & odoratissimas Rosas, quæ apud Cyrenen nascuntur; & proinde vnguentum iucundissimum illic fieri.*

NASCITVR *verò Rosa ex semine: sed quoniam tardè perficitur, conciso caule seritur. Omnis recisione et vstione proficit; floremq; melius profert; relicta namq; excrescit & sylvescit. Sæpius eam transferre vtile est: sic enim pulchriorem Rosam effundi affirmant: Theophrastus et Plinius auctores.*

SERENDARVM *autem Rosarum modum, Palladius ostendit. Si indigus plantarum, ait, volueris ex paucis virgulis habere copiosa rosaria, quaternorũ digitorum surculos gemmantes cum geniculis suis debebis excidere, & in modum propaginis sternere, & stercore ac rigationibus adiuuare. vbi anni ætatem compleuerint, pedis spacio inter se transferre disiunctos, atque ita solum, quod huic generi deputabis, implere.*

FLORENT *Rosæ; quædam citiùs, aliæ seriùs, omnes Maio aut initio Iunij mensis. Præcoces Cinamominæ, & aliæ quædam sylvestres: seriores satiuæ sunt. Moschettæ*

mense

mense Augusto & Septembri florent. Theophrastus, si autumnus prolixor fuerit, Rosas etiam denuo erumpere posse testatur.

ROSA *Græcis* ῥόδον *appellatur. Stirps verò ipsa Rosarum* ῥοδωνία, *quæ apud Latinos idem cum flore nomen retinet. Dicitur autem* ῥόδον, *vt Plutarchus ait,* ὅτε ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, *quòd largũ odoris effluuiũ emittat.*

MEDIVM *floris Rosarum, lutea videlicet stamina & apices,* ἄνθος τῶν ῥόδων, *& flos Rosæ dicitur; officinis Anthera.*

FOLIORVM *ipsius floris partes candidæ, quibus calycibus inseruntur,* ὄνυχες, *& vngues appellantur.*

CALYX *vocatur, qui stamina & floris foliola complectitur ac continet.*

ALABASTRI *verò sunt calycis partes laciniosæ, conum floris priusquam panditur complectentes; quæ quinque sunt; duæ barbatulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè; cortices Rosarum à plerisque appellantur.*

Κεφαλαὶ καὶ κεφάλια *dicuntur capitula, in quibus semen gignitur, quæ scilicet floribus & calycibus subsunt.*

VIRGAS *stirpis Rosarum, Strabus Gallus in hortulo suo, Viburna nominat, sic scribens:* Viburnum.

Iam nisi me fessum via longior indupediret,
Scrupeus atque noui tereretur carminis ordo,
Debueram Viburna Rosæ pretiosa metallo
Pactoli, & niueis Arabum circundare gemmis.

Virgilius tamen & Aurelius Nemesianus, viburnum fruticem aliquem sui generis innuunt. paruum, humilem, lentum & obsequiosum. Ille quidem ecloga prima vrbem commendans Romam:

Verùm hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,

Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi.

Nemesianus verò ecloga secunda, his carminibus:

Nos quoque te propter Donace donabimur vrbi,
Si modò coniferas inter Viburna Cupressos,
Aut inter Pinos Corylum frondescere fas est.

1 IN *saliuarum Rosarum numero primam, vulgo Rosam alham; Belgæ,* witte Roosen: *Germani* weiß Roosen: *Galli,* blanche Rose *appellant. Potest hæc Plinij Spineola Rosa esse, si modò Campana Rosa non est.*

2 ALTERA, *quam incarnatam Rosam Italia nuncupat, Alabandicæ similis est: Germani,* Liechfarbige Roosen.

3 TERTIA, *Prouincialis Gallus, dicitur: hanc, Milesiam esse, non temerè suspicari licet.*

4 QVARTAM, *Rosas Franchas Gallia, Plinius Trachiniam fortè aut Præneſtinam dixerit.*

5 QVINTA, *Moschata, ab odore, vt diximus, moschi dicta, Damascenam autem & hanc nonnulli appellant: Itali* Rosam moschettam: *Galli,* Roses musquées ou muscadelles: *Belgæ,* Muskot Roosen.

6 SYLVESTRIS *Rosa, Germanis* wilder Rosen/ heckroſen: *Brabantis,* wilde Roosen: *Gallis,* Roses sauuages: *Plinio lib. 8. & 25.* κυνόροδος ἢ κυνόροδα *est, id est, Rosa Canina: nonnullis etiam Canina sentis.*

QVAE *verò circa ramulos & virgas huius Cynorhodi hirsutæ pilulæ reperiũtur, spongiolæ syluestris Rosæ aptissimè & propriissimè dictæ sunt: Officinæ perperam Bedeguar appellarunt. Nam Bedeguar Arabibus Cardui species, quæ Græcis* ἄκανθα λευκὴ, *hoc est, spina alba.*

ALIÆ *syluestres Rosæ, Cynorhodi etiam species quædam sunt.*

7 EARVM *vna, ordine septima vulgo* Canel Roosken/ *id est Cinamomina Rosa appellatur.*

OCTAVA

OCTAVA *à colore nomen accepit Lutea dicta.* 8

NONAM *noſtri* **Duynroosken** *vocitant, id eſt* 9
Roſam Dunenſem; ab ipſis in marino littore arenoſis collibus, quos vulgo **Duynen** *nominant. Sunt etiam qui* **Pimpernelle rooſkens** *nuncupãt. Roſam pampinulam dixeris, à ſimilitudine nempe huius fruticis foliorum, cum foliis minoris Pampinula, quæ alio nomine Sanguiſorba & Pimpinella vocatur.*

DECIMAM *Cynorhodi ſiue Caninæ Roſæ, & quidem odoratam ſpeciẽ, Belgæ* **Eglantier** *aut* **Aglantier**: 10
Galli, Englenterium, *Ruellio teſte, nominãt: qui et hanc ſylueſtrem Roſam. Cynosbatõ, ſiue Canirubum eſſe ſuſpicatur. De quo Dioſcorides his verbis:* κυνόσβατον, οἱ δὲ ὀξυάκανθαν καλοῦσι. θάμνος ἐσὶ βάτου πολλῷ μείζων, δενδρώδης, φύλλα φέρει πολλῷ πλατύτερα μυρσίνης. ἀκάνθας δὲ περὶ ταῖς ῥάβδοις ἰσχυράς. ἄνθος λευκὸν. καρπὸν ἐπιμήκη, πυρῆνι ἐλάιας ἐοικότα, ἐν τῷ πεπάνεσθαι πυῤῥάν. τὰ δὲ ἐντὸς ἐριώδη. *Id eſt, Cynosbatus, ſiue Canirubus, quem aliqui Oxyacantham vocant, frutex eſt Rubo longè maior, arboreſcens, folia fert latiora myrto: ſpinas circa ramos robuſtas: florem candidum: fructum oblongum, nucleo Oliuæ ſimilem, per maturitatem fuluum, interius lanuginoſum.* Cynosbaton.

EXTAT *& Cynosbati apud Theophraſtũ huiuſcemodi deſcriptio:* τὸ δὲ κυνόσβατον, τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχει, καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόας. ἔσι δὲ δένδρου καὶ θάμνου μεταξὺ καὶ πυρόμοιον ταῖς ῥόαις, τὸ δὲ φύλλον σχινώδες. (*Exemplar vulgare* ἀγνώδες *habet: ſed Athenæus ex Theophraſto* ἀγλώδες *rectius legit*) *hoc eſt; Cynosbaton fructum ſubrubẽtem habet, et malo Punico ſimilẽ: eſt inter arborem et fruticẽ medium, veluti malus Punica: foliũ autẽ ſplendẽs.* Theophraſti locus reſtitutus.

CVM *harũ deſcriptionũ vtraq;, nõ malè engleterĩu ſiue Canina Roſa odorata conuenire videtur. Nã frutex eſt Rubo*

maior, caudices siue virgas habẽs crassas lignosas, vti malus punica, vel alia lignosa & arboreſcens quædam ſtirps, aculeis & ſpinis duris munitas: ſolum eius nõ quidẽ integrum, ſed vnum aliquod ſingulare, totius foliĳ pars. Myrti foliĳs latius eſt, ſuperioreq; parte læue & ſplendens; fructus nucleo oluæ ſimilis, qui maturus, colore eſt rubente, lanoſos floccos & ſemen intus habens. Quæ omnia huius ſylueſtris & odoratæ Roſæ, cum Cynosbato ſimilitudinem oſtendunt.

Plinij locus emendatus.

EST verò & alius Cynosbatus, quem Plinius lib. 24. cap. 14. deſcribit, quem alĳ Cinoſpaſton, (Cornarius ex veteri exemplari Cynapauxim legit) alĳ Neuropaſton vocant: foliũ habet veſtigio hominis ſimile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet; vnde Neuropaſtos dicitur. Sed huic Cynosbato, ſylueſtris odorata (ſi modò legitima & non corrupta eſt deſcriptio) nequaquam ſimilis eſt, veluti neque Cappari, nec Smilaci aſperæ, quarum vtraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur.

SED ad Roſas reuertamur; quarum florum foliola, quia ex diuerſis partibus conſtant, diſſimiles etiam facultates obtinent. Inſunt etenim eis terreſtres quædam & adſtringentes; aliæ humidæ & aqueæ: nonnullæ ſpirituoſæ & aëreæ partes; quæ tamen in ſingulis non ſimiliter ſe habent. In vno ſiquidem genere hæ: in alio illæ excellunt. Prædominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei mediæ, ex primo videlicet ordine refrigerantium.

SVPERANT humidæ, aëreæ & ſpirituoſæ partes, in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damaſcenis ſiue Moſcatis: quas viribus præſtantiores Matthiolus tradit; vtpote cuius etiam folia viginti, aluum ſubducant ſumpta. Ex tribus his liquor, ea de cauſa, elicitur gratiſſimi ac ſuauiſſimi odoris, qui fere ex alĳs Roſis inodorus eſt.

VTILIS

VTILIS *autem Rosarum hæc stillatitia aqua, cum ad cordis roborationem & spirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari postulant. tragematis, placentis, condimentis & aliis, quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, saporis gratiam conciliat: oculorum calidos dolores mitigat: somnum conciliat: quem & ipsæ virẽtes Rosæ, odore suo suaui prouocant.*

SVCCVS *harum Rosarum, præsertim dilutè rubentium, aluum lenit & subducit.*

IDEM *præstat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Drosatum siue Serapium; officinæ syrupum rosatum solutiuum nuncupant, quod ex infuso siue diluto apparari debet, in quo pluries harum Rosarum virentium folia multa macerata sunt.*

AD *leniendam autem siue subducandam aluum vtile, quando expurgatione alia potentiori, aut opus non est, aut vti non expedit. Nam præter ea quæ in intestinis hærent excrementa, aut in proximis & primis venis cruda, pituitosa & subinde biliosa, alia non educit; si non alijs quibusdam potentioribus medicamentis permisceatur.*

HVMECTAT *autem & refrigerat Serapium istud: ideo etiam febrium ardentium calores nimios sedat, & viscerum inflammationes mitigat, sitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parum vtile, nam eum laxiorem debilioremq; relinquit.*

IN *rubẽtibus Rosis, quæ passim sunt vulgares, & alijs saturatæ purpuræ, quas Prouinciales appellãt, plus est terreæ substantiæ, & resiccantis adstringentisq; facultatis, non tamen absq; humido quodã permixto; quod quidem ipsis adhuc virentibus inest: in resiccatis verò deperditũ est. Succus hac de causa, & dilutum earum, ad aluum subducendam quoque facit; minus tamen quàm aliarum prædictarum.*

RESICCATÆ *autem hæ Rosæ, humiditate iam absumptæ, adstringunt & resiccant: refrigerant quoque, sed minus quàm virentes: robur cordi conciliant, ac tremori, & palpitationi eius succurrunt: hepar, renes, & alia viscera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum, siccant & corroborant: fluorem muliebrem & superfluam menstruorum purgationem compescunt; sanguinis vndequaque eruptiones sistunt: sudores reprimunt: aluum nimio fluore laxam, constringunt: antidotis omnibus vtiliter admiscentur, & alijs quoque medicamentis, siue foris adhibendis, siue intra corpus assumendis, quibus adstringens ac corroborans aliquod vtiliter accedit.*

QVOD *ex ipsis fit Rhodomeli, vulneribus, vlceribus, eruptionibus, ac in vniuersum omnibus, quæ abstergi & resiccari postulant, longè vtilissimum est.*

OLEVM *calores omnes sedat, & inflammationes probibet, aut iam incipientes mitigat.*

FLORES *Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, resiccant similiter et adstringunt, & potentius quidem, quàm ipsarum Rosarum foliola. Idem possunt calyces & alabastri: sed cùm his omnibus odor desit, minus vtilia sunt, humanæq; naturæ minus amica.*

CAPITA *Rosarum, Plinio auctore, sanguinem etiam & ventrem sistunt: vngues, epiphoris salubres sunt.*

RADIX *syluestris Rosæ ad morsum Canis rabidi vnicum remedium, oraculo repertum: vti idem lib. 8. cap. 41. scribit.*

SPONGIOLÆ, *quæ in medijs eius spinis nascitur, cinere cum melle, Alopecias capitis expleri, idem ait, lib. 25. cap. 2.*

FVCHSIVS, *spongiolas & capitula syluestris Rosæ, contra calculum & vrinæ difficultates valere affirmat; si in pulue-*

puluerem trita exhibeantur. Prodesse autem possunt non vt diuretica, aut calculum atterentia; sed veluti alia quædam adstringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculosis non rarò vtiliora sunt, quàm multa, præsertim potenter, diuretica. Nam talium diureticorum frequentiori aut nimio vsu, & renes multum debilitari, & sæpe supercalefieri contingit; & calculos non modò non commimui, atteri, aut expelli, sed copiosiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in sanguine tenue, aqueum & serosum est, segregant: quod verò crassius, cogunt, ac indurari diuretica fortiora faciunt: & similiter etiam alia minus potentia, frequentiori vsu.

DE CISTO. CAP. XXIX.

ROSARVM *species & Cistus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera fecere; marem & fœminam, præter tertium Ledum dictum.*

VTERQVE *frutex est lignosus, multis alis ramosus; sed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus: folia eis sunt lata, aliquantulum rugosa & lanuginosa, propemodũ subalbicantia, hortẽsis aut alterius Saluiæ foliis modo quodam similia: flores in summo virgularum, velati paruæ syluestres Rosæ, fugaces tamẽ & citò pereuntes; colore mari quidem, in cæruleo pene subrubẽtes, aut purpurei: fœminæ verò candidi: capitula inde rotundiuscula, in quibus semẽ paruum: radices lignosæ, fissæ, in diuersa tendẽtes.*

EXIT *subinde sub ipso frutice ad radices, Limodori quoddam genus, crassum, pingue, carnosum, succo plenum, sine foliis, ex multis veluti Hyosciami vtriculis, aut mali Punicæ cytinis totum constans: colore in vno genere πυῤῥῷ̃ siue ruffo: in altero candido, in quodam etiam χλωρῷ̃, siue virenti, aut herbaceo: vt Dioscorides ait.* Hypocistis.

NASCI-

NASCITVR *Cistus in Italia, Hispania, Narbonensi Gallia, ac in alijs multis calidioribus Europæ prouincijs, aridis & saxosis locis: & in vna quidem regione crebrioribus foliys, in alijs rarioribus, alibi candidioribus mollioribusq́, in plerisque minus candidis, minusq́ pilosis, in nonnullis longioribus, in quibusdam rotundioribus aut minoribus. Mutationem enim haud exiguam, pro regionum diuersitate Cistus quoque recipit. Floret æstiuis mensibus.*

Κίστον ἢ κίσθον *Græci appellant, nonnulli κίσταρον, alij κίδαρον. Latinis similiter Cistus, & Rosa syluatica dicitur, à quibusdam etiam Rosa Canina, vt Scribonius Largus refert.*

E *radicibus exiens limodorum, ὑποκιστὶς vocatur; quoniam sub Cisto proueniat: A nonnullis ῥόδηθρον, aut ὀρόδηθρον: Ab alijs κύτινος, inter quos Paulus est Aegineta; qui etiam non illud, quod Cisto subnascitur, sed huius succum hypochistida appellat: vnde manasse potest hypoquistidos vox, qua officinæ succum hunc barbarè nominant.* Hypocistis.

FACVLTATE *porrò Cistus, vt Galenus ait, non instrennuè desiccat, secundi propemodum ordinis resiccantium: adeò verò frigidus est, vt tepidi caloris sit particeps. Folia & prima germina trita tantum desiccant, adstringuntq́, vt vlcera glutinare valeant. Flores magis sunt efficaces, adeò vt cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusq́ ac humiditates sanent: cataplasmatis modo illita, putredinosa ipsorum vlcerum iuuant. Dioscorides, νομάς, id est, vlcera depascentia illitu cohibere, & cum cera ambustis, veteribusq́ vlceribus mederi tradit.*

HYPOCISTIS *multo magis adstrictoria est, efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt sanguinis reiectiones, profluuia muliebria; cæliacos, dysentericosq́ affectus. Quin si partem raborare consilium sit, quæ videlicet*

pluscu!o

plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non segniter addit. Sic sanè stomachicis, hepaticisq; epithematis admiscetur; & ex viperis Theriacæ inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.

DE CISTO LEDO, ET LADANO.
CAP. XXX.

CISTVS *Ledon, frutex est parvus Cisto assimilis, sed foliis longioribus, nigrioribus, & glutinosis: flores parui albicantes, exiguis Rosis persimiles: vna tamen eius species maiores habet, quorum singula foliola nigricans exornat macula, floribus gratiam ac decorem adferens.*

Ladanum. CONTRAHVNT *folia pingue quoddam resinosum & odoratum, & tempore quidem, vt Dioscorides ait, vernali; sed, vt Petrus Bellonius, αὐτόπλης, in mediis æstatis et Caniculariũ dierum ardentissimis feruoribus: quod non absque singulari cura & diligentia, nec minori industria, ab ipsis stirpibus nostra ætate colligitur; nõ vt in fabulis est veterum ex caprarum aut hircorum barbis villisue depectitur: collectum colatur, & in massas formatum in medicinæ vsus reconditur. In Creta insula, eodem Bellonio teste, passim locis incultis Ledon exit: reperitur & in Cypro, Plinio auctore.*

Λήδον ἢ λέδον *ipse frutex dicitur & Cisti species est. Pingue verò quod ex foliis colligitur λέδανον ἢ λήδανον: Latini Græcas voces seruant: officinæ corruptè Lapdanum enunciant. Maximè probatur Dioscoridi odoratum, ὑπόχλωρον, siue subuiride, facilè molliscens, pingue, non arenosum, nec citò fragile, sed resinosum.*

PRIMO *excessu completo Ladanum calidum est, Galenus inquit, habens etiam adstrictionis paululum: ad*

hæc sub-

hæc ſubſtantia tenui, ac proinde emolliens, pariterq; moderatè digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non eſt, ſi peculiariter ad vteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adſtrictionis obtinet: quocirca etiã defluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris reſederit, id omne abſumit, tum meatus quibus infixi ſunt, contrahit.

VIM *habet Ladanum, Dioſcorides ait, adſtringentem, calfacientem, mollientem, aperientem: defluos capillos continet, cum vino, myrrha, & oleo myrtino admixtum: cicatrices pulchriores efficit cum vino illitum. Medetur aurium doloribus cum hydromelite aut roſaceo infuſum: ſuffitu ſecundas eïcit: duritias vteri peſſis immixtũ curat. Medicamentis dolorem ſopientibus, aduerſus tuſſim facientibus, & malagmatis vtiliter admiſcetur. Aluum ſiſtit, cum vino vetere potum: & vrinam cit.*

REPERITVR *porrò Ledo ſimilis quædam, ſed multò minor ſtirps, ſubinde, niſi pedamentis quibuſdam fulciatur, quaſi repens: tauliculi ei ſunt numeroſi tenues & graciles: folia oblonga, Ledi ac Ciſti minora, carnoſa, leniter hirſuta, quibus lentus ineſt ſuccus: flores exigui, veluti paruulæ quædam Roſæ, ſed minores, pares forma & magnitudine Argentinæ, ſine Potentillæ dictæ, floribus; colore lutei aut candidi: radices tenues, lignoſæ, ruffeſcentes. Naſcitur aſperis, ſiccis & apricis, tam campeſtribus quàm montanis locis. Aeſtiuis menſibus floret.* Flos Solis.

TRAGVS *Germanicè* Heyden yſop & feld yſop *appellat: plerique Latinè Gratiam Dei. Eſt tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.*

PLINIVS *Helianthen tradit, in Temiſcyra regione, & Ciliciæ montibus prouenire maritimis, folio Myrti. Hac* Helianthe.

cum

cum adipe Leonino decocta, addito croco & Palmeo vino perungi Magos, & Persarum Reges, vt fiat corpus aspectu iucundum: ideo eandem Heliocalliden nominari. Quæ si eadem cum isto Solis flore sit, an diuersa, nemo facilè in tantæ Plinij breuitate explicauerit. Matthiolus, Helianthemum siue Solis florem, à quibusdam Panaces Chironium existimari refert, verùm cum eo similitudinis habet nihil.

VVLNERA *autem, eodem auctore, glutinat: sanguinem manantem sistit: ad cruenta sputa, dysenteriam, mensium redundantiam vtilis: oris & pudendorum vlcera vinum decoctionis eius ablutione sanat. in summa, agglutinat, cohibet, & corroborat. Quæ satis ostendunt cum Cisto, ac Ledo; non modò forma, sed & viribus ac facultatibus conuenire. Proinde Cisti & Ledi, syluestrem quandam speciem esse.*

DE PÆONIA. CAP. XXXI.

PÆONIÆ *tres sunt: masculæ vna, fœminæ duæ.*

MASCVLÆ *Pæoniæ caules, et foliorum pediculi rubent: folia lata ex pluribus commissa, nucis iuglandis foliis ferè similia, nisi quòd iuglandis ex septem aut nouem particularibus, simul ad vnum neruum aut ῥάχιν, cohærentibus constent; Pæoniæ verò, ex quinque solùm, & subinde ex tribus tantùm committantur: flores in summo caulium veluti magnæ Rosæ in purpura rubent; staminibus in medio purpureis, ex quibus lutei dependent apices: siliquæ foris lanuginosæ; quæ per maturitatem sponte debiscunt; semen in his nigrum, rotundum, ochri ferè magnitudine; & grana quædam coccineo colore splendentia: radices subsunt longæ; crassæ, altè descendentes, subinde bifidæ, aut trifidæ, intus candidæ & odoratæ.*

PRIORIS *feminæ caules parum aut nihil rubent:* 2
folia incondita, hippoſelini, quod à Theophraſto Smyrnion appellatur, ferè modo laciniata, & ſingularia anguſtiora quàm maris, ſuperna parte virentiora, inferiore albicantiora: flores vt maſculæ Pæoniæ, colore aliâs pulchrè, aliâs dilutè rubẽtes: ſemen, in ſiliquis Amygdalis ſimilibus, etiam ſimile: radices verò differentes & aliæ: non vna etenim huic eſt radix, ſed ab vno capite multæ deſcendunt glanduloſæ radices, veri Aſphodeli radicibus ſimiles; ſed multo craſſiores & longiores; à quibus ſæpe aliæ duæ aut tres procedunt, eiuſdem omnino formæ.

ALTERA *femina caules habet & folia ſimilia, folia* 3
tamen minus incondita, & in virore candidiora, auerſaq; parte etiam albidiora: flores minores, dilutiùs rubentes: radices quoque glanduloſas, ſed ſingulas multo longiores ac tenuiores. Hanc Plinius pro mare habuiſſe videtur: nam radices ei ſunt plures, & ſingulæ palmo longiores ac candidæ, quales mari ipſe tribuit. Femina, inquit, exiſtimatur, cuius radicibus ſeu balani longiores, circa octo aut ſex adhærent: mas plures habet, quoniam non vna radice nixus eſt, palmi altitudine, cãdidaq;. Poſſet verò & hæc Pæoniæ feminæ ſpecies altera, Dioſcoridis quoque maſcula exiſtimari, ſi non ſolium mari nucis iuglandis, & radicem vnicã eſſe ſcripſiſſet. Nam mari ſuo talem ferè radicem tribuit, qualis eſt tertiæ Pæoniæ vna aliqua, ab ipſis radicibus, quæ pluribus ſingularibus conſtant, auulſa. Sed tamen ex eo quod Pæoniæ mari, folia βασιλικῆ καρύᾳ, id eſt nuci regiæ ſimilia eſſe prodiderit, & radicem vnam numero ſingulari, non ſeptem aut octo, vti feminam habere ait, oſtendit ſe non hanc tertiam, ſed primam, marem appellauiſſe: quæ nempe nucis Iuglandis ſiue Regiæ, habet folia, & radice eſt vnica. Plinius etiam

feminæ

Plinij oscitãtia.

feminæ folia Myrrham redolere ait; sed suspicio euidens est, ἀντὶ τοῦ σμυρνίου, σμύρναν eum accepisse; aut pro σμυρνίῳ, Myrrham parum rectè reddidisse.

NASCITVR *Pæonia, vt Dioscorides scriptum reliquit, in altis & præruptis montibus: Plinius verò, in opacis mõtibus, & alio loco in syluis, ait: in Cretæ & Siciliæ montibus Apuleius: Gesnerus in Generoso dicto Heluetiæ monte reperiri, audiuerat: apud Belgas & alibi hac ætate in hortis habetur, & vulgatissima quidem, fœmina prior; altera deinde: mascula rarissima est. Florent omnes mense Maio: semen Iulio ad maturitatem peruenit.*

GRÆCIS παιόνια καὶ γλυκυσίδη: *& à nõnullis πεντάδορον; Latinis similiter, Pæonia & dulcisida dicitur. Officinis Pionia; Germanis* Peonien blumen / Peonien rosen / Eichwurtz / Kunigblum / Pfingstrosen: *Belgis ferè,* Pioenen: *Flandris tamen,* Maslbloemen. *Gallis,* Piuoine; *Hispanis,* Rosa del monte.

HABET *verò & alia multa nomina, inter nothas voces reiecta, quæ partim etiam apud Apuleium reperiuntur: vt sunt, ὀροβέλιον, ὀροβάξ, ἀιμάγωγον, παισαίδη, μηνογένειον, μήνιον, παυδικέρατος, ἰδαῖος δάκτυλος, ἀγλαοφωτὶς, θεοδόντιον, σελήνιον, σεληνόγονον, διχομήνιον. Rosa fatuina, herba casta. Menogenion autem, Menion, Seleniõ, Selenogonion, Dichomenion, ἀπὸ τῆς μήνης, καὶ σελήνης nomina deriuãtur; quarum vtraq; vox Latinis Lunã significat. Lunaris verò siue Lunaria Pæonia appellari potest: quòd Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos plerique appellant, auxilietur. Idæi dactyli appellatio, feminæ conuenit, cuius glanduloſæ radices dactylos idæos referunt. Sunt autem idæi dactyli, gemmæ quædam forma humani pollicis, in Creta insula nascentes. Aglaophotis, id est lucidè splendens, Pæonia dicitur, à granis cocci colore splendentibus.*

AGLA-

AGLAOPHOTIDES *autem duæ, apud Aelianum lib. 14. descriptæ reperiuntur: vna marina, cap. 24. altera terrestris, cap. 27.* Aglaophotis.

MARINA, *fuci species est, quæ in profundis nascitur petris, magnitudine Myricæ, fructu Papaueris, qui æstiuo Solstitio debiscens, noctu igneum quendam, & veluti scintillantem splendorem emittit.* 1

TERRESTREM, *quæ alio nomine Cynospastus dicitur, per diem, ait, inter cæteras herbas delitescere, nec vllo modo agnosci; nocte verò stellæ instar lucentem, & igneo splendore coruscantem, facilè in conspectum venire.*

ET *hæc quidem terrestris Aglaophotis siue Cynospastus,* 2 *Pæonia est; Pæoniæ enim grana rubentia, Apuleius ait, noctu lucere tanquã lucernam: et plurimum noctu à pastoribus inueniri ac colligi. Præcipi etiã vt Pæonia noctu colligatur, Theophrastus & Plinius referunt. Quæ de Aglaophotide Aelianus quoque affirmat.*

APPELLATVR *verò terrestris hæc Aglaophotis à Iosepho belli Iudaici scriptore, lib. 7. cap. 25. Baaras, à loco in quo reperitur. Quod, conferenti ea quæ de Aglaophotide terrestri, siue Cynospasto, Aelianus scribit, cum ijs quæ de Baara Iosephus, fit manifestũ. Cynospastum etenim Aelianus ait, non absque periculo euelli, & eum, qui primũ eius naturæ imperitus eam attigit, famam esse perijsse: itaq; signum ad eius radices noctu defigendum, canem verò ad alligandum famelicum qui nidore obiectarum assatarum carnium motus ad eas impetu facto, radicibus eam eruat. Ita etiam Iosephus, Baaram tradit circa vesperam, veluti iubare fulgere, accedentibus & euellere cupientibus facilem non esse; sed vel vrinam muliebrem, aut menstruum sanguinem super eum fundendum, aut circumfodiendam, & ad eam canem religandum, atque ita demum euelli posse.*

VANISSIMA *autem hæc sunt omnia: nullo etenim negocio & citra omne periculum, quauis diei & noctis hora Pæoniæ radix colligi & euelli potest. Qua de causa & similiter vana sunt, quæ Theophrastus & Plinius, de Pæonia tradi ferunt: præcipi, videlicet, vt noctu colligatur. Nam si interdiu quis fructum legat, à Pico martio visus oculis periclitaturum: si verò radicem secet, periculum esse ne sedes procidat.*

MIRVM *autem videri non debet huiuscemodi nugas & vanissimas superstitiones, ac impijssimas ceremonias, subinde in antiquissimorum auctorum libris respersas reperiri: fuerunt enim multa, illorum seculis, magna vanitate, ad ostentationem, vt Plinius verè testatur, ab Aegyptijs & alijs præstigiatoribus efficta: quorum sectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait, præstigiaturas ac mendacia in materiam medicam inuexisse: à cuius lectione, ea de causa, & aliorum similiter mendacium, abstinendum præcipit.*

PORRO *Pæoniæ radix leuiter cum dulcedine, vt Galenus ait, adstringit: acrimoniæ cuiusdam subamaræ quoque particeps: temperamentum haud insigniter calidum obtinet, pauxillo symmetro calidius: exiccatoria autem est & subtilium partium. Feminis à partu non purgatis, sicca, Dioscorides inquit, datur: menses cit Amygdalæ quantitate pota: in mulsa, Galenus addit. Prodest auriginosis, renes & vesicam dolentibus: obstructum hepar & renes expurgat: ventris dolores sedat, & fluxiones sistit, in vino decocta & bibita. Pueris ex collo suspensam, aduersus Comitialem morbum efficacem esse, à Galeno certo et euidenti experimento compertum est. Estur etiam, inquit Plinius, contra malum mentis: sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Præfertur ad hæc masculæ Pæoniæ radix.*

RVBRA

RVBRA *grana* 10. *aut* 12. *pota in vino austero, nigro, fluxum rubrum muliebrem sistunt: stomachicis qui rosiones sentiunt, esa prosunt: à pueris comesta, aut in potu sumpta, calculi initia excutiunt.*

NIGRA *grana, ipsa videlicet semina,* 15. *numero in potu sumpta, opitulantur suppressionibus nocturnis, quas ἐφιάλτας nominant, vterique strangulationibus & doloribus. Vtraque auxiliantur à serpente percussis, Plinio auctore.*

DE LILIO CANDIDO.
CAP. XXXII.

CANDIDO *siue albo Lilio, quod pulchritudine, nitore & vsu, reliquis præstat, folia sunt oblonga, lata, carnosa, læuia, in herbaceo & diluto virore splendentia: caules duobus cubitis altiores, multis foliis sensim attenuatis comosi, qui inter folia exeunt: flores ad summum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab angustijs in latitudinem se laxantes, calathi forma, senis constantes foliolis, oblongis, extrinsecus striatis, staminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulbosa, nucleus constans, & ex multis simul vnitis composita, succo lento & glutinoso plena, quo & folia & caules redundant.*

SERVNTVR *Lilia passim in hortis. In Syria autem & Pisidia Pamphiliæ, vnguentis efficacissima nasci, Dioscorides inquit.*

FLORET *apud Germanos, Belgas, Gallos, Lilium, Iunio mense: Augusto folia exeunt, tota hyeme virentia: Vere, caulis erumpit.*

STIRPS *Liliorum à Græcis* κρινώνια *dicitur: flos verò* κρίνον *&* λείριον *(est tamen & Narcissus* λείριον*) à non-*

nullis καλλείριον & κρινάνθεμον: A Latinis Lilium & Rosa Iunonis.

APPELLATVR *autem Rosa Iunonis, quod ex lacte eius in terram delapso; natum feratur. Fingunt siquidem Poëtæ Herculem, quem ex Alcimena Iupiter sustulerat, admotum fuisse dormientis Iunonis vberibus, & post suctum lac copiosum effluxisse, & vna eius parte cælum perfusum, alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata, inde verò lacteum apparere in cælo circulum. Germani Lilium istud, vulgo* **weisz gilgen oder weisz lilgen** *appellant. Belgæ,* **Witte Lelien.** *Galli,* Lys blanc.

LILII *autem flos temperaturam mistam, vt Galenus ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena essentia.*

RADIX *foliaq; per se trita, desiccant & abstergunt, ac moderatè digerunt.*

FOLIA *herbæ, Dioscorides ait, imposita, auxiliantur à serpentibus ictis: eadem fermentata, ambustis proficiunt: aceto condita, vulneribus curandis apta fiunt.*

SVCCVS *melle & aceto mixtus, in æneo vase coctus; medicamentum efficitur veteribus vlceribus, & recentibus vulneribus vtile.*

RADIX *tosta, & cum rosaceo trita, ambusta sanat, vterũ mollit, menses mouet: vlcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes sanat; vitiligines & lepras expurgat; furfures & manantia capitis vlcera abstergit; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & hyosciami foliis, ac farina triticea trita, testium inflãmationes mitigat. Propter clauos pedum, in vino, Plinius ait, radices Lilij decoquuntur, triduoq; non soluuntur: cum adipe aut oleo decoctæ, pilos adustis reddunt. E mulso potæ, inutilem sanguinem cum aluo trahunt: Lieni, & ruptis, & vulsis prosunt.*

RECEN-

RECENTIORES *Lilij radices coctas, cataplasmatis summa cum vtilitate admiscent, abscessus maturantibus & ad suppurationem perducentibus. Eædem etiam, in oris collutionibus ad idem facientibus, vtiliter decoquuntur. Nam omnes abscessus maturant, & suppurari faciunt, & dolorem simul sedant.*

SEMEN, *Dioscorides ait, potum, serpentium morsibus aduersatur. Cataplasma ex semine & foliis, erysipelatis imponitur.*

FIT *ex floribus oleum aut vnguentum, quod Lirinum aut Susinum appellatur, molliendis neruis aptum, priuatimq; ad vteri durities vtile.*

DE LILIIS PVRPVREIS, HYACINTHO SCRIPTO, ET COMOSANDALO. CAP. XXXIII.

PVRPVREORVM *Liliorum duo genera sunt: maius vnum; alterum minus. Maiori purpureo lilio, caules sunt proceri, longi, subinde altiores quàm lilij albi: folia tamen nigriora & angustiora, circa caulem multa, sed ante eius exortum nulla: flores summo caule copiosi, 10. 12. aut plures, ad vsque 18. & 20. ac vltrà, supra inuicem incerto ordine digesti, lilij alterius forma & magnitudine, colore verò rubro ad croceum inclinante; multis, exiguis, nigris quasi punctulis, literarum quarundam veluti rudimentis respersi: radices, bulbi magni sunt, ex multis quoque nucleis, vt lilij candidi; sed maiores.*

IN *Italia, in aruis inter segetes circa messem; in montibus etiam ac conuallibus, Lilium istud, Matthiolo teste, emicat. Belgæ in hortis serunt. Floret paulo ante candidum lilium; post purpureum minus, vnà cum Rosis.*

MAT-

MATTHIOLVS *Lilium syluestre in Italia appellari, & Hemerocallida esse ait. Sed ἡμεροκαλλὶς, vt auctor Dioscorides, in singulis apophysibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes ἰσχυρῶς ὠχρὸν, id est, valdè luteum. Ἀπόφυσες autem siue ἀποφύαι, ramulares adnascentiæ, siue appendices dicuntur. Ochræ color, melino similis & citrino, à malo Citrio nomen habenti: Lilium autem istud, ramulares adnascentias nullas habet; & flores in caule non modo tres aut quatuor, sed non rarò 18. aut 20. aut plures, subinde ad 50. aut 60. vsq;, ac coloris non lutei, sed purpurei crocei. Quibus de causis non quidem Hemerocallis, sed Lilium illud esse apparet, quod capite de Lilio, πόρφυρον, siue purpureum, reperiri, ex relatu Dioscorides scribit; quódque rubens Plinius, & Græci, eo auctore, κρίνον vocant, florem verò Cynorhodon: & laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide, quartum locum in Italia nascens. Nisi fortassis duæ Hemerocallides flores sint: vna quidem apophyses habens; alia non habens, & ea quidem purpurea: ita etenim & Lilium istud Hemerocallis fuerit, & præsertim ποδφυρανθές: qua appellatione Hemerocallida, etiam dictam, inter nothas voces reperitur. Sed verisimile est Hemerocallida nõ esse; est enim & Hemerocallis quædam flore purpureo, cui ποδφυρανθές nomen propriè conuenit.*

2 ALTERVM *& minus purpureum Lilium, caule est multo breuiori, cubitali videlicet tantum aut minori: foliis similiter nigricantibus & angustioribus ac minoribus. Flores è summo caulis pariter erũpunt, singuli tamẽ suis pediculis, modò breuioribus, modò lõgioribus insidẽtes; coloris quoq; purpurei crocei, notulis similiter quibusdã nigris et perquàm exiguis ornati; Lilij etiã diuisura, sed paulo minores: pro radicibus & minores bulbi sunt, infra supraq; quos fibræ adhærent.*

hærẽt. Vnà cũ alijs Lilijs apud Germanos, Belgas et alibi, colitur in hortis. Floret ſub finẽ Maij, reliqua Lilia antecedẽs.

LILIVM *etiam eſt purpureum & χρίνον πόρφυρον, quod ad differentiam præcedentis, minus cognominatur.*

OVIDIVS *lib. Metamor. 10. huius generis Lilium, Hyacinthum appellat, ab Hyacintho adoleſcente, ex cuius ſanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens periiſſet, cui Apollinem gemitus ſui notas & literas inſcripſiſſe ait, ſic ſcribens:* Hyacinthus.

Ecce cruor, qui fuſus humo ſignauerat herbas,
Deſinit eſſe cruor, Tyrioq́ nitentior oſtro
Flos oritur, formamq́ capit, quam lilia, ſi non
Purpureus color his, argenteus eſſet in illis.
Non ſatis hoc Phœbo eſt, (is enim fuit auctor honoris)
Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & ai ai
Flos habet inſcriptum, funeſtaq́ littera ducta eſt.

HVIVS *Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaphio Bionis, eidyllio. 19.*

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ χεάμματα ἢ πλέον ἢ ἰὰ
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

COGNOMINATVR *autem hic, à Poëtis Latinis nonnunquam ferrugineus, vt à Vergilio Georg. 4.*

Et pinguem tadam, & ferrugineos Hyacinthos.

Similiter & à Columella, lib. x.

Syrpiculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

FERRVGINEVS *verò hyacinthus dicitur, quòd ad ſimilitudinem ferruginis rubeat. Eſt etenim ferrugo corruptela ferri, veluti æris ærugo, quæ à colore ſubrubente rubigo appellatur. Vnde & ferrugineus color, inſtar ferruginis rubens. Sunt qui velint hyacinthum non ex eo ferrugineum cognominari, quòd ferruginis modo ſubrubeat, ſed quia luctus notas foliis inſcriptas habeat; ferrugineumq́ eum quaſi lugubrem* Ferrugineus color.

lugubrem & funeſtum appellari aiunt. Tradunt ſiquidem ferrugineum eſſe fuſcum & ſubobſcurum colorem; Vergiliumq; cùm ferrugineum nominat hyacinthum, ad fabulam eius alludere, quæ hyacinthum ex ſanguine Hyacinthi adoleſcentis natum fingit: ferrugineã ſiquidem ab eo etiam dici,

dici, Charontis funeſtam & luctuoſam cymbam. Sed his Virgilius ipſe contradicit, Bucolicôn ecloga tertia, vbi hyacinthũ ſuauiter, id eſt non intensè rubere ſcribit, his verbis:

Et me Pœbus amat, Phœbo ſua ſemper apud me
Munera ſunt Lauri, & ſuaue rubens Hyacinthus.

RVBERE *verò & hyacinthum teſtatur quoq; Poëta Nemeſianus Bucolicôn Aecloga ſecunda:*

Te ſine me, miſero mihi Lilia nigra videntur,
Pallentesq; Roſæ, nec dulce rubens Hyacinthus.
At ſi tu venias, & candida Lilia ſient,
Purpureæq; Roſæ, & dulce rubens Hyacinthus

OVIDIVS *etiam loco ſuperius adducto, eum purpureum eſſe manifeſtis verbis oſtendit. Purpureus verò, omnis qui rubet color in floribus apppellari conſueuit.*

RECENTIORVM *plerique, hunc hyacinthum Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem hiſtoricum Iodocus Vvillichius in commentarijs Georgicôn Vergilij nominat. At nobis magis placet hunc ſcriptum hyacinthum dici: alterum verò, de quo inferius ſuo loco, non ſcriptum: in hoc etenim lugubres notæ inſcriptæ reperiuntur: in illo verò nullæ ſunt.*

THEOCRITVS *ſiquidem εἰδυλλίῳ x. hũc hyacinthum γεγραμμον, id eſt, ſcriptum appellat, ſic canens:*

Καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐσὶ καὶ ὁ γεγραμμὲνος ὑάκινθος.

Et viola nigra eſt, & ſcriptus hyacinthus.

IN *quo quidem carmine hyacinthus niger dicitur, non quod ipſe totus niger ſit, verùm ab ipſis punctis & nigris luctus notulis: haud aliter quam purpureus dicitur Narciſſus, propter medij circuli eius purpureum criſpum ambitũ; et luteus à calyce luteo; nã maxima pars floris, circumambientia videlicet foliola candiſſima in vtroq; ſunt: vt in Narciſſi videre eſt hiſtoria.*

PAVSANIAS *Corinthiacon lib. secundo, scriptum hyacinthum, aut ei simillimum florem Comosandaloi ab Hermionensibus appellari, memoriæ prodidit, ritus referens, qui ab ipsis in honorem Chthoniæ deæ, statis festis diebus agun-tur. Pompæ agmen ducunt, inquit, sacrificuli, & qui annuos magistratus gerunt: sequuntur feminæ ac viri: ipsis etiam pueris solenne est, deam cum pompa deducere. Incedunt autem cum albis vestimentis, capitibus coronas ferentes. sunt eæ corollæ ex flore contextæ, quem κομοσάνδαλον incolæ appellant. Hyacinthum ego illum existimo: est enim ei tum magnitudine, tum colore persimilis; habet præterea easdem luctus indices literas. Hæc Pausanias.*

Comosandalus.

PORRO *purpureorum liliorum istorum, in medicina incognitus vsus est, & facultas incompertæ: inter flores autem gratiam inuenere.*

DE LILIO SYLVESTRI.

CAP. XXXIIII.

SYLVESTRE *Lilium caules promit bicubitales aut altiores, rotundos: folia longa, lata, acuminata, non supra inuicem incerto ordine disposita, sed caulem quibusdam locis stellæ modo radiata, circumdantia: flores è suis pediculis deorsum dependent, Lilij diuisura, sed minores, colore purpureo obsoleto, purpureisq; aliquot maculis splendentes, & staminibus eiusdem coloris in medio; quorum foliola retrorsum reflexa in circulum aut orbem ferè recuruantur: radices bulbosæ veluti ex multis nucleis cõiunctæ, aurei vel flaui coloris; ex quibus fibræ dependent. Nascitur lilium istud complurimis Germaniæ locis, in syluis & montibus, Fuchsio & Gesnero testibus. Belgæ cum alijs Lilijs in hortis habent. Floret sub finem Maij, aut Iunij initio, candida Lilia antecedens.*

GERMA-

GERMANI, Goldtwurtz/*à flauo bulbi colore,&* Heydnisch blumen *appellant. Nostri* Lelieken van Calvarien. *Galli*, Lys sauuage, *hoc est, Lilium syluestre. Est tamen & aliud syluestre Lilium, alio nomine Hemerocallis, de qua sequenti capite. Matthiolus istùd Lilium in Italia à Chymistis Martagon dici, ait.*

2 AD *hoc genus Lilij, referendum quoque videtur, quod Hemerocallidem alteram, Matthiolus nominat, & in Iapidicis montibus reperiri refert. Pingitur istud ab eo, caule comoso, & folijs multis, incondito ordine circa ipsum digestis: flore foliola sua recuruante, Lilio syuestri simili: radicibus ex multis, veluti paruis bulbis conglomeratis.*

VSVM *autem vtrumq; hoc Lilij genus, in medecina nullum habet.*

DE LILIO NON BVLBOSO.

CAP. XXXV.

NON *bulbosi Lilij duo reperiuntur genera, florum colore discreta. Vni, flos luteus: alteri, in rubro obsoletiori purpureus. In lutei genere flos vnius minor; alterius paulo maior est: vterque tamen purpureo minor, qui maximus est, & Lilio candido magnitudine ferè similis.*

SVNT *autem non bulboso Lilio, folia oblonga & angusta, Porri aut Asphodeli foliis similia: caulis cubito altior, rotundus, lævis, absque foliis, superius in apophyses, id est, ramulares eminentias, siue propagines, duas aut quatuor diuisus: in quarum singulis, flores tres aut quatuor, Lilium forma & diuisura referentes: colore in vno quidem genere Ochræ, vt diximus, luteo; in alio rubro purpureo, cuius tamen medium floris, luteum est: post flores, crassæ, triãgulares gignuntur siliquæ; in quibus semen nigrum & splendens,*

dens, Pæoniæ semini simile, sed minus. radices subsunt non bulbosæ, sed veluti Asphodeli lutei, multæ, oblongæ, cohærentes; & vni quidem, cui videlicet flores maiores aut purpurei, crassiores, nodosioresq; ; alteri verò minoris floris, tenuiores & longiores; è quarum annexu fibræ quædam crassiores serpunt, quibus non secus ac Asphodelus luteus, in plures plantas facilè multiplicatur.

PEREGRINVM *Belgio istud Lilium est, et aliunde inuectum. Floret vnà cum Lilio purpureo maiori, vel paulo ante, Lilia candida præcedens.*

LILIVM *luteum nonnulli appellant; sed rectiùs non bulbosum Lilium nuncupatur: alij Liliaginem, plerique Liliastrum: veteres autem Hemerocallida dixerunt. Reperiuntur autem apud ipsos Hemerocallides duæ, vna frutex, alia flos est.*

Hemerocallis frutex. HEMEROCALLIS *frutex ex genere est coronariorum & lignosorum, quæ minutis, tenuibusq; constant foliis: semine exit; radiceq; est lignosa: vt auctor Theophrastus lib. 6. de historia stirpium. Plinius lib. 21. cap. 10. hanc Hemerocallidem inter eas stirpes numerat, quæ solis foliis coronant.*

Hemerocallis flos. ALIA *Hemorocallis, flos est, qui nocte tabescit, oriente verò Sole pullulat, Athenæo teste: quale istud non bulbosum Lilium; præsertim quod purpureum & fugacissimum est, & vno tantum die viget; matutino siquidem tempore exortum, vesperi flaccescit. quam obrem & propriè ἡμεροκαλλὶς ab vnius videlicet diei pulchritudine dici potest.*

HEMEROCALLIDIS *autem descriptio, his verbis apud Dioscoridem traditur.* ἡμεροκαλλὶς φύλλα ἔχει τὴ καυλὸν ὅμοια κρίνῳ. χλωρὰ δὲ ὥσπερ πράσα. ἄνθη δὲ ἐν αὐτῷ καλῇ

καθ' ἑκάστην ἀπόφυσιν γ ἢ δ. τὴν σχίσιν τῷ κρίνῳ ἐοικότα ὅταν ἄρξηται χάινειν. τὴν δὲ ῥίζαν ἰσχυρῶς ὠχρὰν ῥίζαν ὁμοίαν βολβῷ ἐυμεγέθει. *Id est Hemerocallis folia habet & caulem Lilio similia, viridia vt porrum: flores in ipso, iuxta singulas apophyses tres aut quatuor, diuisura Lilio similes, cùm primum hiare cœperint: colore valde ochræ, radicem similem bulbo magno.*

Et *cum hac quidem descriptione, Lilium non bulbosum, exceptis radicibus, conuenit. Caules etenim in propagines siue ramulos distribuuntur; singulique flores tres aut quatuor promunt: & eos quidem, vnius generis ochræ luteo colore; alterius verò purpureos. purpurei etenim coloris & Hemerocallidem aliquam esse,* πορφυρανθὲς *nomen, inter nothas appellationes repertum ostendit.*

Quod *autem Dioscorides Hemerocallidi radicem magno bulbo similem tribuat, innuit istud, Hemerocallidis descriptionem apud eum depranatam: vel enim superfluorum videlicet, ac veritati repugnantium adiectione ampliatam: vel duorum Liliorum mutilas descriptiones, in vnam contractas, Hemerocallidis videlicet & alicuius alterius Lilij. Nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Lilium, apophyses faciens, & vnius tantum diei florem luteum habens: quale tamen nondum constat alicubi repertum esse.*

dioscoridis suspecta descriptio.

Dicitvr *verò Hemerocallis &* ἡμεροκαλλὲς, κρίνον ἄγριον, κριναν θεμον, πορφυρανθὲς, βόλβος ὁ αἱματώδης, ἀντικάνθαρον, *Lilium agreste & Lilium marinum. Et omnibus his nominibus Lilium non bulbosum nuncupari potest, excepta tantum bulbi hæmatici appellatione, quæ Lilio alicui bulboso magis conuenit.*

CÆTERVM *facultates Lilij non bulbosi incompertæ sunt, cùm nullius, hac ætate, in medicinæ aut cibatu fit vsus.*

DIOSCORIDES *autem Hemerocallidis radicem tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in pesso appositam, aquam & sanguinem ducere: folia trita imposita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigare: sed & radicem & folia, ambustis vtiliter imponi.*

DE LILIO CONVALLIVM.
CAP. XXXVI.

QVOD *Lilium conuallium recentior nuncupat ætas, folia duo aut tria promit, virentia, læuia, latiuscula, Lilij foliis similia, sed minora: caulem tenuem, palmarem; circa quem à medio sursum versus, flores parui, rotundi, hiantes, per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus inde rotundi, rubentibus Asparagi baccis haud multum absimiles, verùm minores; semen in his durum & amaricans: radices tenues sunt, lõgæ, aliquantulũ geniculatæ, serpentes.*

IN *syluis & locis vmbrosis sponte exit. Floret circa Calendas Maij mensis.*

GERMANI, Meyenblumlin & Meyenrysz/ *inde nominant: Belgæ* Meyenbloemkens: *Galli etiam* Muguet: *est tamen & alia ab ipsis* Muguet *dicta, Lappaginis videlicet species, à Plinio Asperugo nuncupata. Gesnerus florem istum Callionymum appellari posse existimat, nostra ætas Lilium conuallium vocat.*

CALIDÆ & *siccæ qualitatis flores & fructus participes sunt. Feruntur flores aduersus apoplexiam, neruorum resolutiones, vertiginem, morbum comitialem, ac alios cum cerebri frigida humidaq; intemperie morbos, auxiliares*

res esse. Sunt etiam qui velint flores istos cor roborare, ac cardiacis quoquo modo assumptos prodesse: oculorum item caligines decocto aut succo eorum discuti.

EIVSDEM *cum lilio isto genere esse putatur, quod Vnifolium dicitur: folium huic vt plurimum in tenui pedi-* Vnifolium.
culo singulare & vnicum est, latum, nervosum & acuminatum, magnitudine ferè foliorum hederæ; circa caulicu-

lum autem breuem tenuemq; bina: eiusdem formæ sed minora, supra quæ flores candidulı Lilij conuallij similes, at minores, & nullius aut exigui odoris: baccæ sequuntur exiguæ, per maturitatem rubentes: radices tenues, obliquæ, serpentesq; fibræ sunt.

EXIT ijsdem & similibus quibus Lilium conuallium locis: floretq; eodem tempore, aut paulo post.

VVLGO Einbladt *nuncupant, id est Vnifolium siue* μονόφυλλον. *Apud veteres nomen non habet; nisi tertia*

Plinij

Plinij sit Cyclaminos, cui similis videtur, si modo in exemplaribus error non est. Quæ de hac, lib. XXV. cap. IX. sic habent: Mihi & tertia Cyclaminos demonstrata est, cognomine Chamæcissos, vno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necantur. Quod si autem in his verbis pro, vno omnino folio, legatur: simili omnino folio, nō istud vnifolium, sed ipse Dioscoridis Chamæcissus, tertia Cyclaminos erit. Cyclaminos tertia Plinij

CÆTERVM *vnifolij traditur à quibusdam resiccatarum radicularum puluis, aduersus pestilentē bubonem efficax esse, si statim initio ipsius mali, drachmæ pondo cum aceto, & vino, aut aqua permixtis detur.*

DE ASPHODELO. CAP. XXXVII.

ASPHODELI *genus vnicum Dioscorides; Plinius verò duo fieri genera, & Dionysium feminam ac marem esse dixisse, refert. Posterior ætas duo tria hūc Asphodeli genera obseruauit; & præter bulbosum quidem, cuius Galenus meminit.*

PRIMVM *genus, album quis dixerit: alterum verò, luteum.*

FOLIA *autem primus habet complura, oblonga, angusta, Porri foliis similia, acuminata, caulem rotundum, læuem, cubito longiorem; quem à medio sursum versus multi quinque foliolorum flores patentes exornant, colore candidi, aut ex valde diluto rubro modicè purpurascentes, staminibus in medio; post quos capitula sequuntur orbiculata: semen in his durum triangulum nigricantis obsoleti coloris. radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, inferiore sede crassiores, magnis glandibus quodammodo similes, succosæ, cum amaritudine leni, sapore adstringenti. In Galliæ Prouincia, Italia, Hispania, & alīs locis, sponte exit: apud Germanos & Belgas, non nisi satus prouenit.*

Floret

Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis incipiens, aliquot postquam satus est annis.

HVIC *similis floribus, foliis, & semine, alius quidem Asphodelus est minor, cui non glandulosæ, sed fibrosæ sunt radices. Floret protinus & primo anno, deinde intermoritur: Pseudo Asphodelus quidam non abs re esse videtur.*

ASPHODELVS *autem Græcis quidem* ἀσφόδελος, *Latinis Albucum siue Albucus, & hastula regia dicitur. Caulis cum floribus* ἀνθερικὸς. *Plinius caulem floriferum Anthericon; radicem verò, id est bulbos, Asphodelum nominari refert.*

MEMINIT *huius Aspodeli Hesiodus in Operibus & diebus, vbi stultos ait ignorare, quàm magnum bonum sit in Malua & Aspodelo. Nam huius præcipuè Aspodeli radices edules sunt. Galenus tamen non de hoc Asphodelo, sed de bulboso eum scripsisse opinatur; eius tametsi bulbos non nisi compluribus elixationibus & Lupinorum modo paratos, esculentos reddi, ipsemet testetur; quales, non est verisimile Hesiodum commendasse; qui cibum aliquem paratu facilem per Maluam & Asphodelum insinuasse videtur. Verba eius sunt:*

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλεὸν ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μεγ' ὄνειαρ. *Id est,*
Stulti neque sciunt, quanto plus dimidium sit toto,
Neque quàm magnum in Malua & Asphodelo bonum.

CÆTERVM *Aspodeli, vt Dioscorides tradit, radices potæ, vrinam & menses ciunt; sanant etiam lateris dolores, & tusses & rupta conuulsaq; drachmæ pondo potæ ex vino: faciunt ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine in cibo sumptæ: dantur vtiliter à serpente demorsis trium drachmarum pondo; sed imponere morsibus oportet, & folia, & radices & flores in vino contrita, sordida item & depascentia*

depascentia vlcera; mammarum etiam ac testium inflammationes, phymataq́ & furunculos in fece vini radix decocta curat: sed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur.

SVCCVS *radicis addito vetere vino dulci, myrrha & croco, illinendis perquàm vtile oculis fit medicamentum, si simul decoquantur. Ad purulentas aures idem per se et cum thure, melle, vino & myrrha tritus, prodest. In contrariam aurem infusus, dentium dolores sopit.*

VSTA *radicis cinis Alopecias impositus ad pilum reducit.*

OLEVM *in excauatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambustis illitu prodest: & in aures infusum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo antea in sole perfrictam illita radix extergit.*

SEMEN *& flores præcipuè, aduersus Scolopendras & Scorpiones excellens sunt remedium, in vino pota.*

DE ASPHODELO LVTEO.
CAP. XXXVIII.

ASPHODELO *luteo folia sunt oblonga, angusta, striata, in virore quasi cærulea, longiora & angustiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo, à medio sursum versus, plurimi; alterius satis similes, cæterùm colore lutei, staminibus in medio; capitula succedunt rotunda, in quibus semen: radices similiter complures, sed singulæ oblõgæ & tenues, multo quàm primi et tenuiores et longiores, colore lutcolæ, supra quas fibræ quædam laterales exeũt, per quas in plures alias stirps ipsa facilè multiplicatur.*

PEREGRINVS *et hic Asphodelus Belgio est, nec alibi quàm in hortis reperitur. Floret similiter Maio aut Iunio*

mensi;

menſe; folia eius pleraque hyeme, ſi non admodum rigida fuerit virent; Vere noua exeunt.

RECENTIORES *Aſphodelum luteum à florum colore luteo appellant; à Dionyſio femina dictus eſſe videri poteſt, & Plinij alter.*

PORRO *quis huius aſphodeli vel in cibatu, vel in medicamentis vſus ſit, exploratum nondum eſt.*

DE ASPHODELO BVLBOSO GALENI. CAP. XXXIX.

BVLBOSVS *Aſphodelus folia habet porracea, ſed tamen anguſtiora & breuiora quàm primi Aſphodeli; caulem rectum, rotundum, floribus ſimiliter multis circum veſtitum, rarioribus tamen, primi Aſphodeli floribus haud multum diſſimiles, ex ſex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio ſtaminibus compoſiti: capitula quoque triangularia, ſed oblongiora, in quibus ſemen: radix ſubeſt bulboſa eſculento bulbo maior. Apud Belgas non niſi hortenſis eſt. Floret eodem, quo primus, tempore, aut ſerius paulo.*

ASPHODELI *ſpeciem eſſe caulis Antherico ſimilis oſtendit; qua de cauſa & eum Aſphodelum eſſe apparet, cuius Galenus lib. de alimentorum facultatibus ſecundo, meminit his verbis.*

RADIX *Aſphodeli, & magnitudine, & figura, & amarore Scillæ radici quodammodo eſt ſimilis: ſi tamen vt Lupini paretur, maximam partem ſui amaroris deponit; in quo eo à Scilla diſcrepat. Nam Scillæ qualitas difficillimè eluitur. Heſiodus certè Aſphodelum laudat cùm ſic ait: Nec quantain Malua & Albuco ſint bona, norunt. Equidem noui quoſdam ruſticos, qui graſſante fame, vix tandem compluribus elixationibus, macerationibus in aquâ dulci, eſcu-*

K

esculentam ipsam reddiderunt. Porrò hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontij facultatem habet temuandi atque aperiẽdi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius Asparagum ictero laborantibus exhibent.

DE *eodem verò bulboso Asphodelo, & lib. de simpliciũ medicamentorum facultatibus idem scribit. Radices etenim Asphodeli viribus Aro, Arisaro, & Dracontio similes esse ait, quales certè non primi illius sed bulbosi sunt.*

VERBA *Galeni, hoc loco, de Asphodelo, hæc sunt: Et huius radix vtilis est, sicut Ari, Arisari, & Dracontij, nempe extergentis facultatis. Vstæ autem cinis calidior, & exsiccantior, subtiliorq́, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & Alopecias sanat.*

DE IRIDE. CAP. XL.

IRIDIS *species floris colore differentes, complures esse Dioscorides innuit. Flores siquidem, alit, varij aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diuersitatem, non in vno flore, vti Andreas Lacuna existimauit, sed in diuersis reperiri præter quod ipsa obseruatione constat, αὐτόπτης etiam testis est Antonius Musa; qui à se conspectos in Illyrico, Iridis flores pleroſque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quosdam purpureos, plurimos cæruleos, in examine simplicium scribit.*

DIFFERVNT *verò & non modò floris colore, sed et non parum magnitudine. Quædam etenim Irides maiores ac proceriores: aliæ minores sunt.*

FOLIA *maioribus oblonga, ensis aut gladij similitudine: caules rotundi, læues, cubitales, nonnullis altiores; in quorum summo flores* παράλληλοι *siue alterno ordine positi, terni quaterniúe, odorati. Constant flores senis potissi-*

mum

mum foliolis, quorum tria deorsum repanda arcus modo reflectuntur, alia tria sursum & contra se mutuo curuantur. Color candidæ per totum quidem florem candidus est; luteæ, luteus; cæruleæ siue nigræ in saturata cærulea purpura nitet, μελανίου siue Violæ nigræ colorẽ referens; purpureæ verò in cæruleo purpureus, sed eius tamen quæ Belgio vulgaris est, non in omnibus foliolis neque ab omni parte similis; sursum etenim reflexa, pallidiora sunt et colore dilutiore, præsertim vnius, cuius hæc pallidissima & ad aquæ κυάνεον colorẽ accedunt; deorsum curuata inferiore parte pallent; superiore verò pulcherrimũ purpureæ siue nigræ Violæ dilutum colorẽ proximè exprimunt; intermixtis interim Lineis candidis, quæ ab ipso folij exortu ac veluti basi, tum & ab ipsa flaua fimbria exorientia, gratam coloris mixturam & varietatem efficiunt. Oritur fimbria ab ipsa inferiorum foliorum in singulis floribus parte, qua calyci inhærent, & inde sursum ad medium producitur, multis, tenuibus, breuibus, luteolis veluti pilis concreta, humani ferè supercilij, aut Erucæ hirsutæ similitudine. Præter sex autem hæc, quæ propriè folia, sunt & tria alia oblonga, angusta foliola, extrema summaq; parte bifida, quæ fimbriam illam quodammodo contegunt: sub his singula stamina. Radices Iridi subiacent longæ, solidæ, nodosæ, ac veluti geniculatæ, digitali aut ampliori crassitudine, subinde in plures propagines, ipsis ex lateribus adnascentes distributæ, & summa terra hærentes, intus candidæ: quibus adhuc recentibus & nondum resiccatis, nonnihil inest feruentioris saporis, qui tamen non statim; sed paulò post quàm mansæ sunt, deprehenditur: tunc etenim fauces & linguæ radicem impetens, igneæ qualitatis vestigium, ac πυρώτερον τὶ, quod non facilè eluitur, ipsis imprimit: siccæ verò gratiori sunt odore, et qualitate gustabili minus acri. Minores Irides, foliis, floribus & radicibus

aliis si-

alijs similes; sed folia tantum dodrantalia, latiora tamen, quàm Chamæiridis, aut iridis minoris tenuifoliæ. flos eiusdem cum aliarum formæ, sed minor paulo; colore, vel è luteo langueſcente, vel ceruleo eoq; nunc ſaturato, aliàs diluto.

NASCITVR *Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouincijs. In Belgio, purpurea familiariſſima eſt, & non modò in hortis, ſed & quibuſdam paluſtribus locis ſponte exit, præſertim cuius flores dilutiorem purpuram, & aquæ cyaneum colorem referunt: Candida, hortenſis tantum eſt. Sunt & minores Irides Belgio hortenſes. Luteam apud Hiſpanos etiam in paluſtribus reperiri accepimus. Apud quos, & præſertim Luſitanos, cærulea quoq; exit, non modò vere, ſed & autumno florem proferens, eumq; odoratum & violæ nigræ ſaturato colore, ſed in ſingulis caulibus vnicum tantum.*

OPTIMA *Iris apud Illyricos prouenit, & melior quàm in Macedonia, non tamẽ parte maritima, ſed mediterranea, magisq; ad Septentrionem ſita; vt Theophraſtus ait. Plinius Illyricam reliquis quoque præfert, & quidem non in maritimis, ſed in paluſtribus (exemplaria, ferè ſylueſtribus, minus rectè habent) Drylonis, & Naronæ natam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, ſic ſcribens:*

Plinij locus reſtitutus.

Ιριν θ' ἣν ἔθρεψε Δρίλων ἠ Νάρονος ὄχθη. *Id eſt,*
Iridem quam aluit Drylon & Naronis ripa.

SVNT *autem hi fluuij Ptolomæo in Dalmatia prouincia Illyrico vicina. Nicandri verò ſcholiaſtes, Drylonem fluuium eſſe ait Illyriorum & Narorum, qui Illyricos & Liburnos ſegregat; vbi Cadmus & Harmonia habitarunt, in ſerpentes transformati.*

DIOSCORIDES *inter Illyricas & Macedonicas præſtantiſſimam eſſe ait, quæ radice eſt denſa, minuta,*

frangi contumace, subruffo colore, multum odorata, gustu feruido, odore integro, non situm redolens, & sternutamenta dum tunditur mouens.

PROXIMA *bonitate, Plinio auctore, Macedonica est, quæ apud Galenum lib. 7. κατὰ γένη in acopo quodam Asclepiadis recipitur, cùm tamen in alijs compositionibus Illyrica ferè admisceatur.*

TERTIO *loco Africana est, quam Galenus lib. primo de antidotis, multo inferiorem Illyrica testatur. Nam si, inquit, conferas eam quæ ex magna Libya Romam copiosissima adfertur, tantum ab Illyrica abest, quantum mortuum corpus à viuo.*

QVÆ *in frigidioribus reperiuntur regionibus, deteriores ac viribus infirmiores sunt. Theophrastus has omnino absque odore esse existimauit. In Thracia, inquit, cæterisq; frigidioribus locis, ac minus cocturæ idoneis, odore Iris penitus caret: quod tamen non absolutè verum est. Nã & Belgica Iris reficcata, non omnino absque odore est, licet tamen odore, quàm Italica inferior; quæ hac ætate in Germania & alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.*

IRIDIS *flores mense Maio prodeunt: folia ferè semper virent: radices diuturnæ, vix vlla hyemis iniuria offendantur; nisi fortassis externarum, quarum nimio hyemis rigore, subinde radices intermoriuntur.*

IRIS *Græcis ἶρις appellatur: Athenæus & Theophrastus ἴεϱις legunt, quasi consecratrix, quo nomine etiam Latinis dicitur: nonnullis radix Marica, vel potius radix Naronica, à Nærone fluuio, circa quem optima et copiosissima, vt diximus, nascitur. Item οὐρανία, cælestis, ab arcu cælesti, & ab eadem occasione θαυμασὸς, admirabilis; θαυμάντιαν enim arcum cælestem Poëtæ aliquando vocant. Nominatur & θελπίδη aut θαλπίδη, καθαίρων purgans, ὀπεϱτϱίτος.*

τριτος. *Philinus Iridis flores λύκους, id est, Lupos vocari tradit, quòd deorsum arcus modo curuata, labiorum Lupi speciem quãdam reddant. Germanis,* Bilgen/ Schwertel/ *Nostris,* Lisch ouer Zee. *Gallis,* Flambe. *Italis,* Giglio & Iride, *Iris nominatur.*

IRIDIS *species flore candido olim in officinis gignendi casu Græco* ἴριος *nuncupabatur: Germani,* Violwurtz/ weisz Violwurtz: *Nostri,* wit Lisch: *Galli,* Flambe blanche *appellant. Hanc multi reliquis præferunt, & odoratiorem eius radicem affirmant.* 1

ALIA *Iridis species flore in cæruleo purpureo, Iridis nomenclaturam retinet: pleriq; tamen Lilialis, & in Apulia Spatula, vt Franciscanæ familiæ fratres Angelus Paleæ & Barptolomæus ab vrbe veterum scribunt: Itali,* Giglio azurro, & Giglio celeste. *Germani,* blauw Bilgen/ blauw Schwertel/ himmel Schwertel: *Brabanti,* blauw Lisch ouer Zee. *Huius speciem, quæ flore est dilutiore, plerique sylvestrem Iridem nominant; ad differentiam candidæ, cum alterius hortensis. Sunt tamen & aliæ apud veteres sylvestres Irides, Xyris videlicet, & Ephemeron non lethale.* 2

ALOISIVS *Anguillara Iridem à Palladio Hyacinthum vocari existimat: alius Hyacintho, Iridis ac Gladioli nomen tributũ dixerit. Verba Palladij sunt, lib. 1. de Apum castris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanum, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Melissophyllum, Violas agrestes, Asphodillum, Citraginem, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel Gladiolus dicitur, similitudine foliorum, &c.*

PORRO *Iridis radices recentes, & adhuc succo plenæ, impensè calidæ sunt, & ad quartũ ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modò bilem, sed potissimum aquosos humores potenter educit, & hydropicos*

insigniter purgat, cum lactis sero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.

ARIDÆ *in secundo sunt ordine intenso calefacientium & resiccantium: crassos & lentos humores, qui ægrè ac difficulter educuntur, attenuant: respirationis difficultati, tussi veteri, & omnibus thoracis vitijs, quæ hinc oriuntur, multum in eclegmate prosunt. Auxiliantur etiam lienosis, conuulsis, à serpẽtibus demorsis, perfrictionibus, rigoribus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioscorides, potæ: cum vino menses ducunt. Decoctum ad insessus muliebres vtile est, emollit etenim & locos aperit: ad coxendicum verò dolores, infusum: fistulas ac sinus carne implet; instar collyrij cum melle subditæ, fœtus extrabunt: strumas & veteres duritias molliunt, coctæ & impositæ: aridæ vlcera replent; cum melle repurgant, & nudata ossa carne operiunt. Prosunt capitis doloribus cum aceto & rosaceo impositæ: lentes & ephelidas abstergunt, cum Veratro albo & duplo melle superpositæ. Admiscentur pessis & malagmatis: in vniuersum multi vsus.*

DE IRIDE MINORI, SIVE TENVIFOLIA. CAP. XLI.

PRÆTER *Irides superiore capite descriptas, reperiuntur & aliæ quædam Irides, de quibus deinceps agendum. harum vna minor, & tenuifolia non temerè appellatur: altera Chamætris.*

EST *autem tenuifolia Iris alijs similis, sed minor ac tenuior. folia habet breuiora, angustiora, nigriora aq3, aut cæsii quasi coloris, quæ confricata, grauiusculum reddunt odorem, Spatulæ fœtidæ propemodum persimilem, sed tamen minus graueolentem: caules similiter breuiores, sæpe vix cubitales:*

in quo

in quo flores bini, terniúe, alterni, colore cæruleo saturato, forma aliarum Iridum propemodum similes, nisi quòd ipsius foliola singula angustiora sint, & superiora contra se mutuo non adeò recuruentur, sed ferè erecta consistant: inferiora verò ac deorsum reflexa simbriam non habeant, sed solam lineam luteam; quæ tamen parte calyci proxima, nonnihil hirsuta est. radices quoq; obliquæ, nodosæ, & sibi inuicem implicitæ, & quandoque quàm aliarum densiores, longas, multasq; fibras inferius demittentes, foris ruffæ, intus subcandidæ aut subluteæ, gustu feruido, vti aliarum.

REPERITVR *in Germaniæ apricis planisq; pratis, frutetosis ac humentibus campis, teste Valerio Cordo, & non procul, vt Gesnerus ait, Tiguro. Apud Belgas non nisi in hortis prouenit. Floret eodem quo aliæ ferè tempore.*

IRIDEM *minorem & tenuifoliam, vt diximus, appellant. Videtur nonnullis Plinij Rhizotomos, quòd radice videlicet sit subruffa, breui, densaq;. Sed Rhizotomos Illyricæ est species, & quidem præstantior, Plinio auctore; hæc verò contra, alijs odore & potentia inferior, nec in Illyride, sed in Germania reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhizotomos, sed sui generis Germanica & tenuifolia quædam Iris, quæ Spatulæ fœtidæ species haberi posset, si semen quod in siliquis gignitur, non vti aliarum Iridum planum, sed veluti Spatulæ fœtidæ rotundum esset. Plinij autem de Rhizotomo hæc sunt verba: Illyrica duorum generum est: Raphanitis à similitudine; & quæ melior Rhizotomos subruffa.*

CAETERVM *potentia huius radix vehementer calida feruensq; est; facultate & viribus alijs Iridibus non inferior: ad eadem, ad quæ illæ, ea propter, præsertim recens vtilis.*

DE CHAMÆIRIDE. CAP. XLII.

CHAMÆIRIS *inter Irides minima est, folia habet Gladiolo minora, angustiora, pinguiora: caulem palmi altitudine, foliis breuiorem: in quo flores non alterno ordine ac*

situ,

situ, vt in alijs, sed è summo cauliculi simul, singuli suis insidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maturi pruni odore & aliquatenus colore, tenuifoliæ Iridis floribus minores, forma alioqui similes: foliola siquidem & huius floris angustiora sunt, & deorsum reflexa, fimbriam illam humani supercilij non habent. radices paruæ & obliquæ sunt, foris ruffæ, intus candidæ, duræ, gustuq; feruẽtes. Peregrina hæc Iris non modò Belgio aut Germaniæ, sed & Italiæ, vt fertur, est: & non nisi in hortis reperitur.

FLORET *Maio mense: folia hyeme pereunt, Vere erumpunt noua.*

IRIDEM *esse Illyricam Hermolaus existimauit Barbarus, cùm eam olim in horto Felicis Sophiæ Patauij conspiceret; sed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Musa in examine simplicium, satis ostendit. Nos Chamæiridem nuncupauimus, antiqua destitutam appellatione; nisi fortè Iris sit astragalites dicta, cui aliquatenus similis est. Nam veluti astragali siue tali, paruæ, nodosæ, duræq; huius Iridis radiculæ sunt. Astragalatidis Iridis meminit Soranus apud Galenum* κατὰ τόπους *lib. 7. & Aëtius sermone 13. cap. 3. in emplastro venatorum.*

FACVLTATE *autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impensè calida est, alijsq; Iridibus similis.*

DE SPATVLA FOETIDA.
CAP. XLIII.

SPATVLA *fœtida, caule, foliisq; Iridi similis; folia tamen nigriora, grauem fœdumq; odorem spirant, præsertim si confricentur atque digitis atterantur: flores quoque similes sed minores, purpurei sed sordidi & obsoleti coloris:*

Cordus

Cordus tamen cuiusdam saturata purpura arridere refert: succedunt siliquæ magnæ triangulares, quæ in tres dehiscẽtes finduntur partes. semen in his rotundum Ochri siue Eruiliæ magnitudine, rubens, splendens, quod resiccatum contrahitur & nigrescit. Radices nouellis plantis rotundæ, & veluti bulbi aut cepæ alicuius caput, ex qua crassiores fibræ dependent: veteribus verò & multorum annorum plantis, multæ sibi inuicem implicitæ, magnum veluti cespitem constituentes, gustu feruidæ, vt & ipsum est semen.

In *Hetruria & alijs Italiæ locis sponte exit; apud Belgas vix alijs locis quàm in hortis reperitur. Florem edit Iulio & Augusto: semen Autumno maturatur.*

Passim *Spatulam fœtidam appellant, plerique etiam Iridem syluestrem: Germani,* **wandtleuszkraut** *à potentia qua cimices enecat: Galli,* Glayeul puant: *Belgæ,* **wantluyscruyt/stinkende lisch.** *Ruellius Sparganium existimat: sed nos pro Sparganio aliam exhibuimus herbam, Sparganij apud Dioscoridem descriptioni melius respondentem. alijs Xyris esse videtur; quæ Fuchsii & Matthioli aliorumq; constans est opinio, olimq; nobis placuit, sed modò tamen, probari non potest. Si etenim diligenter Xyridis descriptio expendatur, parum cum ea Spatula fœtida conuenire deprehendetur. Nam folia Spatulæ fœtidæ non latiora, sed quàm vulgaris Iridis angustiora sunt: flos non è siliqua aliqua, multò minus triangulari, erumpit; sed nudus & nullo integumento prius quàm debiscat contectus, idem aliquando purpureus, sed in medio nequaquam phœniceus: radices etiam non longæ & ruffæ, sed candidæ, & plurima parte breues. Quæ omnia Spatulam fœtidam à Xiride differre ostendunt. Xyridis siquidem folia latiora sunt quàm Iridis; flos è siliqua erumpit, colore in medio phœniceus, & radices subruffæ, longæ, geniculatæ.*

FACVL-

FACVLTATE *porrò ac viribus Spatulæ fœtidæ radices & semina calida sunt, ad tertium caliditatis gradum ac siccitatis pertingentes. Foliorum succus cimices enecat, parietibus ac lecticis illitus.*

DE XYRIDE EX DIOSCORIDE.
CAP. XLIIII.

XYRIS *Iridi similia habet folia, latiora verò & in summo acuminata; caulem è medio eorum cubitalem satisq; crassum, in quo siliquæ triangulares, & ex ipsis flores purpurei medio eorum phœniceo: fructus in folliculis fabis, aut, vt Oribasii exemplar habet, Eruo similis, rotundus, rubens, acris. Radix geniculata, longa,* πυῤῥὰ *siue ruffa.*

ξυρὶς *Græcè et Latinè dicitur, à nonnullis Xeris & Xyrida, Galeno teste. Item* ἶρις ἄγρια *siue sylvestris Iris,* κακὸς *siue* κακλὸς. *Vulgo autem incognita stirps est.*

TENVIVM *partium, inquit Galenus, attractoriæ, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi, est facultatis cum radix, tum multo etiam amplius fructus; qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos sanare potest.*

DIOSCORIDES *ait radicem contra capitis vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne citra dolorem extrahere, admixta floris aris tertia parte, & Centaurij radicis quinta, & melle: sanare & œdemata ac inflammationes cum aceto impositam: bibi ad conuulsa; rupta, coxendicum dolores, stillicidia vrinæ, & diarrhœas cum passo tritam: fructum per vrinam potenter mouere trioboli pondere ex vino bibitum: Lienem verò minuere cum aceto potum.*

XYRIDIS *radix, Plinio auctore, strumas vel panos vel inguina discutit. Præcipitur, addit, vt sinistra manu lecta, ad hos vsus seruetur, colligentesq; dicant cuius hominis vitijq; causa eximant.*

DE PSEVDO IRIDE, SIVE SYLVESTRI IRIDE LVTEA.

CAP. XLV.

PSEVDO *Iris folia quoque Iridis gerit, sed longiora & angustiora, dorso aliquantulum vtrinque extante: caules glabros, Iridis haud dissimiles, subinde bicubitales; atq; in ijs flores complures, vti aliarum Iridum; nisi quòd horum superiora foliola omnino paruula sint, & eorum quæ in veris Iridibus visuntur, quædam veluti tantum rudimenta, ac prima lineamenta: siliquæ crassæ succedunt triangulares, in quibus semina multa simul compressa, ordine digesta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices obliquæ, longæ, geniculatæ, cirrosæ, in propagines diuisæ, colore pallidè rubentes, gustu adstringentes.*

PALVSTRIBVS *locis, humidis & riguis tractibus, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq; familiaris. Floret Maio & Iunio.*

VVLGO, *Germani*, gel Schwertel & Drachenwurtz: *Nostri*, geel Lisch: *Galli*, Glayeul ou Flambe bastarde. *Officinæ perperam olim Acoron appellauêre: & maiori cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vsæ sunt. Nam non forma modò, quæ fortassè in aliquo conuenire potest, sed viribus potissimum, ab Acoro plurimum dissidet. Plerique hac occasione Pseudo Acoron nominant: nos Iridem luteam syluestrem, aut potius pseudo Iridem nuncupare maluimus, vtpote Iridi quàm Acoro similiorem.*

FACVLTATEM *habet radix huius adstringentem, frigida & sicca secundo excessu; dysentericas & alias ventris fluxiones cohibet: menses sistit, & sanguinem vndequaque manantem supprimit, in potu, aut aliter sumpta. Sunt etiam qui solùm gestantem eam, ab omni sanguinis fluore tutum affirment.*

DE ACORO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS.
CAP. XLVI.

ACORO *cognatio & similitudo cum Iride est; folia, vt Dioscorides ait, habet Iridis, sed angustiora, radices haud dissimiles, sibi inuicem implicitas, non in rectum descendentes, verùm obliquas, & secundum terræ superficiem, geniculis interceptas, subalbidas, gustu acres, (& modicè amaras addit Galenus) odoris non iniucundi.*

THEOPHRASTVS *Acoron inter eas stirpes refert, quæ cum seminibus flores edunt.*

INVENTV *rarum Apuleius scribit, & non nisi cùm flosculum produxerit, agnosci posse.*

PLINII *de Acoro historia, lib. 25. cap. 13. cum Dioscoridis conueniret, nisi radices nigras traderet, & minus venosas eas esse, ac ruptu faciles superadderet.*

MATTHIOLVS *Acoron folio depingit Iridis, radice longa, obliqua, & in superficie geniculis distincta; quod pro legitimo sibi ab Augerio à Bousbeeck Ferdinandi Imperatoris, apud Turcorum Imp. Oratoris missum memoriæ prodidit.*

PROVENIT *Acorum in Colchide, Galatia, & Creta insula. Optimæ, inquit Plinius, Acori radices Ponticæ, deinde Galaticæ, mox Creticæ: sed primæ in Colchide, iuxta Phasim amnem, & vbicunque in aquosis: Matthiolus ad se missas, è Nicomediæ quodam magnæ vastitudinis lacu collectas, refert.*

EST *autem Nicomedia ciuitas Galatiæ, Colchidi vicina. Colchis verò Ponto Euxino vicina prouincia.*

PRÆSTAT, *inquit Dioscorides, Acoron densum, candidum, non carioſum, plenum, odoratum. Plinius tamen*

Creticæ

Creticas candidiores Ponticis ait. Sunt autẽ ipso auctore, Creticæ Ponticis minus probatæ.

Ακορος ἡ Ακορον, *Græcis: Latinis Acorum dicitur. Nonnullis, teste Apuleio,* Αφροδισίας, *Venerea, radix nautica, fingentiana, vnguentaria: Officinæ Europæ, magno cum errore, Calamum odoratum siue aromaticum appellarunt, pro Acoro pseudo Iridis radices, vt superiori capite ostendimus, perperam substituentes.*

Est verò & *Acoros quibusdam Oxymirsines radix: ideoq; quidã hanc* Ακορον ἄγριον *vocare malũt, vt Plin. ait.*

Acori *radix, auctore Galeno, in calfaciendo & siccando tertij est ordinis: Decoctum eius, Dioscorides inquit, vrinas mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis & hepatis dolores; item ad tormina, rupta & conuulsa: Lienem absumit: prodest stillicidio vrinæ affectis, & à serpentibus demorsis: succus radicis, quæ oculorum claritati officiunt, exterit. Miscetur etiam antidotis vtiliter hæc radix.*

DE GLADIOLO. CAP. XLVII.

Gladiolo *folia sunt oblonga, angusta, striata, gladij modo mucronata, Iridis minora & angustiora: caulis læuis, teres, cubito longior, circa cuius summũ flores sex aut septem distantes, in ordinem supra inuicem, ad vnam caulis partẽ digesti, ex sex foliolis cõmissi, colore purpureo rubẽtes splendẽtes aut (quod tamẽ, raro) candicantes. succedũt inde folliculi in rotũditate oblõgi: semina in his tenuia, paleacea; radix gemini bulbi vno super alterũ insidente, quorũ superior Veris initio minor ac vegetior: inferior maior, sed flaccidior, qui paulò pòst perit, in plures subinde multiplicatus.*

Exit *Gladiolus in pratis, in aruis inter segetes agro fœcũdo Italiæ pluribus locis. Cordus in frutetosis herbosisq; etiam nasci scribit. Et quibusdam locis maior ac procerior; alijs verò minor ac breuior reperitur. Floret Maio mense.*

GRÆCIS ξίφιον, *Latinis Gladiolus, & nonnullis enfis appellatur. Sunt qui* φάσγανον, μαχαιρώνιον, μαχαιρόφυλλον, ἀναχόριον, λιμνικὴν, ἄρειον, *Gladiolum segetalem, & linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cypirum appellat, vt lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, aut, quidã annumerãt & Cypiri, hoc est, Gladioli radicem: dulcis ea est, et quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosiorem q; simul subacta. Item cap. 18. Cypirus est Gladiolus, vt diximus. Sunt autem ea, quæ cap. 17. reperiuntur, ex Theophrasto de phasgano ad verbum translata. Phasganon autem idem cum Xyphio est: vnde Plinium perperam Gladiolo Cypiri nomen dedisse, eumq; hoc modo cum Cypiro confudisse euidens est & manifestum.* Plinij error.

NALERIVS *Cordus, Gladiolum Victorialem feminam nuncupat: alij Victorialem rotundam, & Germanicè,* runde Scigwurtz/ *ad differentiam cuiusdam generis Allij, lõga radice, quod in altissimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis* Scigwurtz/*Victoriæ radix, & Victorialis longa dicitur. Flores Gladioli* Monacuccie *ab Italis, vt testis Matthiolus, nominantur:*

CÆTERVM *radix Gladioli superior; attrahentem, digerentem, desiccantem etiam, vt Galenus ait; facultatem possidet.*

DIOSCORIDES *hanc cum vino, ait, & thure impositam spicula & aculeos extrahere, cum Lolij farina & hydromelite phigethla discutere, eamq; ob causam eiusce-modi emplastris addi: menses etiam appositam ducere.*

FERVNT, *eodem auctore, superiorem cum vino sumptam, Venerem excitare: inferiorem verò steriles facere: quin & superiorem pueris enterocelicis viliter ex aqua propinari. PLINIVS infantibus vrinam ciere, & vesicæ vitijs illiniri addit. THEO-*

phraſtus Phaſgani, id eſt, Gladioli, radicem decoctam dulcem eſſe tradit, & tritam farinæ admixtam panem dulcem & innoxium reddere.

DE SISYNRICHIO. CAP. XLVIII.

SISYNRICHIO *folia ſunt graminis bina aut terna, oblonga et angusta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo floſculi tres aut quatuor, pulchri, colore cærulei, verùm fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim prodeuntes, forma quodammodo florum Iridis; ex nouem videlicet foliolis compoſiti: quorum tria deorſum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam; alia tria ſurſum verſus aliquantulum eriguntur; tria verò reliqua reſpondentia ijs, quæ Iridis florum fimbriam contegunt, proportione huic floſculo maiora et tenuiora ſunt, ſurſumq; arrecta medium floris tenent; ſumma, extremáque parte diuiſa: capitula inde ſuccedunt oblonga, in quibus ſemẽ rotundum, paruum vti Rapi. radix bulboſa gemina, vno bulbo alteri ſuperpoſito, ſicuti Gladioli, ſapore dulcis ac edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato: quod quidem maioribus ſpiſſius eſt; minoribus verò minùs craſſum. Duo etenim huius genera eſſe videntur magnitudine ſola differentia. Eſt etenim vnum quidem maius: alterum verò minus.*

IN *Luſitania & alibi apud Hiſpanos naſcitur. Floruit Mechliniæ Maio menſe, in horto ampliſſimo & inſtructiſſimo D. Ioannis Brancionis viri generoſiſſimi.*

HISPANI Nozelhas, *quaſi nuculas, ſiue paruas nuces appellant. Nobis Bulbi eſculenti genus illud eſſe videtur, quod Græcè σισυρίχιον ἢ σισυγρίχιον, & Latinè à Plinio*

Plinio Sisynrichium appellatur. Scribit etenim Theophrastus lib. 7. Sisynrichij proprium esse, radicis quidem, quod infra est, augeri primum; Vere autem apparente hoc tabescere: quod verò supra est edule incrementum sumere. Quibus verbis geminam Sisynrichio radicẽ & edulem esse ostendit: vt hinc bulbum hunc, quem Hispani Nozelhas *nominant, verum Sisynrichium esse colligendum videatur. Nã gemina, vt scripsimus, est; & in Hispanijs passim editur.*

DE IRIDE BVLBOSA. CAP. XLIX.

BVLBOSA *Iris folia habet quaterna aut quina oblonga, angusta, striata, Asphodeli lutei satis similia, superiore parte caua, inferiore verò prominentia ac subrotunda: caulem cubitalẽ: florem in summo cærulei eligantis coloris, forma Iridis floris; è seris videlicet maioribus ac tribus minorib⁹ foliolis. maioribus deorsum reflexis pro fimbria linea est lutea. sursum erecta minus quam Iridis curuantur. tria minora luteis lineis imminent, aliquantulum eleuata, ita vt stamina & apices, quæ subsunt, hiante hac parte flore, facilè in conspectum veniant. flori oblonga crassa veluti siliqua succedit, in qua semen. radix bulbosa, oblõga, subrussa integitur mẽbrana, quæ vbi florẽ facit, in duos bulbos abit, ipso caule ex imo et ex bulbi fibris assurgente.* EX *Britãniæ insulæ occidẽtali regione hic bulbus ad Belgiũ peruenit.*

2 MISIT *& Hispaniæ Betica ac Lusitania huiusce modi bulbũ, sed tamẽ colore et forma nõnihil differentẽ. Deorsum etenim reflexa candicãt; assurgentia verò dilutè ceruleũ colorẽ referũt: angustiora siue minora, inferiorib⁹ ita incũbũt, vt necdũ stamina aut apices cerni nõ queãt, sed ipsis etiã adhærere appareant, quæ et extremis partibus fissa sunt atq; reflexa. Bulbus vti prioris est. Siliqua lõgior ac tenuior.*

3 EST *& huius generis tertia lutei coloris flore, forma secundæ similis, quam etiam Hispania gignit.*

FLO-

FLOREM *bulbosæ Irides, initio mensis Iunÿ apud Belgas edunt.*

Lirium. NOMINARE *huiuscemodi bulbum Lusitanos Lirio accepimus, & Lirij appellari à veteribus species aliqua esse videtur. Lirij siquidem apud hos, polysemos vox est. Narcissus enim Lirium est, et Lilium Lirium est. deinde & alia duo Liria apud Theophrastum sunt. Vnum quod lib.* VI. *vere post violam albam & φλόμον, vna cum Narcisso florere ait: alterum quod eodem libro, autumno simul cum Croco florem facere incipere, atq; statim primis imbribus florere scriptum reliquit. Et cum priore quidem horum, Iris hæc bulbosa conuenire posse videtur.*

Hierobulbus Apulei. EST *autem fortasse & idem hic bulbus, Apulei Hierobulbus, cuius meminit cap.* 21. *Nam cùm Iris apud veteres Hieris nuncupetur, hic verò bulbus Iridis sit flore; non impropriè Hierobulbus, quasi dicas Iris bulbosa nuncupari poterit: nisi quis velit ἱεροβόλβον, veluti magnum & grandem bulbum dictum. Magna siquidem & grandia, ἱερὰ & sacra, ab antiquis cognominata fuisse haud in ambiguo est.*

DE *viribus autem Iridis bulbosæ nihil compertum habemus, aut ab alijs traditum accepimus.*

APVLEIVS, *herbæ Hierobulbi, ait, accipito vncias sex, seui caprini tantundem, olei Cyprini libram & vncias duas, in se pisatis & commixtis vtens, dolorem articulorum tollit.*

ITEM, *Hierobulbi radice cum lomento Lupinaceo commixta, mulier si faciem lauerit, lentigines statim purgat.*

DE CROCO. CAP. L.

INTER *flores et Croci flos est: sunt huic folia oblonga perquàm angusta: flores pulchri, colore cærulei, Colchici floribus*

floribus similes, sed magis saturata purpura nitentes; & in singulis stamina oblonga terna quaternáue, colore flammeo subrubentia, odore cùm inaruerint forti, & caput implente; quæ cæteris partibus præferuntur, colliguntur, & croci nomine vel sola veniunt: radix subest bulbosa, carnosa, copiosa, & viuax.

SERITVR *Crocus in pluribus regnis & prouincijs, vbi in agris segetis modo latè viret: vt in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britannia. Gaudet, inquit Theophrastus, calcari pedibus: ideoq; iuxta semitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depositu radicum bulbis.*

OPTIMVS, *inquit Dioscorides, Coryceus: secundum locum tenet, qui iuxta Corycum versus Lyciam, & in Lyciæ Olympo: deinde ex Aegibus Aetholiæ. Cyrenaicus & Centirupinus omnium in Sicilia viribus minus pollent. Qui ab Aquila Vestinorum vrbe adfertur, primum sibi locum in Italia vendicare, Matthiolus ait: sed Aquilino tamen præstantior, qui circa Viennam Pannoniæ, siue, vt vulgo, Austriæ, nascitur. In Gallia nusquam vegetior quàm in Agenensi agro, & Narbonensi, Ruellio teste. Probatur etiam, in Britanniæ insulæ meridionali parte, quam Angliam vocant, natus: ex altera verò & Septentrionali, quam Picti & Scoti tenent, reprobus est.*

OPTIMVS *autem vbicumque natus, qui pinguissimus, recens, fragranti odore, colore rutilo. Pessimus squalidus & situm redolens.*

CROCVS *Autumno florere incipit, statim, vt Theophrastus ait, primis imbribus, Vergiliarum occasu. Florem edit ante folia, quæ mox subsequuntur, & hyeme tota virent, æstate nullibi conspicua.*

GRÆCIS *similiter* κρόκος, *Latinis etiam Crocum dicitur:* *Mauritanis* Zaffaran; *atque inde in Italia*, Zaffarano: *Germanis* Saffran/ *Gallis* Safran.

CAETERVM *Crocus paululum quid adstringens obtinet, sed superat in eo calefaciens qualitas, vt tota eius essentia secundi sit ordinis excalfacientium, primi exsiccantium: proinde & concoquendi vim quandam obtinet, adiuuante in hoc paucula illi adstrictione, vt Galenus ait. Sodam, id est, Cephalalgiam, inquit Auicenna, facit, & capiti nocet: id quod non exiguo, sed nimio suo vsu efficere potest. Vigilias siquidem copiosus inducit, quæ modum excedentes capiti & sensibus obsunt. Moderatus autem Croci vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnum & torporem excutit, lætitiam gignit. Corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obstructione expedit; & ad hæc tam efficax remedium, vt subinde phthisicis in summo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, scriptuli dimidij, aut ad summum integri pondo, cum passo aut vino Pramnio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus, grauissimas subitò irruentes, citra febrim dyspnœas, statim & momento temporis tollere, non semel à nobis compertum est. Crapulam etiam arcere, hoc modo sumptum, Dioscorides refert. Laudatur ad hepatis et fellis obstructiones, nec non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioscorides scribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum causa temperantur potiones: sed nostra ætate ad eas potissimum, quæ menses, fœtus & secundas educunt. Vrinam cit: Venerem excitat: ad vuluæ & sedis cataplasmata additur, nec non ad emplastra et cerata, veteres tumores et dolores discutientia: inflammationes he-*

nes herisipelatodes mitigat : compositionibus auricularibus vtiliter admiscetur. Oculos ab ectimatis & exanthematis cum lacte, aut fœniculi, Rosarumue stillatitio liquore præseruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimit.

DE HYACINTHO NON SCRIPTO. CAP. LI.

HYACINTHVS *apud veteres duplex reperitur. Vnus à Theocrito scriptus cognominatur, qui maior est, & Lilio forma similis : alter minor, non scriptus dici potest.*

NON *scripto autem Hyacintho folia sunt oblonga, angusta, lœuia & splendentia, Porri foliis angustiora et minora: caulis foliis viduus, glaber, teres, cuius coma florum pendere & mole, cùm primum debiscere incipiunt, granata, deorsum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latius se pandunt, per oras reflexi, colore vt plurimum cærulei, subinde albicantes, aut candidi siue niuei, aliquando etiam Violæ nigræ dilutam purpuram referentes. semen in siliquis triangularibus paruum, rotundum. radix bulbosa, candida, perennis, lento succo, vti & tota herba, plena.*

REPERITVR *Hyacinthus iste in pluribus regionibus, & in nonnullis maior ac præcocior : in aliis minor & magis serotinus.*

Hyacinthus orientalis.

IS *etenim quem Italia & Belgium, orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores, flores patentiores maioresq;, ac citiùs prodeuntes.*

GERMANICVS *& Belgicus singulis minor. flores tamen plures gignit, sed serius exit. Reperitur in Germania, vt Cordus ait, in apricis quibusdam tumulis: in Belgio verò etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fruticibus aut arboribus consitos: & præcipuè quidem prope Mechliniam vrbem, vbi copiosius nascitur.*

FLO-

FLORET *Aprili & Maio mense : orientalis etiam Martio.*

Τάκινθον *Græci, Latini similiter Hyacinthum, vt Dioscorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem à nonnullis etiam Viola dicitur nigra, vt superius scripsimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non scriptus, ad differentiam nempe alterius superius descripti, qui luctus notas inscriptas habet.*

DIOSCORIDES *hunc Hyacinthum, citra adiectionem, nominat : nam alterum Hyacinthum Lilij purpurei nomine expressisse videtur. Meminit huius Columella lib. 10. diuersitatem coloris, quæ in floribus, vno versiculo complexus:*

Nec non vel niueos vel cæruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum istum Græcam appellationem retinentes, Hyacinthen *appellant. Ruellius, Gallis, Vaciet dici, auctor est. Sunt verò & aliæ multæ huiuscemodi Hyacinthorum species, vt recentiores iudicant, de quibus capite sequente.*

HVIVS *porrò Hyacinthi radix ordinis est primi in desiccando: secundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.*

SEMEN *leuiter extergit & adstringit ordine quidem tertio quadantenus exsiccans, cæterùm in medio consistens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.*

RADIX, *inquit Dioscorides, cum vino albo pueris imposita, diu impuberes seruare creditur: aluum sistit : potu vrinam ducit, & à Phalangio commorsis opitulatur.*

SEMEN *contra serpentes auxiliatur: cum vino potum Regium morbum expurgat.*

DE ALIIS RECENTIORVM SPVRIIS HYACINTHIS. CAP. LII.

DVOS *Hyacinthos superioribus capitibus descripsimus; vnum Lilij effigie scriptum, alterũ minorem non scriptum. Præter verò hos & alij multi, recentiorum iudicio sunt Hyacinthi. Nam omnes ferè anonymos flores è bulbis exeuntes, aut Hyacinthos, aut Narcissos iudicant; maiores siquidem Narcissos, minores verò Hyacinthos.*

INTER *Hyacinthos itaque neotericos, primus folia habet angusta quasi rotunda, bene virentia, per terram plurima parte strata: cauliculos inter ea rotundos, glabros, palmo longiores, in quorum summo flosculi parui, rotundi, cani, hiantes, colore cæruleo, aliâs diluto, aliâs saturato: post quos siliquæ membranosæ triangulares, in quibus semen paruum nigrum: radix subest bulbosa.*

PLERISQVE *Italiæ, Germaniæ, Galliæ, ac etiam Hispaniæ locis hic Bulbus exit: reperitur & in Belgio in Atrebatum ac Morinorum finibus, in syluis ac nemoribus. In hortis satus facilè comprehendit, inq; plures bulbos citò multiplicatus. folia eius, qui ex Hispania huc allatus est, ante hyemen exeunt; Germanici vero ac Belgici non ante ver. flores Martio vigent.*

HYACINTHVM *autem hunc Bulbum Fuchsius facit, secundam eius speciem statuens. Italorum pleriq; eũ, qui cãdicantis est floris, barbaro ac peregrino nomine Dipcadi appellitant. Testes habeo, & in Italia quidem, viros doctissimos, qui hunc à Matthiolo Bulbum vomitorium appellari, ac pro eo depingi asserant, à quo Bulbus iste longè abest: non enim vomitorius, sed esculentus aliquis Bulbus esse videtur, qui à vomitorio non parum differt.*

REPE-

REPERIVNTVR *autem esculenti bulbi cõplura genera, vti Plinius & Theophrastus scriptum reliquere.*

ET *genera quidem, inquit Plinius, Græci hæc fecêre: Bulbinem, Setanion, Pytion, Acrocorion (nonnulli Acroscorodon legũt) Aegilopa, Sisyrichion. Quæ & Theophrastus, sed tamen non omnia, lib. 7. cap. 13. refert. Sunt autem quorum ipse meminit,* λευκόϊον, καὶ βολβίνη, καὶ ὁ πιτιώδης καὶ κύϊξ, καὶ τρόπον τίνα τὸ σισυρίχιον. *Leucoiõ inferius describetur. Bulbinem, Plinius ait, Græcos appellare herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Setanium, cepæ quoddam genus est, vt Theophrastus & Plinius testantur. De Sisyrichio iam antè scripsimus. Pytion, Cyix, Acroscorodon, Aegilops, cuiusmodi bulbi sint, nondum certò reperire licuit: suspicandũ videtur* Κύϊκα *& Acroscorodon idem esse. Apud Theophrastum enim* κύϊξ πυτιώδης *apud Plinium eundem Acroscorodon ordine succedit.* Bulbinæ.

EX *horum autem bulborum numero aliquem esse, hoc Hyacinthi vulgo dicti genus verisimile videtur; sed quis tamen sit, propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniecturâ vti licet, bulbus iste Acroscorodon est: si non, Acroscorodon allij genus syluestre est. Nam folia, allij quandam similitudinem habent: nomen autem Acroscorodon similitudinem aliquam cum Allio indicat.*

HVIC *autem similis est & alter quidam spurius Hyacinthus, foliis similiter per terram stratis, sed latioribus & porri foliis similioribus, caule crassiore, floribus candicantibus, maioribus quàm alterius. Reperitur in hortis. Floret eodem quo prior tempore.*

QVI *tertius est inter neotericos Hyacinthos, folia habet longa, pinguia, aliquantulum lata; caules longos, subinde dodrãte altiores: flores à medio sursum versus, vndequaque circa caulem multos, paruos, cauos, primum purpurei;*

vbi verò flaccescunt, obsoleti coloris, (reperiuntur & candidi) cacumine comoso: radicẽ, vti aliorum, bulbosam, subruffam, ac subpurpurei coloris. Fuchsio teste, in Germaniæ nemoribus: vt autem Matthiolus, inter segetes & in syluis, Aprili aut Maio floret.

HYACINTHI *speciẽ, & quidẽ primã, Fuchsius, Tragus & Matthiolus faciunt: nõnulli Hyacinthum syluestrẽ nuncupant. Germani alicubi* Breuling *appellant, alibi* Bons knoblauch *id est, Allii Caninũ. Nõ est tamẽ Allij aliqua species, sed bulbi esculẽti genº quoddã, veluti Bulbina; cui certè simillimus est. Bulbo enim Bulbina rubet, et Porri folia, Plinio auctore, habet. Videtur autẽ Bulbina ex Africa bulbus esse, quẽ Afrũ cognominant. Huic siquidem Dioscoridis πυῤῥόν, id est, ruffum bulbũ esse ait. Sũt tamen qui velint hunc tertium spurium Hyacinthum Scillæ aut Pancratij speciem esse: quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quòd Scillæ & Pancratij bulbi grandes sint, huius autem paruus, & illorum comparatione exiguus.*

SVCCEDIT *huic quartus ex spurijs Hyacinthus à Matthiolo depictus, folijs oblongis ac latis: caule longiusculo, ab imo ferè vsque ad summum flosculis circumuestito: radice bulbosa: quantum quidem ex eius icone colligere licet. Neque enim qualis & huiusmodi ab ipso nuncupatus sit, asscripsit, sed solam imaginem exhibuit: quasi illa satis ad cognitionem eius esse posset.*

NVNCVPAT *autem eum Orientalem alterum; & ab Orientali ac legitimo Hyacintho, cuius antecedente capite meminimus, secundum facit.*

QVINTVS *appellatus Hyacinthus, qui serotinus est, folijs est angustis, paruulis, & minoribus, quàm primi cauliculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis; flosculis in summo raris, caruleis; staminibus in medio exiguis: semine*

in siliquis triangularibus exiguo: radice parua & bulbosa. Nascitur Galliæ quibusdã prouincijs, vt iuxta Parisiorum Lutetiam. Floret exitu æstatis, Augusto aut Septembri.

AVTVMNALEM *Hyacinthum ea de causa & se-*

rotinum nominant; neque aliud eius nomen cognitum habemus.

PRÆTER *hos & alium quendam pro* Hyacintho *bulbum Leonhartus describit Fuchsius, foliis modò binis, modò ternis aut pluribus, latiusculis, Porri minoribus: floribus circa cauliculi summum sparsis, multum & radiantis stellæ ferè similitudine patentibus, colore cæruleis aut candidis. quos succedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus semen milio simile: radice bulbosa, rotunda. Reperitur plerisque Germaniæ locis et alibi, læto, pingui, sed inculto solo. Martio, quandoque etiam Februario flos exit.*

GERMANI **blo Mertzenblumen/ & blo Honnungs blumen** *appellant. Fuchsius pro Hyacinthi specie depinxit. Plerique Hyacinthum stellatum ab ipsa floris effigie vocãt. Existimauimus aliquãdo Satyrium esse, verùm hæc modò opinio displicet. Satyrio enim caulis est cubitalis; folia Lilij, bulbus mali magnitudine: bulbo verò isti, folia paruula, angusta, bulbus exiguus, & cauliculus breuis.*

CÆTERVM *quod ad vsum attinet horum spuriorum Hyacinthorum, nostris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus est; proinde & vires ac facultates eorundem inexploratæ: soli flosculi in hortis gratiam inuenêre.*

DE BVLBO LEVCANTHEMO, SIVE ORNITHOGALO. CAP. LIII.

LEVCANTHEMO *bulbo folia multa sunt et angusta, graminis minora: caulis inter hæc exit dodrãte minor, rotundus, glaber, absque foliis: flores in summo dispersi emicant sex aut septem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex sex foliolis commissi, exiguis liliis, præsertim prius*

quam

quàm adaperiuntur ſimiles, qui Sole quidem ſplendente patent, noctu verò, et cùm aër nubilus etiam interdiu recluſi permanent: capitula ſuccedunt triangularia, Cachryos ſemini ſimilia, in quibus ſemẽ exiguum: radix bulboſa, lento ſucco plena, ſapore vt plurimũ inſipida et aquea, cũ obſcura tamen quadã acredine Reperitur in agris frumentarijs, apud Brabantos locis compluribus. Maio menſe flores edit.

2 HVIC *autem ſimilis eſt, et alius quidam bulbus Leucanthemus, ſed tamen maior omnino & peregrinus. folia habet oblonga & anguſta: caulem rotundum læuem ac glabrum, duos dodrantes aut cubitum altum; è cuius ſummo veluti ramuli exeunt; at q; in ſingulis flores candidi, ſex foliolorũ, exiguorũ liliorum æmuli; è rotunditate anguloſo in medio capitulo Cachrijos modo, aliquot ſtaminibus circundato. radix ſubeſt bulboſa, vti ſuperioris, & candida.*

VTERQVE *autem hic bulbus Ornithogalon eſt, quod à Plinio Ornithogale dicitur. ſed maior deſcriptioni Dioſcoridis ſimilior videtur, vtpote longioris caulis: eſt tamen & minor Ornithogalon quoq;. Nam & huic Ornithogali deſcriptio conuenit & præſertim Pliniana. Plinius ſiquidem ei non caulem διſπιδαμιαῖον vt Dioſcorides, ſed ſemipedalem tantum tribuit, qualis eſt minoris.*

Ornithogalon.

DESCRIBITVR *autem Ornithogalon à Dioſcoride hoc modo: Cauliculus eſt τερφερὸς ſiue tener, tenuis, ſubcandidus, inſtar duorum dodrantum, ſupernè propagines tres aut quatuor habens paruas; in quibus flores foris herbacei, intus vero lactei candoris, inter quos capitulum vt Cachrij inciſum. radix bulboſa.*

APPELLATVR *porro horum Bulborum qui minor eſt, vulgo* Gelt ayuyn. *Maiorem vero pleriq; Lilium Alexandrinum nominant: veluti ab Alexandria primitus allatum. Alexandria autem Aegypti vrbs eſt, haud procul*

à Cano-

à Canopico Nili ostio. Est tamen & Alexandria quædam in Ligvria.

Ornithogalon Matthioli.

MATTHIOLVS *maiorẽ hunc bulbum inter Narcissos retulit, & quartum Narcissum fecit, et aliud omnino ab istis Ornithogalon pictura expressit : caule videlicet folioſum, à Dioscoridis & legittimo, ea de cavssa differens.*

Ornithogalon Ruellij.

DESCRIBIT *porrò et aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2. cap. 77. quod à rusticis in Sveßionum agris eruitur: radice, inquit, bulbaceam speciem præ se ferente; è cuius medio cauliculus exit, tribus aut quatuor adnatis in cacumine: foliis, in capillamenta quædam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis, intus lacteo candore candicantibus, qui simul coaceruati, veluti paniculæ quædam compactili callo squamatim cohærentes, in pilulam extuberant, nucamentum pineæ nucis repræsentantem: radix in orbem ferè collecta est, cortice pullo, candidissima intus carne, pulpaúe perquàm odorata. Vere vel æstate cum fronde viret: hyeme vel autumno cùm exarantur agri, radicitus velluntur: diu seruari potest: & vbi annonæ premit inopia, plebis rusticæ famem et ieiunia Castanearum more satiat; nec aliud humo genitum promptius in cibos cedit, cùm frugum penuria gliscit. Mirè suibus expetitur : rura ex agris sponte natum gratiorem cibum nõ norunt: lautiores etiam mensas ditiorum non reformidat. Pueris non incognitæ radices, qui propter astãtes cùm aratro terra proscinditur, aut in latiores porcas sulcatur, erutos vomere, colligunt, multo Castaneis suauiores: quibus et crudis, et in cineribus incoctis vescuntur. Sveßionensis ager, Churlos vocare consueuit : Hactenus Ruellius.*

Churli.

Bolbocastanon.

AT *nobis huiuscemodi radix, non Ornithogalon, sed Bulbocastanon quoddam esse videtur. Radix enim est bulbi for-*

biforma, ſapore Caſtaneæ; quale Bulbocaſtanon eſſe, nomen ipſum ſatis indicat.

DESCRIPSIMVS *tamen nos in hiſtorijs ſtirpium vulgari lingua editis, aliud & huic diſsimile Bolbocaſtanon; folijs videlicet Apij tenuioribus ac minoribus, ad Anethi accedentibus: caule tenui, dodrantali: floribus in vmbellis candidis: ſemine paruo, odorato: radice rotunda, & quando inaruit rugoſa, foris nigra, intus candida, ſapore inter Paſtinacam et Caſtaneam medio; quod in Zelandiæ, Hollandiæ, ac etiam Britanniæ agris frumentarijs reperitur, et Alexandri Tralliani* Βολβοκασάνῳ *ſiue* ἀγριοκασάνῳ *ſimillimum eſt. Sed ad Ornithogalon excurrens reuertatur ſermo.*

DIOSCORIDES *Ornithogali fructum, ait, vnà cum pane coqui, vt Melanthium: radicem verò bulboſam, & crudam, & coctam edi.*

DE BVLBO SYLVESTRI. CAP. LIIII.

BVLBO *Leucanthemo minori ſuperiore capite deſcripto, non multum abſimilis videtur, quem Leonhartus Fuchſius, et Hieronymus Tragus, ſylueſtrem agnominant. ſunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantum, anguſta & porracea: caulis breuis, tener, rotundus, dodrantalis, aliquot in ſummo adnatis, in quibus floſculi ſtellatim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elangueſcentes; ſtaminibus in medio capillaceis; capitula ſemen ferentia triangularia; radix bulboſa, lenti ſucci, nullius odoris, ſapore aliquantulum, ſed perobſcurè Cepam referens. In*

Germa-

Germania locis vmbrosis ad margines pratorum exire fertur. Martio ac aprili floret, fructumq; perficit.

GERMANI **Feldzwibel / ackerzwibel** *appellant; quasi dicas Cepam agrariam. Ex syluestrium & sponte nascentium bulborum est numero. Quo nomine à veteribus nuncupatus fuerit, non constat.*

FACVLTATES *autē huius incognitæ sunt. Hieronymus tamē Tragus, ex bulbo sub cineribus cocto, cum melle cataplasma, vlceribus depascentibus vtiliter imponi refert.*

DE NARCISSO. CAP. LV.

NARCISSI *genera, Dioscoride auctore, duo sunt. Vtriusque flos albus est: sed vnius medio purpureus; alterius luteus.*

MEDIO *purpureus, folia habet virentia oblonga, Porri foliis similia: caulem angulosum, absque foliis, dodrante aut pede altiorem, & in summo florem è membrana erumpentem, vt plurimum vnicum, subinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex sex candidis foliolis congestum, in quorum medio breuis calyx est circinatæ rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem stamina breuia, cum apicibus sublutеolis: capitula inde angulosa: semen in his nigrum: radix bulbosa Cepæ similis, quæ nucleos ex se demittens in multos facilè bulbo multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, ant odore nequaquam; sed florendi tempore differentes; magnitudine etiam nonnihil, sed parum, dissidentes. Maiores medij; præcoces & serius prodeuntes minores sunt.*

ALTER *Narcissus medio luteus, folia habet longiora, latiora, & aliquantulum minus virentia: caules procerio-res, crassiores, & in singulis flores tres aut quatuor, prioribus similes, sed medio luteo; semen & radicem bulbosam similia.*

HVIVS

3 HVIVS *generis & alius quidam tertius* Narcissus *est, foliis non modò quàm primus, verùm etiam quàm* Asphodelus, *latioribus longioribusq́; ; floribus in singulis caulibus quatuor aut pluribus, cándidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multo támen quàm* Narcissi lutei 4 *sylvestris breuiore: radix similis est & bulbosa.* IAM & *quartus quidam est* Narcissus *antedictis formâ similis, sed* 5 *per totũ florem et medio quoq; cãdidus.* SVNT *et* Narcissi *multiplicibus floribus, cũ primi, tum alterius generis, foliis et bulbis alijs haud dissimiles. Ita varia semper natura, et ad stirpium herbarũq́; genera multiplicãda fœcũda; tum ad ea permutãda prona; præsertim si cultus mangonio adiuuetur, vel in aliũ locum stirpes transferãtur. Hæc etenim plurimũ posse ad stirpiũ mutationẽ, et alibi scripsimus.* EXEVNT *qui medio purpurei sunt pleriſq; Galliæ locis, et apud Heduos ac Sequanos, in pratis. Dioſco. in mõtibus potissimum nasci tradit. Theocritus in pratis Narcissum gigni testis est,* Eidyllio 20. *vbi Europã cũ suis prata ingressam, bene spirãtem Narcissum carpsisse, canit his versibus:*

Αἱ δ' ἐπεὶ οὖν λειμῶνας ἐσήλυθον ἀνθεμόεντας,
Ἄλλη ἐπ' ἀλλήλαισι τότ' ἄνθεσι θυμὸν ἔτερπον,
Τὰν ἡ μὲν νάρκισσον ἐϋπνοον, ἡ δὲ ὑάκινθον: *Id est,*
Florida sed postquàm venêre in prata puellæ,
His illa, hæc alijs se floribus oblectabant;
Narcisso illa quidem bene olente, atq; illa Hyacintho.

FLORENT *in Belgij hortis, prioris generis præcoces Narcissi, initio Aprilis: medij sub finẽ, seriores Maio mẽse: medio lutei eodem ferè quo primi generis medij, tempore.*

GRÆCI *huiusmodi flores* Νάρκισσους, *Latini similiter* Narcissos *nũcupãt. Belgæ,* Narcissen/ Spaẽsche Jenettẽ. *Germani,* Narcissẽ rotzlin. *Dictũ aũt* Narcissum Plutarch. *in Sympos quasi neruos hebetãtẽ, et torpidas faciẽtẽ grauitates, refert. Quapropter et Sophocles magnorũ subterraneorũ decorũ coronamentũ eũ vocat, quòd s. defuncti et morte*

torpidi, torpido flore merito coronarentur. Appellatur autem Narcissus etiã λείριον, *& Apulcio teste,* ἄνυδρος, βολβὸς ἐμετικὸς, αὐτογενές. *Lirium autem Theophrastus eum appellat, cui latius est herbæ folium, & flos melinus longior, qualis vtique tertius est; quem & au sponte germinare: qua de causa* αὐτογενές, *id est, à seipso genitus, vel per se nascens, dici potest. Sunt verò & alia Liria sui generis, de quibus supra scripsimus: & Lilium quoq; Lirium est. Iulius Pollux, Homerium Lirij appellatione, complecti omne florum genus, auctor est.* Ανυδρος *autem Narcissus propriè montanus est, eo quòd ab aquis remotus proueniat.* Βολβοῦ ἐμετικοῦ *nomen ab effectu habet: Dioscoride siquidem auctore Narcissus etiam vomitum concitat. Est tamen & alius bulbus vomitorius propriè dictus, de quo capite subsequente.*

De *priore horum Narcissorum videtur scripsisse Theophrastus lib. 7. vbi Narcissum ter florere; vti Scillam refert; & tria quoque arandi tempora, vti illam demonstrare. nam Scillæ quidem caulem florum ternos exortus ostendere ait: Narcissum autem caulem non habere alterum, iuxta eum qui floris est. fieri autem non potest, vt ex eodem caule ter floreat. proinde tres differentes bulbos esse consequitur, qui tribus temporibus floreant, vti Narcissum medio purpureum facere iam scripsimus. Hunc etenim ter florentem existimare possunt, qui omnes tres vno eodemq; loco reperiunt, & differentes bulbos esse non animaduertunt. Idem verò & hic Narcissus medio purpureus ille est, quem Plinus lib. 21. cap. 19. purpurei floris esse scribit. Narcißi duo genera, inquit, medici in vsum recipiunt: vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Nam purpurei floris Narcissum nuncupat, cui medium purpureum, vt eiusdem lib. cap. 5. seipsum explicans ostendit. Huius alterum, ait, genus flore candido,*

candido, calyce purpureo. Calycem autem dicit, quod in medio flore, circuli instar, & stamina ac apices cõtinet. De hoc etiam Narcisso Vergilius in Bucolicis ecloga quinta:

Pro molli Viola, pro purpureo Narcisso,
Carduus & spinis surgit Paliurus acutis.

SECVNDI verò & potissimum tertij Narcissi, Ouidius tertio Metamorphoseon lib. meminit, vbi Narcissi formosi adolescentis mutationem in florem sui nominis describit, hoc carmine:

Nusquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inueniunt, foliis medium cingentibus albis.

DE tertio etiam scripsit Theophrastus lib. 6. De alio siquidem hoc loco, quàm lib. 7. agit. Libro siquidem 7. folium ei tribuit angustum, quale vtique primus habet: sexto verò, latius quàm Asphodeli, vti tertij est, quod diuersis locis, de differentibus Narcissis eum scripsisse, conuincit. Scribit autem Theophrastus lib. 6. Narcissi florem esse luteum. siue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum esse, Ouidij testimonio iam ostendimus. Ex eius siquidem de hoc Narcisso carminibus, quæ attulimus, id manifestissimum est. Exemplaria penè omnia μέλανα τῇ χροιᾷ habẽt, quod Hermolao & Marcello occasionem dedit, vt Narcissi florem nigrum esse existimauerint. Sed pro μέλανα reponendum est μήλινα. Est autem Melinus color, idem qui ochræ, siue luteus.

Theophrasti locus emendatus.

PVTATVR autẽ & hic Narcissus serotinus à Theophrasto haberi, & Autũno demum florere, propterea quòd in ijs quæ extant exemplaribus, huius descriptionem mox subsequantur hæc verba: μετὰ γὰς ἀρκτοῦρον ἡ ἄνθησις, ἢ περὶ ἰσημερίαν, id est post Arcturum productio floris est, & circa æquinoctium. Verùm ad Narcissi historiam hæc non faciunt: inter Narcissi siquidem descriptionem & verba ista,

ba ista, defectus ac hiatus est. Nec spectant etiam ad Croci, vti Conradus Gesnerus in appendice scribit, quam Germaniæ suis hortis subiecit: sed ad Lirij alterius historiam perti nent, quod eodem libro, paulo inferiùs Theophrastus vnà cum Croco τοῖς πρώτοις ὕδασι, hoc est, primis imbribus, siue Autumno, florere ait; vt diligenter virumque locum expendentibus manifestum statim fiet.

Narcissus Marcelli Vergilij.

AC *totidē quidē, quos propriè Narcissos dici opinamur, obseruare nobis contigit. Sunt tamen & alij duo lutei appellati Narcissi, de quibus in mox sequentibus capitibus.*

MATTHIOLVS *verò & aliorum quorundā Icones exhibet, qui tamen non Narcissi, sed omnino alterius generis flores sunt. Nam quem quartum facit, Ornithogalon est, maius à nobis agnominatum. Quintū Gesnerus et omnes passim* Tulipan *vocant. Sextus ac septimus Leucoia sunt bulbosa.*

MEMINIT *& Marcellus Vergilius cuiusdam Narcissi, sed haud etiam, vt videtur, cum legittimis conuenientis, quem in commentarijs suis cap. de Narcisso, his verbis describit: Nos in Apenninis montibus his nostris, frequentem vidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine, folijs qualia in Narcisso describūtur, singulari caule, ijsdēq; alijs omnibus, excepto colore, qui nec candidus, nec purpureus, vt Plinius docet, sit, sed inter candidum et luteum colorem, nullius aut exigui odoris, vidimus & in mitioribus collibus enatum, sed non tam speciosum, & magis albicantem.*

CÆTERVM Narcissi radix, *vt Galenus ait, vsque adeò exiccādi facultate pollet, vt & maxima vulnera glutinet, vel ad incisiones vsque, quæ circa tendones accidunt: habet verò quiddam absterſoriū & attractorium. Eadem, auctore Dioscoride, siue estur, siue bibitur, vomitus mouet: prodest*

prodest ambustis ab igne cum melle trita: præcisos quoque nervos agglutinat imposita: luxatis item malleolis diuturnisq; articulorum doloribus trita cum melle, & imposita subuenit: expurgat ephelin & alphum cum vrticæ semine & aceto; at cum eruo & melle vlcerum sordes expurgat, & abscessus qui ægrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolij farina & melle.

DE NARCISSO LVTEO IVNCIFOLIO, SIVE BVLBO VOMITORIO. CAP. LVI.

PRÆTER *Narcissos superiore capite descriptos, & alios duos supereſſe luteos diximus: vnus Iuncifolius; alter syluestris & Pseudo-Narcissus est.*

IVNCIFOLIO *Narcisso, folia sunt oblonga, angusta, crassa interim propemodum rotunda, admodum læuia & flexibilia, iuncis cùm læuore, tum colore, & quodãmodo flexibilitate, nec non rotunditate similia; inter quæ medius exit caulis; in summo cuius, flosculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narcissis forma similes, verùm minores, et colore per totũ florem lutei: radix bulbosa, candida, tenui nigra membrana integitur. Nascitur plerisque Hispaniæ locis sua sponte. In Belgio Aprili mense florem promit: & Martio, si hyems clemens fuerit.*

HISPANI *à similitudine, quam folia cum iuncis habent,* Ionquillias *nuncupant: nos Narcissum Iuncifolium dicere possemus. Dioscoridis est* Βολβὸς ἐμετικὸς, *siue bulbus vomitorius. Id quod ex ipsa bulbi vomitorij descriptione colligi potest; quæ sic habet:* Βολβὸς ὁ καλούμενος ἐμετικὸς ἔχει

ἔχει τὰ φύλλα ἰμαντωδέστερα, ἢ πολλῷ μακρότερα τοῦ ἐδωδίμου ῥίζαν ἐοικυῖαν βολβῷ, περὶ ὃν φλοιὸς μέλας. Id est, *Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibiliora & multo longiora quàm esculentus; radicem bulbo similem, circa quã membrana est nigra. Quæ descriptio huic Narcisso Iuncifolio simillima est: folia ei siquidem sunt multo quàm alicuius bulbi ἰμαντωδέστερα siue flexibiliora, vtpote iuncei propemodum lentoris; & perquàm longa, longioráq; multo quàm esculenti bulbi; & radix in tenui nigra membranula reconditur.*

QVIBVS *autem facultatibus Narcissus Iuncifolius prædituς sit, nullo recentiorum experimento aut testimonio cõstat. Dioscorides verò bulbi vomitorij radicem, si edatur, aut si decoctum eius bibatur, vesicæ malis auxiliari, & vomitum facere, memoriæ prodidit.*

DE NARCISSO LVTEO SYIVESTRI, SIVE PSEVDONARCISSO. CAP. LVII.

LVTEVS *Narcissus syluestris, folia Porri aut Narcissi similia promit, sed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in singulis flores singulos Narcissi similes, sed medio eorum calyce longiore, oblongioris calathi similitudine, colore per totum luteo, absque odore: capitula rotunda, oblonga, in quibus semen: radix bulbosa, vt aliorum Narcissorum. Reperitur non paucis Belgij locis, circa margines agrorum & veruactorum, humido præsertim solo, & in syluis locisq; arboribus consitis: & similibus quoque cum in Germania, tum in Hispania: transfertur etiam in hortos. Floret Februario mẽse: Germani ea de causa* Geel Hoz=nungs blumen/*id est, nostrate dialecto,* geel Spart=kelblomen/

kelbloemen/ *nuncupant*. *Februarius enim Germanis* Hornungs mont/ *Belgis*, Sporckelle.

Appellant *verò & hunc Narcissum Belgæ*, geel Tydeloosen: *Latinè autem vulgo Narcissus luteus & Pseudo-Narcissus dicitur.*

CAETERVM *quod ad vires attinet, recẽtiorum quorundam exprimento exploratum est, Narcißi huius lutei ſylueſtris radicum decoctum per aluum lentos et pituitoſos humores, neq; nõ ſeroſos expurgare; et his prodeſſe, qui crudorum copia grauantur humorum; ſemine aniſi & zingiberis nõnihil additis, quæ vt minus noceat, minusq; moleſtum ſit ventriculo, adijciuntur.*

DE LEVCOIO BVLBOSO.
CAP. LVIII.

LEVCOII *bulboſi tria nobis obſeruare genera contigit: vnum trifolium, alterum hexaphyllon, tertium polyanthemon cognominari poteſt.*

PRIMVM *folia ex ſingulis bulbis bina promit, oblonga, anguſta, in virore albicantia, foliis Pſeudo-Narcißi lutei colore proxima, inter quæ medius exit cauliculus palmaris, in cuius ſummo flos è vaginula oblonga erũpit, à tenui pediculo deorſum dependens, foliolis tribus conſtans maioribus candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minora, pallidè virentia, & aliquantulum ſtriata; in medio floris ſtamina cum apicibus luteis: radix bulboſa eſt, foris obſcuri & eius cuius Caſtaneæ nucleus coloris, quæ facilè in plures bulbos multiplicatur. Peregrinus Belgio flos, ſed Italiæ & alijs regionibus familiaris. Exit præmaturè Februario menſe, reliquos omnes ferè flores antecedens.*

LEVCOION *videtur bulboſum Theophraſti, cuius meminit lib. 7. vbi bulbos recenſet; & quod lib. 6. primum ſeſe oſtendere ait, et emicare vbi cælum clementius eſt, ſtatim etiam nondum hyeme exacta; vbi verò immitius poſtea. Nos ad differentiam ſequẽtium, non inconcinnè Leucoion bulboſum Triphyllon, et Violam bulboſam trifoliam, nuncupari poſſe exiſtimauimus, à tribus nẽpe floris foliolis.*

PROXIMO *generi folia similiter sunt angusta, Porri & Pseudo-Narcissi similia, sed breuiora, virẽtiora, læuiora & magu resplendetia, versus terram aliquatenus reflexa: cauliculi tenues, palmares, flores in singulis singuli, rarissimè gemini, deorsum quoque penduli, colore candidi, ex sex foliolis aliquantulum striatis commissi, staminibus in medio cum luteolis apicibus: semen in rotundis capitulis paruum, rotundum, læue, & colore flauum: radix candida & bulbosa in plures facilè propagatur. Plerisque Germaniæ superioris locis in vmbrosis & humidis syluis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat. Floret eodem quo superius tempore, aut non multo post.*

GERMANI, **weisz Hornungs blumen:** *Nostri* **witte Tydelooſen** *appellant.*

LEVCOII *bulbosi genus esse manifestum est, quod exaphyllum, non abs re, à sex floris foliolis cognominatur. Matthiolus cum istud, tum superius Narcissi speciem facit, vt cap. de Narcisso scriptum est.*

TERTIVM *Leucoion bulbosum caule & folijs secundo simile est, maius tamen ac procerius: florem in singulis cauliculis non vnicum, sed quinq; aut sex & particulatim quidem florentes, profert, alterius floribus forma & magnitudine per omnia similes. Est & hoc nobis hortense tantum. Non primo Vere, cum alijs duobus, sed multo post, Aprili videlicet demum mense, vnà cum Narcissis floret.*

VIOLÆ *siue Leucoij bulbosi species haud dubiò quædam est; sed serotina.*

AT *de facultatibus horum Leucoiorum nihil quod adferamus habemus, cùm à veteribus de ijs nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obseruatum.*

DE TVLIPA. CAP. LIX.

EX *bulboſorum florum numero & Tulipa eſt flos peregrinus; cuius differentes ſunt ſpecies: quædam maiores ſunt, aliæ minores.*

1 MAIORIBVS *forma eadem ſatis omnibus eſt; folia eis bina aut terna, craſſa, oblonga, lata, per oras ſubinde modicè reflexa, quæ cùm primum erumpũt, modicè rubere videntur, adulta verò albicant: caulis inter ea exit pedalis aut paulo altior, cui vnicus flos inſidet ſurſum ſpectans, è ſenis foliolis, patenti profundiori & aliquantulum anguſtioris oris cyatho, aut inuerſo huius formæ pileo quodammodo ſimilis; ſtaminibus in medio croceis: color flori ſubinde luteus eſt, aliquando dilutè quaſi purpureus, non rarò rubet, medio tamen luteo, & quandoque etiam extremis foliorum; odor nullus; ſemen cartilaginoſum, planum, in capitulis naſcitur, quæ maturato ſemine in tres debiſcunt partes. radix bulboſa eſt, Narciſſi bulbis haud diſſimilis.*

2. MINORES *Tulipæ folijs ſunt anguſtioribus, et ferè porraceis; cauliculis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus et minus in latitudinem ſeſe pandẽtibus, colore luteis: bulbis minoribus.*

IN *Trachia et Cappadocia Tulipa exit: Italiæ et Belgio peregrinus eſt flos. Minores alicubi in Gallia Narbonenſi naſci feruntur. Aprili menſe Tulipæ florem Belgium videt.*

TVRCICO *et peregrino nomine Tulipam recentiores nuncupant, à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formam referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, non conſtat. Suſpicari quis poſſet, πυπῶνα eſſe, ſi edulis bulbus eſſet, & cogendo lacte efficax.* πυτιών. *Nam πυπών quidẽ à Theophraſto inter edules bulbos refertur;*

fertur; & herba est, qua lac cogitur, vt ait Hesychius. Cõradus Gesnerus Tulipam Satyrium esse existimauit, & quidem Erythronium, quod videlicet flore vna species rubeat; aut omnino Satyrij aliquam speciem. Cum quibus an conueniat, & quantum, ex subscriptis Satyriorum descriptionibus relinquimus diligentiùs considerandum.

MINOR *à nonnullis Hermodactilus flore luteo dicitur, sed perperam tamẽ. Neq; etenim Hermodactili species aliqua esse videtur.*

DE *viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil compertum habemus, aut à quoquam scriptum reperimus.*

DE SATYRIIS EX DIOSCORIDE ET ALIIS CAP. LX.

PRÆTER *Orchies dictos, quos etiam Satyria Plinius & Apuleius appellant, duo Satyrij genera Dioscorides esse tradit: vnum* τρίφυλλον *siue trifolium, alterum cognomento* ἐρυθρόνιον.

TRIFOLIVM *folia fert tria deorsum reflexa, Lapatho, aut Lilio similia, verùm minora & rubentia: caulem* ψίλον, *id est, tenuem siue nudum, cubitum longum; florem Lilij specie, album: radicem bulbosam, vti malum,* πυρρὰν *siue suluam, intus vt ouum cãdidam, gustu dulcem, et ori gratam. Idem Satyriũ Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, sed paulo aliter describit: Folia ei siquidem non Lapathi aut alterius Lilij, sed rubri Lilij esse ait, quæ multo angustiora et minora sunt, quàm candidi Lilij: et radices ei geminas, contrà planè quàm Dioscorides, facit. Verba Plinij sunt: Græci Satyrion foliis Lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt: caule læui cubitali, nudo: radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gignat;*

Plinij locus animaduertitur.

gnat; inferior ac minor feminas. Pertinent autem quod de gemina radice additur, ad Orchion, non verò Satyrij historiam. Radicem autẽ huius Satyrij Dioscorides ait oportere ex vino austero coctam ad opisthonon bibi: & ei qui velit cum muliere cõcumbere, hac vtendum fore; fertur enim ipsam ad Venerem potentiam excitare.

2 ERYTHRONIVM *Satyrium siue Erythraicum, semen habet lini semini simile, sed maius, robustum, splendens & læue, quod & ipsum narratur Venerem excitare, vti Scincus: est radicis cortex subtenuis & fuluus, interna verò pars candida, gustu ori grata & dulcis. Nascitur in soli expositis et montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam si manu teneatur: cum vino verò sumpta multo magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; nisi quod semen ei non lini, sed viticis maius ac læuius tribuat, et vires ei plures ex aliorum tamen relatu adscribat: arietibus scilicet quoque & hircis segnioribus in potu dari; et à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium prosedamum vocant.*

SED *postea quàm tam magnas Erythronio Satyrio, ad venereas libidines incitandas, vires et Dioscorides & Plinius tradi scribant, suspicãdum non temere videtur, Satyrium istud, herbam esse eam, quam Indum quendam attulisse Theophrastus lib. 9. ait; ad rem Veneream efficacissimam; potissimũ cùm nec huius, nec alterius Satyrij, Theophrastus vspiam meminerit. Si etenim Erythronio tã efficax vis est, vt etiam in manu sumptum libidinem excitare queat; non multum ab Indi illius herba (si non eadem est) faculiate differens esse oportet. Ad rem siquidem Veneream mirum in modũ herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim solum edentibus, sed etiam tangẽtibus tantum, genitalibus vim dixere adeò vehemẽtem fieri, vt quotiens vellent*

lent coire valerent; vti refert Theophraſtus. Verùm hanc ea de cauſſa cum Erythronio eandem eſſe affirmari certò non poteſt, cùm non rarò diſſimiles eiuſdem aut ſimilis facultatis ſtirpes reperiantur. Coniecturam noſtram indicauimus, iudicium exactius ſtudioſis permittimus.

DE ORCHIIS. CAP. LXI.

ORCHIES, *Dioſcoride auctore, duo ſunt: Vnus Cynoſorchis; alter Orchis Serapias dicitur. præter verò hos & eorum multæ, aliæ ac differentes reperiuntur ſpecies. quas, quia duobus illis complecti nõ poſſe videbantur, nos quing₃ generibus comprehendendas putauimus. Primum genus Cynoſorchin, ſiue canis teſticulum: proximum teſticulum Morionis: Tragorchin tertium: quartum Orchin Serapian: quintum teſticulum odoratum, ſiue teſticulum pumilionem cum Cordo appellauimus.*

CYNOSORCHIOS *complures reperiuntur ſpecies.* Cynoſorchis.

PRIMA *folia habet lata, pinguia, lilij foliis propemodum ſimilia; caulem pedalem aut altiorem, anguloſum; & in eo flores copioſos, ſpicatim digeſtos, colore rubentis dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti ſimiles, ex quibus parte inferiore lacinioſum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio ſimile dependet, dilutè & ipſum purpuraſcens, punctulis magis purpureis reſperſum: pro radicibus, præter fibras ſuprà adhærentes, gemini ſunt bulbi veluti teſticuli; forma aliquantulum oblongi; quorum vnus plenior ac vegetior, alter rugoſior.* 1

ALTERA *ſpecies foliis ſimiliter læuibus oblongis & latis eſt, ſed quàm antecedentis minoribus & anguſtioribus, quinque aut ſex, nonnullis caulem amplectentibus, quidodrantalis eſt: ſpica denſa, breui, in qua flores multi; colore* 2

ex candore purpurascentes, multis purpureis punctis et interiore parte obscurioribus copiosis exiguis lineis ornati; formagaleam aut hiantem cucullum quoque referentes, dependẽte ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachijs & diuaricatis cruribus absque capite corpusculo, eodem ferè modo quo ex Saturni ore depingi solent dependentes pueruli: radices subsunt duæ globosæ, nuclei nucis myristicæ magnitudine; adhærentibus ad annexum fibris aliquot crassis.

TERTIA Cynosorchios *species, folia edit angusta,* 3
striata, plantaginis angustifoliæ foliis modo quodam similia: caulem dodrantalem: flores in breui densaq́ spica copiosos; colore foris punico & obscuriorem purpuram referente, intus verò albicante; eiusdem cum superioris formæ, sed tamen minores; dependente quoque ex ipsis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices subsunt aliorum Orchion similes.

HVIC *& alius floribus per omnia similis quidam Cy-* 4
nosorchis est, foliis tamen latioribus, et secundum referentibus, quem Cynosorchios speciem quartam non ineptè quis fecerit.

IAM *& quinta quædam species reperitur, foliis vti se-* 5
cundus canis testiculus: caule pedali, spica lõga, floribus colore herbaceo subuirentibus, ex quibus quod laciniæ simile dependet, oblongum est, et quasi quadrangulum. Ex horum numero primus vel secundus, vel vterque, Cynosorchis est à Dioscoride descriptus. Vterque enim horum folia habet læuia, Scillæ mollioris siue Epimenidiæ foliis similia, quædãq́ horum erecta caulẽ amplectentia: alia verò versus terram inclinata: caulem non rarò altiorẽ dodrante: flores purpurascentes. bulbos radicum oblongus oliuis similes, præsertim qui primus est. Talem etenim Dioscorides Cynosorchin esse scribit:

Cynosorchis dioscoridis.

scribit. Ορχις, *ait*, ὁιδὲ κυνὸς ὄρχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει κατὰ γῆς ἐρεωμένα, περὶ τὸν καυλὸν ϗ τὸν σπθμένα, σκίλλῃ μαλακῇ ὅμοια, στενώτερα δὲ ϗ λεῖα μακρότερα. καυλὸν σπιθαμῆς τὸ μῆκος ἐφ' οὗ ἄνθη πορφυροειδῆ· ῥίζαν βολβοειδῆ, ἐπμήκη, διπλῆν στενὴν ὡς ἐλαίας, τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω: ϗ τὴν μὲν πλήρη, τὴν δὲ μαλακὴν ϗ ῥυσσήν: hoc est; *Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet & per terram strata, et circum caulem ac spicam, Scillæ mollis similia, angustiora, mollia & minora: caulem dodrantis altitudine: in quo flores purpurascentes: radicem bulbosam, oblongam, geminam, angustam vt oliua; vnam superiorem, alteram inferiorem, & vnam quidem plenam, alteram mollem & rugosam.*

dioscoridis locus restitutus.

In *qua descriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur* ἐλαίᾳ μαλακῇ, *pro* σκίλλῃ μαλακῇ; *Nulla siquidem appellata est mollis olea, & oleæ folia multo & minora & angustiora sunt, quàm Orchios. Inter Scillas autem quædam est mollior et minus aspera. Nam species quidem Scillæ, auctore Plinio, lib. 19. cap. 5. tres sunt: Vna mascula foliis candidioribus, altera femina nigrioribus, vtraque asperioribus, & tertia Epimenidia dicta, foliis minus asperis & angustioribus. Hanc Dioscorides mollem Scillam appellat, eiusq; foliis Cynosorchios mollia ac læuia folia, similia & angustiora esse ait.*

Scilla.

Confirmat *hanc lectionem Theophrastus de historia stirpium lib. 9. vbi de Orchi scribens ait:* ἔχει δὲ φύλλον σκυλλώδες, λειότερον δὲ ϗ ἔλαττον, *hoc est, folium habet Scyllæ simile, sed læuius ac minus. Et similiter Plinius lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scillæ esse dicũt, læuiori ac minori. Est tamen in vtroq; auctore huius Orchios descriptio deprauata. Pro* σκυλλώδες *siquidem, vt Marcellus legit, in nonnullis Theophrasti exemplaribus (quæ Gaza*

Theophrasti & Plinij loca corrupta.

mala

malæ conuersionis occasionẽ dedere)perperam legitur σιλφῶδες. *Sequitur deinde:* τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον ἀπίῳ, ἤτοι ἀπύρῳ, ἤτοι ἀκάνθῃ, *quod penitus corruptum videtur. Apud Plinium legitur, caule spinoso, & similiter depraua-tè: Orchios siquidem caulis spinas non habet. Cornarius tamen hac Plinij lectione fretus, Theophrasti locum hoc modo putauit restituendum:* τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη ὄρχιν δὲ ὁμοιότατον ἀπίῳ. *Quomodo autem hæc Theophrasti & Plinij corrupta loca restitui debeant, ac emendari, diligentius expendendum relinquimus.*

TESTICVLVS *Morionis duplex est: mas videlicet & femina.* Testiculus Morionis mas.

MARI *folia sunt quinque aut sex, longa, lata, læuia, lilij foliis similia quidem, sed minora, superius maculis aliquot subnigricantibus signata; quorum vnum & subinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in spica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati, & aspectu grati, posterius corniculum habent propendens, simile ferè corniculo Regij floris; anterius verò cucullum auriculatum & cristatum Morionis referunt. Nam cuculli quidam & patentis galeæ modo flosculus hiat, & angusta foliola quæ à lateribus surgũt auriculas; quod verò è medio attollitur, cristam refert: radices gemini sunt globuli, nucleo nucis myristicæ similes, supra quos fibræ exeũt.*

FEMINA *folia habet similiter læuia, sed angustiora et aliquantulũ venosa siue striata, Plantaginis angustifoliæ quodãmodo similia: flores hiantes quoq;, et veluti patentes cuculli, à tergo depẽdente singulis corniculo, sed foliolo, quæ cristæ aut auricularum modo adnascuntur non erectis, sed ipsi floris cucullo ita incumbentibus, vt non facilè obseruentur. gemini et his testiculis similes globuli; exeunt & supra annexum aliquot fibræ.* Testiculus Morionis femina.

1 ET *vni quidē huiꝰ generis flores sunt purpurei Violæ ferè nigræ colore, in medio cādidiores, punctis aliquot variegati; pluresq; densiori in spica; caulisq; quàm reliquorū longior.*

2 ALTERI *flores dilutè rubent; cauliculus breuior est, & folia aliquantulum minora.*

3 TERTII, *flores purpuram referunt exquisitè rubentem, & vermiculum colorem: densa huic breuisq; spica flores minores: folia nonnihil striata, pleraque erecta & caulem circum amplectentia. Hunc testiculum sunt qui velint Satyrion esse Erythronion, sed parum isti attenderunt, Orchies à Satyrijs differre.*

4 SVNT *verò & huius generis minores testiculi, quibus cauliculus breuis est: folia paruula quina aut sena, vno aut altero circum cauliculum erecto; flores in spica breui, rari, colore nunc in cæruleo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, sed coloris obsoleti & odoris ingrati.*

Tragorchis. TRAGORCHIS *folia similiter læuia, lata & longa fert, liliaceis proxima, maiora quàm aliorū Orchion: caulem cubitalem sæpe solijs nōnullis inferius implicitum: flores secundum caulem in longa veluti spica multos, fœtidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galeæ similis est, ex quibus tamen non exuuio simile, sed longa aliquantulum retorta veluti lacertæ cum medio corpusculo cauda propendet, coloris eius cuius est caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum insignita: semen in valuulis oblongis & striatis gignitur perexiguum: testiculi subsunt grandes; fibræ aliquot supra adhærent. Testiculū leporis plerique appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore est, refert, τραγόρχιν et Hirci testiculum dicere maluimus.*

Testiculus Serapias. TESTICVLI *Serapiadis à nobis cognominati, tria obseruauimus genera; flos vnius papilionē, alterius fucum, tertij muscam refert.*

PRIMVM

1 PRIMVM *itaque genus folia profert duo aut tria, lœuia, latiuscula, at lilij foliis multo minora: caulem dodrãtalem aut altiorem; flores in eo raros, candidos, papilionibus expansis alis quodammodo similes; è foliolis scilicet tribus, vno superiore, duobus lateralibus alas referentibus; & longiori, tenui, veluti papilionis corpore, cauda propendente, melleum & dulcem liquorem continente, commissi; qui contorto aliquantulum pediculo, cauli adhærent: globuli subsunt gemini candidi & rotundi, & supra eorum annexum fibræ aliquot pro radicibus.*

2 ALTERVM *et secundum genus quinis seniue constat foliis, venosis, aliquantulum latis, Plantaginis angustifoliæ quadantenus similibus, sed minoribus, quibusdam terram versus reflexis, aliis circum caulem; qui palmaris aut dodrantalis est: floribus in summo quinque aut sex ex aliquot foliolis compositis, quorum inferius forma, & colore subnigro sordido fucum proximè referre videtur: testiculi subsunt vt aliis gemini. Reperiuntur huius speciesduæ: vnius flos superiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulũ è rubido purpurascẽtia habet: alterius omnino minora & subuirentia. Huius caulis breuior: illius altior.*

3 TERTIVS *testiculus Serapias foliis est minoribus, & paucioribus, cauleq; breuiori ac tenuiori quàm secundus, cui alioqui satis similis apparet: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis superioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura tristi subnigro, nonnihil variegato; forma muscæ cuiusdam corpori similem: testiculi veluti geminæ paruæ pilulæ sunt.*

TRIA *autem hæc genera Serapiades nuncupauimus, propterea quòd eorum flores insecta quædam referunt fœcunda & lasciua, tanquam à Serapide nomen habentia Alexandrinorum olim Deo, cuius excellens Canopi templum*

plum erat, vbi lasciuis & cantibus & saltationibus colebatur: vt videre est apud Strabonem lib. 17. Fuchsius etiam ante nos, genus illud, quod flore fucum refert, Serapiada feminam fecit. Dioscorides item Orchin Serapiada describens, vnum istorum satis manifestè exprimit: Verba eius sunt: Ορχις ἕτερος, ὃν σεραπιάδα ἕτεροι καλοῦσιν, φύλλα ἔχει ἐοικότα πρασίῳ ἐπιμήκη πλατύτερα καὶ λιπαρὰ, ἐπικαμπῆ ἐν ταῖς μασχάλαις· καυλία σπιθαμιαῖα· ἄνθη δὲ ὑποπόρφυρα· ῥίζα δὲ ὕπεστιν ὀρχιδίοις ὁμοία, *id est, Orchis alter, quem Serapiada alij nominant, folia habet Marrubio similia, oblonga, sed latiora & pinguia, per extrema recuruata; cauliculum dodrantalem; flores subpurpureos: radix subest paruis testiculis similis. Cum qua descriptione si secundus noster Serapias, præsertim qui maior est, conferatur; conuenire omnino reperietur. Foliũ etenim ei Marrubij folio longius latiusq; & læue, quod reflectitur: cauliculus dodrantalis: florum superiora foliola, dilutè in candore rubentem purpuram referunt: testiculi exigui sunt. Meminit huius eiusdem & Plinius, sed folia ei non Marrubij sed Porri tribuit, quod & Dioscoridis interpretibus occasionem præbuit, vt pro* ἐοικότα πρασίῳ, *reddiderint, porro similia. Inter pauca, inquit Plinius, mirabilis est Orchis herba, siue Serapias, foliis Porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice testiculis simili. Paulus Aegineta, Serapiada etiam Triorchin nuncupari scribit, veluti tres testes habentem. Vnde Fuchsius Serapiadi tres affinxit bulbos. Plinius tamen huic non nisi geminos bulbos tribuit: neque nobis plures quam duos esse, vel huic, vel illi quem Fuchsius depingit, vel alijs Orchijs, obseruare contigit.*

Testiculus Serapias dioscoridis.

QVIN-

QVINTVS *teſticulus odoratus ſiue pumilio nuncupatus, omnium folijs minimus eſt; ei ſiquidē foliola omnino paruula ſunt, eaq; venoſa et Plātaginis aliquatenus ſimilia, ſed minutis ac paruulis eius folijs minora, virētia; caulis tenuis eſt palmi altitudine, circa quem floſculi paruuli candidi, ſuauiter odorati, ordine digeſti, ac ſpiræ modo caulem ambientes: bulbi ſubſunt gemini, parui, oblongi.* Teſticulus odoratus.

EXEVNT *Orchies locis vt plurimum paluſtribus ac humentibus, in ſyluis ac pratis: quidam pingui & argilloſo ſolo, veluti Tragorchis dictus, qui ſolo pinguiſſimo gignitur: alij etiam macriori naſcuntur. Odoratus, editis, incultis et aridis locis plurima parte reperitur.*

MAIO *& Iunio menſibus omnes florent, excepto odorato pumilione, qui Auguſto demum aut Septembri flores promit.*

OMNES *à Græcis* Ορχιες, *& à Latinis Teſticuli nūcupantur. Germani* Knabenkraut *&* Standelkraut: *Belgæ,* Standelcruyt: *Galli,* du Satyrion *appellant; officinarum nomen retinentes. Officinæ ſiquidem Orchies Satyria nominant, & eorum bulbos, pro Satyriorum medicamentis ac compoſitionibus admiſcent. Præbuiſſe his occaſionem videtur Apuleius, qui nullam inter Orchies & Satyria differentiam facit, ſed vtrumq; Satyrium, cum vtroque Orchi, Canis videlicet dicto, & Serapiade cognominato confundit. Græcis, inquit, dicitur Satyrion, alijs Cynoſorchis, alijs Entaticos, Panion, Serapion; alijs Orchis. Galli,* Vram: *Itali,* Priapiſcon: *alij Orminalem: alij teſticulum leporinum nominant.*

VIS *autem Cynoſorchios radicibus calida eſt & humida: cæterùm maior quidem multam videtur habere humiditatem excrementitiam, ac flatuoſam, & ea propter epota Venerem excitat. Altera verò minor, econtra, vt ſit eius*

eius temperamẽtum ad calidius et siccius vergens: itaque hæc radix, tantum abest vt ad coitum stimulet, vt etiam planè contrà cohibeat ac reprimat: auctor Galenus. Et de radice, inquit, Dioscorides, narratur; maiorem si viri edant, mares generare; minorem si feminæ, feminas. Addunt in Thessalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare, vt Venerem excitent: aridam verò ad inhibendum.

SERAPIADEM, *Galenus ait, siccioremfacultatem obtinere, nec perinde ad Venerem accommodum esse.*

NOSTRA *ætas omnium Orchium bulbis, ad Venerem excitandam vtitur: et pharmacopœi compositionibus eo facientibus indifferenter quosuis admiscent: præstantiores tamen sunt Tragorchios bulbi. Assumendi autem non sunt ambo bulbi, sed durior, plenior, ac succi plus habens: flaccidior ac rugosior minus aut non idoneus est.*

EST *autem plenior, non semper qui maior, sed non rarò minor: si videlicet bulbi colligantur priusquàm stirps defloruerit, aut cùm primùm caulis erumpit. Nec etenim succulentior, alterum magnitudine superat, prius quàm semen maturari cœperit. Nam cùm alternis annis vnus bulbus intumescat, alter verò resideat ac pereat, fieri non potest vt durior ac succo plenior semper maior sit. Quando siquidem folia erumpunt, tunc demum vel non multo antè plenior crescere incipit, quo paulatim incrementum sumente alter flaccescit, rugasq; contrahit, donec maturato semine vnà cum foliis & cauliculis subinde totus subsideat ac pereat; eo qui interea creuit vegeto ac succi pleno.*

DE SATYRIO BASILICO.

CAP. LXII.

QVOD *recentior ætas Satyrium basilicon nominat, non vnius est generis. Est etenim maius vnum; alterum mi-*

nus: maioris, quoddam folio non maculato, mas; aliud maculato, femina.

MAIVS *Satyrion basilicon, quod marem appellant,* 1
folia habet oblonga, lata & læuia, lilij foliis minora, nullis aut omnino vix apparentibus maculis respersa: caules pedales vel altiores, non absque adnatis foliis: flores in summo spicatos, colore dilutè purpureos, exiguis punctis saturatæ purpuræ respersos, forma testiculi Morionis maris, nisi quòd ipsis crista desit: sub quibus singula acuminata nascuntur foliola: radices geminæ veluti palmæ sunt, singulæ in quatuor digitos distributæ; quarum vna flaccidior & quasi fungosa: altera vegeta ac solida, paucis ab annexis exeuntibus fibris.

ALTERVM *maius genus, quod feminam vocant,* 2
priori tamen minus, folia eiusdem formæ promit, sed minora et multis nigris maculis conspersa: flores cucullis similes, cristatos & hiantes, vti testiculi Morionis maris; colore nunc candidos, alias in purpura vel rubentes, vel dilutè ad cæruleum inclinantes, semper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius similes.

MINVS *genus, foliis est angustis, &, vt Matthiolus* 3
inquit, croci, caule dodrantali iunceo, læuigo, in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti æmulus, qui recens odorem quàm suauissimum reddit: radicibus aliorum similibus, sed quæ magnitudine ipsis cedant.

NASCVNTVR *Satyria hæc, locis vt plurimum humentibus, palustribus, in pratis & in syluis. Florent Maio ac Iunio.*

NOSTRA *ætas Satyria nuncupat Basilica siue regia: item et Palmas Christi. Est tamen et alia huius appellationis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim et Palmã Christi vulgo plerique nuncupãt. Germani Satyrion Basilicon,*

Kruſzblum *nominant*: *Belgæ*, Handekens cruyt: *Galli* Satyrion royal.

SVNT *qui velint* Buzeiden *ſiue* Buzidan *Arabum eſſe. Sed Auicenna* Buzeiden *ait eſſe medicinam ligneam Indam. Et Serapio* Buzeiden *ait radices eſſe duras, albas, ſimiles Behen albo, et medicinam eſſe Indiæ. Satyrij autem huius baſilici radices nihil minus quàm ligneæ ſunt, et non ex India petuntur, ſed in omnibus Europæ prouincijs paſſim reperiuntur: tantum à* Buzeiden *abſunt.*

MATTHIOLVS *Satyrium baſilicum Digitos citrinos Auicennæ eſſe vult, & Monachos qui in compoſitiones Meſues commentaria edidere, dubitantes & penes lectorem iudicium relinquentes, ea de cauſa reprehendit. Nobis tamen magis placet Monachorum hæſitatio, quàm Matthioli aſſertio. Neque enim Satyrij huius radices duræ ſunt, ſed recentes quidem vegetæ ac ſucculentæ; & arefactæ omnino flaccidæ: nulla etiam omnino citrina aut puluerulenta eſt.*

DIGITI *autem citrini, auctore Auicenna, duri ſunt, et quidam citrini cum puluerulentia. Verba eius ſunt:* Digiti citrini. *Aſabaſafra ſiue digiti citrini quid eſt? Eius figura eſt ſicut vola manus, commiſta ex citrinitate & albedine, & eſt dura, in qua eſt parum dulcedinis; & ex ea eſt citrina cum puluerulentia abſq; albedine.*

IAM *& Rhaſis libro continentis vltimo, digitos hos croceos, vt exemplaria habent, appellat; et eſſe gummi ſeu venam tinctorum ait. At baſilici Satyrij radices nihil minus quàm croceæ ſunt, et ad tingendum nequaquam vtiles habentur.*

QVÆ *vtiq; Satyrium baſilicum vulgo nuncupatum, à Digitis citrinis Auicenna & Rhaſis differre, manifeſtè oſtendunt.*

AT *Satyrij basilici radices, Orchion sapore & gustu referunt, proinde & facultatibus similes existimãtur. Nicolaus autem Nicolus cap. de curatione quartanæ, vim habere ait, & per superiorem, & per inferiorem ventrẽ purgandi; & aduersus quartanas febres inueteratas post purgationes, radicis partem pollicis lõgitudine tusam, cum vino ante accessionem vtiliter exhiberi; hocq; remedio ter sumpto, Biliotum quendam post 44. aut 45. accessionem, à quartana fuisse liberatum.*

DE PSEVDOORCHI, SIVE BIFOLIO. CAP. LXIII.

AD *Orchies recentior ætas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion nothum & adulterinum quoddam genus. Folia habet non plura quàm duo, eaq; ad caulem sibi mutuò oppositа, lata, neruosa, Plantaginis latifoliæ foliis similia, sed minora: caulem dodrantalem; flores secundum ipsum ordine digestos, testiculi Serapiæ tertij quodammodo similes; sed subuirides aut in viridi albicantes & angustiores, culicum formam proximè referẽtes: radices fibrosas in diuersa tendentes. Exit locis humidis ac palustribus. Floret vnà cum Orchijs Maio ac Iunio.*

NOSTRA *ætas Bifolium appellat: Germani,* Zueyblat; *Nostri,* Tweeblat. *Putatur esse à Plinio appellata* Ophris, *quam ait herbã esse denticulato oleri similem, foliis duobus. Sed veram esse Ophrim asseri non potest, quàm diu quale sit illud olus denticulatum, cui Ophris similis, ignoratur. Alijs videtur esse Alisma, sed & quàm parum cum Alismate conueniat, ex his quæ superius ca. 22. scripta sunt, cuiuis proptum est colligere, vbi quale sit Alisma*

Ophris.

ostensum

oſtenſum eſt. Nobis noua aliqua ſtirps eſſe videtur, veteribus præterita.

VTILEM *autem hanc herbam recentiores ferunt, adrupta & vulnera glutinanda.*

DE TRAGOPOGONE ET SCORZONERA. CAP. LXIIII.

TRAGOPOGON *folia habet oblonga, anguſta, acuminata, croci foliis latiora & maiora. caulem rotũdum, in plures diuiſum; in ſummo calyces magnos, à quibus flores exeunt magni, multiplices, multorumq; foliorum, Dentis Leonis nuncupatæ vulgo herbæ, floribus & magnitudine ſimiles; colore vel lutei, vel in purpureo punicantes, qui oriente Sole panduntur, meridie verò recluduntur; & pereuntes in caneſcentes pappos abeunt; quibus ſemen ſubeſt, longum, ſubnigrum, acuminatum: radix candida eſt & longa. Tota herba vnà cum radice ſuccum habet lacteum, qui vulnerata ea effluit.*

NASCITVR *ſua ſponte compluribus vtriuſque Germaniæ locis incultis & humidis, & præcipuè quæ lutei eſt floris. Exit & in hortis procerior, amplior, floribusq; maioribus ac ſpecioſioribus, præſertim purpurea. Floret Iunio & Iulio.*

GRÆCIS τραγοπώγων, & κομὴ *nuncupatur. Latinis, Hirci barba, Coma. Germanis,* **Bocx bart.** *Belgis,* **Boexbaert / Joſephs bloemen.** *Gallis,* Barbe de bouc. *Italis, Matthiolo teſte,* Saſſefrica.

HERBA, *vt Dioſcorides ait, eſui apta eſt, noſtra ætate radix hybernis menſibus à pleriſque, vnà cum aceta-rijs permiſta editur.*

Scorzonera. HVIVS *generis eſt quam Hiſpania Scurzoneram aut Scorzoneram appellat, foliis oblongis, ſubcandidis, carnoſis, acumi-*

P 5

acuminatis, latioribus & per ambitus subinde parũ sinuatis: caule rotundo, pedali vel altiori; flore luteo multiplici omnino simili, qui etiam in pappos resoluitur: semine oblõgo, subcandido, & minore: Radice longa, singulari, candida, quæ cortice obtegitur tenui & nigricante.

NASCITVR Scurzonera *in Hispaniæ plerisq; mõtibus, locis humentibus obscuris & vliginosis: reperitur & in Germaniæ Thuringia ac Bohemia in syluis ac montibus locis similibus. Apud Hispanos flos Maio mense prodit: in Germania verò seriùs, Iunio videlicet & Iulio.*

HISPANI Scorzoneram *appellant, quod Latinè Viperinam siue Viperariã aut Serpentariã sonat; sic dicta, quòd contra venena viperarum ac serpentum efficax habeatur. Nam Hispani Viperam* Scurzo *appellant. Apud Germanos & alias nationes nomen non inuenit.*

FERVNT *autem hanc pestis contagia arcere, & omnibus venenis resistere venenatorum, & præcipuè viperarũ morsibus mederi, epoto vel radicis, vel herbæ succo: prodesse itẽ cardiacis, & syncope molestatis, nec non comitiali morbo obnoxijs & vertiginosis: radicem commanducatam hilaritatem facere, tristitiamq; omnem discutere: lacteum radicis succum oculis inditum, visum exacuere.*

DE CHAMÆMELO VVLGARI.
CAP. LXV.

CHAMÆMELI *flos tametsi coronarius non sit, propter frequentem tamen quem in medicina vsum habet, inter flores locum vendicauit.*

SVNT *autem Chamæmelorũ complura genera. Vnum legitimum medicinæ aptissimum, vulgaris vsus, quod ea de causa vulgare Chamæmelum nuncupatur: alia deinde syl-*

uestria

uestria nullius aut exigui vſus: tertiũ hortenſe odoratum. De eo autem quod familiariſſimum eſt, primum agemus.

SVNT *huic cauliculi tenues in alas multas diuiſi, cubitales: folia tenuia, diſſecta, numeroſa: flores in ſummo, medio lutei, forinſecus verò candidi; ambientibus videlicet luteum ipſius floris, multis exiguis candidis foliolis, quorum ſingula anguſta ſunt & forma oblonga: radices tenues & fibroſæ. Exit paſſim in aruis vnà cum ſegete; & vniuerſæ Europæ familiare eſt. Colliguntur flores Iunio potiſſimum menſe.*

CAMOMILLAM *officinæ nuncupant: vulgo* **Camille & Camomille bloemen**. *Germani*, **Chamill**. *Galli*, Camomille. *Veterũ eſt χαμαίμηλον ſiue Chamæmelum, & Anthemidis, genus quod ab ipſis candidis, floris medium circundantibus orbem, foliolis, λευκάνθεμον dicitur. Sunt etenim Anthemidis, Dioſcoride auctore, genera tria, & quidem floribus in medio luteis omnia, per ambitum autem & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis conſtat, χρυσάνθεμον nominatur: tertium autem purpureis, ἠράνθεμον, quod ſcilicet vere floreat.*

CHAMÆMELVM *verò dicitur, quoniam flores μηλῶδες, ſiue mali odorem habeant, quem in vulgaris vſus Chamæmelo euidens & manifeſtum eſt ſentire; ita vt vel hinc vulgaris vſus Chamæmelum, verũ & legitimum eſſe conijcere liceat; quod & ipſæ etiam facultates euidẽtius oſtendunt. Tales ſiquidẽ vulgaris Chamæmeli facultates omnino ſunt, quales Chamæmelo Galenus tribuit.*

CHAMÆMELVM, *Galenus ait, calfacit et deſiccat in primo ordine, et tenuium eſt partium; digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Item & alio loco: tenuitate Roſæ perſimile eſt, calore ad olei vires magis accedens hominis*

mini familiares & temperatas. Quapropter laßitudini, ſi quid aliud, cum primis confert, doloresq; ſedat & mitigat: præterea tenſa remittit & laxat: quæq; mediocriter dura ſunt, emollit; quæq; conſtipata, rarefacit. Omnes autem has facultates noſtro vulgari Chamæmelo ineſſe, ipſa quotidiana cõmonſtrat experientia. Nam moderatè quidem ipſum excalefacit, parum reſiccat, valde tenuium eſt partium, digerendi, relaxandiq; ſingulari, ac mirifica potentia præditum eſt, multi breuiter ad omnia vſus, quæ clementer calefieri, reſolui, diſcuti ac leniri deſiderant. Calculi & colicos dolores lenit: vrinam moderatè prouocat: tormina et roſiones ventris ſedat: laterum dolores mulcet: duros tumores emollit, & crudos humores diſcutit. Idem præſtat oleum ex floribus compoſitum, quod aduerſus laßitudines omnes remedio eſt, et omnibus vtiliter admiſcetur, quæ ſopiendi alicuius doloris cauſa adhibentur.

DE SYLVESTRIBVS CHAMAEMÉLIS, SIVE COTVLIS. CAP. LXVI.

SYLVESTRIVM *Chamæmelorum*, Cotulas *quas paßim nominant, tria ſunt genera: vnum fœtidum, duo alia non fœtentia: quorum vni flos per circumferentiam candidus, alteri verò totus luteus.*

CHAMÆMELVM *ſylueſtre fœtidum, ſiue* Cotula *fœtida, caules promit rotundos, virentes, fragiles & ſuculentos, in alas multas diuiſos, craßiores & ſæpenumero altiores quàm* Chamæmeli: *folia ſimiliter ampliora, in virore nigricantia: flores forma & colore ſimiles. Fœtet herba tota, grauemq; odorem ſpirat: vnde illi fœtidæ cognomen datum.*

datum. Nascitur in aruis, iuxta semitas, & agrorum margines. Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

OFFICINÆ & *Herbarij passim Cotulam fœtidam nuncupant; plerique Camomillam fœtidam. Germani,* **Krotendil/ Hunszdill / Hunszblum.** *Belgæ,* **Paddebloemen / stinkende Camille.** *Galli,* Espargoutte: *à nonnullis* κυναυθεμὶς, *ab alijs* κυνοβοτανὴ. *Leonhartus Fuchsius Parthenium esse voluit. Sed Parthenium verum & legitimum est vulgo dicta Matricaria, quæ odore longè est grauiore, & sapore admodum amaro; foliis tenuibus & Coriandri similibus. Cotula autem fœtida minus grauiter olet, & foliis Coriandrum non æmulatur.*

2 ALTERA *Cotula alba non fœtida, quæ à plerisque etiam Oculus bouis dicitur, cauliculos edit complures, tenuiores, duriores, flexibiliores q3 quàm Cotulæ fœtidæ; & circa eos folia tenuia, Chamæmeli foliis paulo longiora & candidiora: flores in medio luteos, per circumferẽ etiam candidos, Chamæmeli & Cotulæ fœtidæ floribus similes, sed maiores, exigui aut nullius odoris: radices duras & lignosas non absque adnatis fibris, quæ aliquot annis permanentes, vere regerminant. In aruis & agris frumentarijs vnà cum Chamæmelo reperitur. Aestiuis mensibus floret.*

NOSTRA *ætas Cotulam non fœtidam appellat, & Cotulam albam, plerique Oculum bouis & Buphthalmũ. Germani,* **Rudil/ kundsaug/ kuaug:** *Belgæ,* **Cocdille/ Cocooghe.** *Et verum quidem esse Buphthalmum Leonharti Fuchsii sententia fuit. At nobis verum & legitimum solũ illud esse videtur, quod infra sub Buphthalmi nomine describitur. Nam Buphthalmo quidem, vt Dioscorides auctor est, folia sunt* μαραθροειδῆ; *id est, fœniculi foliorũ similitudinẽ habẽtia, & flos melinus. Huic verò folia non sunt fœniculi similia, neq3 flos totus luteus siue melinus, sed plu-*

rima

tima parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel ſolus Matthiolum mouit, vt Cotulam hanc albam, ſiue vulgare Buphthalmum, verum et legitimũ eſſe Buphthalmum negauerit. Proinde non Buphthalmum, quod hoc nomine à pleriſq; appellatur, ſed Cotulæ et Chamæmeli ſylueſtris ſpecies quædã eſt. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrij herbæ meminit, in ſegete ac pratis naſcẽtis, flore albo & odorato: an Melandrium autem iſtud Cotula non fœtida ſit, diligentius inquirendum; propter etenim Plinij breuitatem, nemo facile qualis herba Melandrium ſit, affirmauerit. Melandrium.

TERTIA *Cotula lutea cauliculis exit non paucis; foliis Cotulæ albæ maioribus, craſſioribus, candidioribusq;: flores et medio et orbiculato ambitu, melini ſiue lutei ſunt: radix dura, lignoſa, diuturna. Naſcitur in Germania & Gallia, ijſdem ac ſimilibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas, hortenſis eſt. Iunio ac Iulio florem promit.*

GERMANI **Streichblumen & Steinblumen** *appellãt. Belgæ,* **Stryckbloemen.** *Fuchſius Anthemidis ſpeciem, & Chamæmelum Chryſanthemum facit: folio tamen parũ, odore nullatenus Anthemidem ſiue Chamæmelum Leucanthemũ refert. Matthiolus pro legitimo Buphthalmo depinxiſſe videtur: deſideratur tamen in eo folium Marathroeides, quod Buphthalmo eſſe Dioſcorides teſtatur. Nos his de cauſis inter Cotulas & ſylueſtria Chamæmela potius reponendam duximus, quàm alterutrum temerè aſſerere.*

VSVM *autem hæ Cotulæ in medicamentis aut cibatu nullum habent, proinde earum facultates incompertæ. Videntur tamen omnes calidæ aliquantulum & ſiccæ, Chamæmelo vulgaris vſus viribus quodãmodo ſimiles, ſed longè tamen inferiores, imbecillioresq;. Quæ fœtida dicitur,*

ad vteri morbos commendatur ; ſed ab ijs præſertim, qui Parthenium eſſe exiſtimant , & Parthenij vires ad hanc tranſtulerunt. Eſt tamen non omnino Cotula hac inutilis, quando fœtida omnia ex vtero ſtrangulationibus proſunt.

DE CHAMÆMELO ODORATO. CAP. LXVII.

ODORATVM *Chamæmelum duorum eſt generum : vnum Leucanthemum , alterum Chryſanthemum cognominari poteſt.*

1 LEVCANTHEMO *odorato Chamæmelo , caules exeunt multi , non erecti, ſed procumbentes & quaſi per terram repentes: folia tenuia diſſecta, vti Chamæmeli vulgaris, ſed maiora virentioraq́3: flos quoque ſimilis , medio videlicet luteus , & per circumferentiam candidis foliolis cinctus: radix fibroſa, durabilis naturæ . Referunt folia & flores pergratum ac iucundum cum grauitate quadam odorem, aromatum odoribus perſimilem, qui etiam in arida diutinè permanet.*

EST *& huius generis quoddam , foliola medium floris ambientia denſiſſimè multiplicans , luteo in anguſtum orbem coacto ; quod odore & forma præcedenti per omnia ſimile alias eſt.*

2 CHRYSANTHEMVM *odoratum Chamæmelum, caulículos ſimiliter profert tenues inualidos , & in terra proſtratos: folia quoque tenuia, vti prioris, ſed candidiora & paululum minora : pro flore, qui alijs omnibus Chamæmeli ac Cotularum generibus medius , luteus eſt orbiculus; nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus ; radix ſimilis. Et huius herba odorata quoque eſt, odore & facultate priori ſimilis.*

VTRVM-

VTRVMQVE *in Belgio hortense est: floret Iulio & Augusto mensibus.*

CHAMÆMELVM *odoratum propriè appellatur: Tragus Chamæmelum nobile nominat : Vulgus nostrum,* **Roomsche Camille**, *id est, Chamæmelum Romanum. Quod flore candet, Leucanthemum; alterum Chrysanthemum dici potest. Sed tamen ea esse quæ à Dioscoride, Galeno, aut alijs veteribus in vsu recepta fuêre, non omnino videtur asserendum: verisimilius est ab ipsis fuisse praterita aut incognita.*

NAM *facultas eorum multo intensior, quàm Chamæmelo à Galeno tribuitur. Caliditate siquidem & siccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, quæ Chamæmelo à Galeno tribuitur, quãq3 ipsum habere quotidiana ostendit experientia, multum excedunt: vtpote secundo ordine calida & sicca. Cùm autem & ipsa substantiæ tenuitatem habeant coniunctam, digerendi ac rarefaciendi potentiam habent ampliorem: molliendi verò, dolores q3 sedandi, aut mitigandi, remissiorem. Proinde vbi magis quàm vulgaris vsus Chamæmelum potest, incalfacere aut rarefacere opus est, vtiliter adhiberi possunt: vti in balneis, quæ sudoris euocandi & rarefaciendæ cutis causa parantur, in quibus horum Chamæmelorum vsus haud est negligendus. Nam & cutim nimis adstrictam rariorem faciunt, sudorem euocant, bonúmque corpori odorem conciliant.*

DE ERANTHEMO VVLGARI. CAP. LXVIII.

FLOS, *quem Eranthemum nuncupauimus, caulículos profert à radice complures, in alas subinde diuisos, striatos, virentes; folia tenuia Chamæmeli, aut potius Cotulæ fœtidæ semi-*

dæ similia : flores non magnos, forma Ranunculi florum, pulchros minij colore rubentes ; quos capitulum sequitur oblongum, ex multis collectum seminibus, rotundis, acuminatis, colore in virore subnigricantibus : radices fibrosas. Odorem herba herbaceum habet , aliquantulum grauem, sed minus quàm Cotulæ fœtidæ, Chamæmeli verò odori nequaquam similem . Nascitur compluribus Europæ prouincijs, in aruis vnà cum Zea , Tritico, aut alijs frumentis: Belgæ in hortis serunt . Aestiuis mensibus floret, Maio, Iunio & Iulio.

NOSTRI *sua lingua,* **Bruynettekens** *appellant: Germanorum nonnulli ,* **Feidrolzlin:** *multi hac ætate* ἠρέανθεμον. *Esse tamen tertiũ Anthemidis genus, quod propriè Eranthemum dicitur, nemo facilè affirmauerit. Nam Eranthemo, si fides Dioscoridi, flos est forma Chamæmeli, in medio aureus vel luteus, orbiculato vero ambitu purpureus. Istud autem florem quidem habet purpureũ , sed medium eius nõ est luteum : quod ipsum non esse Anthemidis speciem ostendere videtur.*

HIERONYMVS *Tragus Astera Atticum, cuius flos medio luteus, & per circumferentiam cæruleus est , Eranthemum facit: Fuchsius verò Consolidam regalem, siue florem Regium , de quo superiùs egimus.*

IN *Astere Attico autem, quem Vergilius Amellum florem nominat , desideratur herbæ foliũ Chamæmelo simile, & floris color: in flore Regio verò & color, & forma floris. Vtriusque huius flos cæruleus est. Eranthemi autem, roseo colore rubet, vt testis est Plinius, lib. 26. cap. 8. qua de causa & neutrum horum Eranthemum esse potest.*

MATTHIOLVS *Eranthemum istud præsens, Adonidis florem nuncupat, sed Adonidis flos Anemone esse creditur. Adonidis siquidem florem vento excuti Ouidius scribit,*

bit, Metamorph. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone est. Nam Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id est, à vento nomen habet, vt Plinius auctor est, lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, nunquam se aperit, nisi vento spirante: vnde & nomen accepit. Cum Anemone autem Eranthemum quod descripsimus, non conuenire manifestum est. Anemone.

CÆTERVM *Eranthemi istius nullus in medicina vsus; quantum autem gustabilis qualitas eius ostendit, alicuius caliditatis particeps est, sed tamen non magnæ.*

DE BVPHTHALMO, CAP. LXIX.

STIRPI *cui Buphthalmo nomen dedimus, cauliculi è radicibus exeũt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia, virentia tenuiter dissecta similitudine foliorum fœniculi, sed multo quàm illius minora flores in summo cauliculorum magni, Calendulæ satis similes, colore luteo magis diluto, staminibus in medio luteis, post quos capitulum succedit, veluti suprà descripti Eranthemi, ex multis seminibus simul congestis cõmissum: radices tenues sunt et fibrosæ, veratri nigri radicibus similes. Nascitur sua sponte plerisque Germaniæ & Bohemiæ prouincijs, locis incultis; apud Belgas hortensis est. Maio aut Iunio floret.*

DE *huius autem stirpis nomenclatura, recentiorum variant sententiæ. Sunt qui velint Veratri nigri speciem esse; nonnulli Consiliginem; quidam Sesamoides: Helleborastrum alius.*

VERATRI *autem nigri, duo apud veteres reperiuntur genera: vnum folio Laurino, fructu Sesamaceo: alterum folio Platani, semine Cnici.* Veratrum nigrum.

PRIORIS *meminit Theophrastus lib. 9. & ad hoc genus referenda sunt, quæ passim Veratra nigra appellan-*

tur, quorumq; folia ex pluribus oblongis collecta sunt: præsertim quod caulem non facit, floresq; ex ipsis promit radicibus breuibus insidentes pediculis, initio candidos, tandem herbacei coloris. Huius etenim folia ex pluribus constant, quorum singularia dura, glabra & forma quodammodo Laurinis similia: semen in folliculis oblongis gignitur, quinque aut sex simul coniunctis Sesami modo: radices multæ instar fibrarum, et nigræ sunt, quæ eximiam purgandi vim obtinent. Sunt tamen et huius generis, reliqua etiam Veratra nigra, quæ caules proferunt, ac flores habent herbacei coloris; folia siquidem eorum singularia, etiam oblonga & aliquatenus prioris similia: fructus similes: radices ad purgandum efficaces, nigræ & vti alterius.

POSTERIVS *Veratrum nigrum Dioscorides describit lib. 4. folia istud habet Platani, nigra; caulem filicis; flores in vmbella: semen candicans, oblongum: radices tenues nigras & fibrosas. Cum neutro autem horum Buphthalmum istud, à nobis hoc loco descriptum, conuenire, notissimum est.*

CONSILIGINIS *herbæ qualis forma sit, apud veteres non reperitur. Plinius ait, sua ætate in Marsis inuentam, et pulmonum vitio, suum et omnis pecoris remedium præsens esse, vel traiecta tantum auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib. 6. cap. 5. In Marsis montibus plurimam nasci, etiam ait, omniq; pecori maximè esse salutarem, & quaratione ac modo auriculæ inseri debeat, docet. Ferũtur & Buphthalmi nostri radices pecorum morbos quosdam curare, si per auriculam perforatam inserantur: sed ea de causa Consiliginem esse consequi nõ debet. Diuersas siquidem stirpes similis vel eiusdem facultatis reperiri non est alienum. Nam & nigri Veratri radices idem posse testatur Plinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, et iumentorum pi-*

Consiligo.

tuitas ſanat, ſurculo per aurem traiecto, & poſtera die eadem hora exempto. Quod & experimentis noſtræ ætatis ruſticorum compertiſſimum eſt: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum ſuorũ morbis medentur. Præſtant ſimile & Veratri albi radices, vti Abſyrtus, et poſt eum Hierocles ſcribit: qui tamen Veratri albi radiculas non in aurem, ſed ſub pectoris cutim infigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Conſiligine vtitur, Veterinariæ ſuæ lib. 1. cap. 12. de cura morbi ſubcutanei: tametſi lib. 3. cap. 2. de Malleo, ipſas etiam auriculæ inſerendas ſcribat. Quæ ſatis oſtendũt, diuerſas ſtirpes ſimiles ſubinde habere facultates; & eadem cauſa nequaquam conſequi, Buphthalmum noſtrum eſſe Conſiliginem, quòd perinde ac Conſiligo pecorum morbis medeatur. Quod ſi ex facultatibus coniectura faciẽda eſt, Conſiligo erit Veratrum album. Nam Vegetius eo omnino modo Conſiligine vtitur, quo Veratro albo Abſyrtus & Hierocles. Auget hãc ſuſpitionem, quòd Vegetius hanc curandi rationem à Græcis accepiſſe putetur. Qua de cauſa, etiam pleriſque nihil aliud, quàm Veratrum album, Conſiligo videtur. Quod ſi ita eſt, multum à Conſiligine præſens Buphthalmum differens erit: Veratro ſiquidẽ albo nequaquam aſſimile eſt.

IDEM *verò, Seſamoides, ſiue primum, ſiue alterum, non eſſe, notius eſt quàm vt refelli debeat.*

HELLEBORASTRVM *verò et hoc ipſum impropriè nũcupatur: propriè etenim helleboraſtrum dici poteſt, quod hellebori ſiue Veratri ſpeciem ac ſimilitudinẽ habet: iſtud autem Buphthalmum Veratri nullam ſpeciẽ habet.*

QVIBVS *omnibus de cauſis nullam harum appellationum huic ſtirpi cõuenire viſum eſt, ſed ſolũ Buphthalmi nomen; cum cuius deſcriptione, quæ apud Dioſcoridem extat, quia exquiſitiſſimè hæc ſtirps conuenit, proprium ac legiti-*

legitimum Buphthalmum esse existimamus. Buphthalmum siquidem cauliculos, vt Dioscorides ait, emittit molles et tenues, folia μαραθροειδῆ, id est, speciem ac similitudinem foliorum fœniculi referentia; florem melinum, Anthemide maiorem. qualis omnino præsens stirps est, quæ tenuitate et multiplici sectione foliorum, speciem illam foliorum fœniculi tam exquisitè exprimit, vt nulla alia, parui folij, melius possit: ita vt citra omnem dubitationem hæc stirps legitimum Buphthalmum esse videatur.

NOMINATVR *autem Buphthalmũ etiam Cachla, aut potius Caltha. Caltha autem est Calendula, quam flore Buphthalmum nostrum proximè referre diximus.*

SVNT *verò & qui velint Buphthalmũ idẽ cum Chrysanthemo esse, Dioscoridemq; separatis locis, sub diuersis nominibus eandẽ herbã tradidisse. Sed hi si paulo diligẽtius Dioscoridis verba expẽdissent, aliter sentirẽt. Licet etenim in multis vtriusq; descriptiones conueniãt, nõ abest tamen proprietas aliqua, quæ differẽtes esse stirpes ostendat. Folia Chrysanthemi πολυσχιδῆ, id est, in multas partes diuisa & dissecta traduntur: Buphthalmi verò μαραθροειδῆ. Non omnia autem quæ laciniosa sunt, et in multas partes dissecta, fœniculi foliorum speciem habent. Iam florem proferre Chrysanthemum Dioscorides ait ἰσχυρῶς σίλφοντα, hoc est, multum relucentem: Buphthalmi verò relucentem esse non tradit, neque etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita splendet, vt multum relucens dici queat, aut debeat. An ne hæc euidentem Buphthalmi et Chrysanthemi differentiam ostendunt, & legitimum esse à nobis depictum Buphthalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter, nobis ita videtur; & qui Chrysanthemum idem cum Buphthalmo esse volũt, aliud Buphthalmum, si istud esse negent, requirant. Nam quod & ab alijs & à nobis pro Chrysanthemo depin-*

depingitur, legitimum Buphthalmum esse nequit: folia enim eius non sunt μαραθροειδῆ, qualia omnino legitimi Buphthalmi esse debent.

QVOD *verò ad facultates attinet: Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos et pharmacopœos huius radicibus, pro Veratri nigri vti, priuatim ad pecorum morbos: sed in medicamentis radices huius ἀντεμβαλλόμενας radicum Veratri esse non affirmat. Memini ego obseruasse me olim, à quibusdam medicis, huius radices, in quantitate satis magna adiectas fuisse, decoctis ad purgationem per inferna præparatis, sed nihilo plus ea aluum mouisse, quàm si non additæ fuissent. Quod mihi suspicionem mouit, nulla purgandi potentia huius herbæ radices donatas esse: et alia omnino facultate, quàm helleborum, per auriculas transmissas pecorum morbis mederi. Gentianæ radices ora fistularum nimis angusta egregiè dilatant; idem possunt Aristolochiæ & Bryoniæ radices, ac spongiarum partes; quæ tamen viribus alijs multum inter se differunt. Quamobrem licet Buphthalmi radices simile aliquid Veratro nigro queant, idcirco tamen non omnia quæ illud possunt. Spinæ, aculei, ramenta lignorum & similia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, si in partem aliquam adigantur. Partem aliquam lædi absque dolore non contingit: is transmissa aut imposita vulneri re quapiam intenditur. Fortasse etiam si quiduis aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius stirpis radice immissa, effectus subsequeretur. Nos nihil hic affirmamus; curiosis vt diligentius vires huius explorent viam aperimus,*

DIOSCORIDES *Buphthalmi, ait, flores cum cerato tritos œdemata & duritias discutere; & dici, si statim ab exitu à balneis bibatur, bonum colorẽ ad aliquod tem-*

pus

pus Ictericis facere. Videntur autem hæc ex cap. de Chrysanthemo huc translata ab his qui inter Buphthalmum & Chrysanthemum differentiam nullam esse existimarunt: Non aliter quàm nonnullæ ex Asteris Attici facultatibus, Violæ nigræ apud Plinium accessere: & Dolicho legumini, in Dioscoridis exemplaribus, quædam Smilacis lævis: vt suis annotauimus locis. Quæ autem propriæ sint Buphthalmi vires, nondum compertum habemus.

DE CHRYSANTHEMO.
CAP. LXX.

CHRYSANTHEMO *caules sunt ramosi, læues; folia oblonga, digiti ferè latitudine, dissecta & multifida: flores Anthemidis sed maiores, et non medio tantum vmbilico, sed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodo fulgore splendentes; odore non insuaui: radices fibrosæ. Reperitur in aruis, in hortis inter olera, & alibi passim: & quibusdam quidem locis, foliis magis consectis, alijs minus. Iunio, Iulio & subinde Augusto floret.*

A Germanis **Sant Johans blum** / & **Genszblum** *appellatur: à nostris vulgo* **Uokelaer** / & *quandoque* **Eelganse bloemen.** *Græci ab aureo florum fulgore* χρυσάνθεμον *nuncupant. Est tamen & Chrysanthemum Anthemidis quædam species, vt suprà scripsimus. Batrachion etiam Chrysanthemum dicitur, testis Democritus in Geoponicis. Item & Elychrysum Chrysanthemum est. Sed hæc Chrysanthema ab isto præsenti differunt.*

NOMINANT *verò & istud Chrysanthemum plerique Buphthalmum & Caltham; quæ eius Buphthalmi propria nomina sunt, quod capite præcedenti descriptum est. Non desunt quoque qui Bellidis speciem faciant,*

faciant, & luteam Bellidem dicant. Est autem Bellis alterius generis herba.

CAVLES *autem Chrysanthemi olerum modo, Dioscorides tradit, eduntur. Flores cum cerato triti, steatomata discutere dicuntur. Ipsa herba pota in balneis post exitum de folio, morbo Regio correptis, breui bonum colorem inducit.*

DE BELLIDE. CAP. LXXI.

FOLIA *Bellis è radicibus promit multa, parua, lacuia,* 1
pinguia, in rotunditate oblonga, lenissimè crenata, per terram plurima parte strata; inter quæ flosculi exeunt, singuli suis tenuibus insidentes pediculis. Chamæmeli florum penè forma; sed minores, medio eorum luteo, quod multa exiguæ orbiculariter cingunt foliola, cãdida aliquatenus rubentia, ac in candore veluti purpurascentia: radices subsunt fibrosa. Nascitur in pratis & similibus perinde palustribus ac humidis compluribus locis. Vernis mensibus floret.

HVIC *similis est, et alia species, sed hortensis tãtum,* 2
& floribus multiplicibus, speciosissimis, tam denso exiguorum foliolorum contextu, vt vix vllo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuersum & ambitum & medium floris occupet; colore alias rubentibus, subinde candidis, nonnunquam ex vtroque permixto varijs, rarò herbaceis aut virentibus; odoris nullius.

CIRCVNDANT *hos quandoque, sed tamen non frequenter, alij parui, sub ipsis, aut ex ipsis florum calycibus exorti quini seniue vel plures flosculi, matricibus suis similes, sed tamen minores. Floret hæc Bellis Aprili quoq; & Maio mensibus.*

GERMANI **Maßlieben** et **Maßluselen** / *nunc-*
pant: Belgæ, **Madelieuen/ Kerssouwē/ Margrieten:**

Galli,

Galli, Pasquettes & Marguerites: *Plinius Bellidem, eiusq; meminit lib. 26, cap. 5. Bellis, inquit, in pratis nascitur, flore albo aliquatenus rubente. Est & apud Plinium lib. 21. cap. 8. de Bellio locus, quem non adducimus, quòd corruptus sit, & in eo restituendo hactenus frustra doctilaborarint. Recentiores Bellidem etiam Consolidam nominant minorem; plerique herbam Margaritam; alij Primulam*

Plinij locus corruptus.

mulam veris. Sunt tamen & aliæ nuncupatæ Primulæ veris, Phlomidum ſpecies, de quibus aliàs.

A D *Bellidis genus referunt et nonnulli ſylueſtrem quandam, maiorem nuncupatam Bellidem : caules hæc profert tenues cubitum altos aut longiores; folia circa eos oblonga, nõnihil ſerrata, digiti ferè latitudine: flores in ſummo cauliculorum per circumferentiã candidos, medio luteos, Chamæmeli Leucanthemi & Cotulæ albæ ſimiles, nullius odoris; radices fibroſas. Naſcitur in pratis & ſecus margines agrorum locis non apricis.*

BELLIDEM, *vt diximus, maiorem appellant: Germani, Fuchſio auctore,* Benſzblum, *nonnulli etiam Conſolidam mediam. Aliæ tamen & Conſolidæ ſunt mediæ, vt Bugula & Brunella dictæ, quarum vtraque pro medij generis Conſolida habetur.*

CÆTERVM *Bellidis minoris folia humectandi refrigerandiq; facultate donata ſunt; & humectant quidem ordine ſecundo intenſo, refrigerant verò eodem remiſſo. Dolores omnes, ſed præſertim articularios ac podagricos, ex calido ſiccoq; humore, mitigant; cum butyro recenti & inſulſo trita, ac locis dolentibus impoſita, potiſſimum additis Maluæ foliis. Eadem oleribus addita, facilem aluũ faciunt, et in cauſonide febri, ac in inteſtinorum inflammationibus, magna vtilitate enematis admiſcentur.*

DE ASTERE ATTICO. CAP. LXXII.

ASTERIS *Attici duæ ſunt ſpecies; vna purpurei, alia lutei floris.*

PVRPVREI *floris Aſter cauliculos promit erectos, rotundos, aliquantulum duros, fragiles, aſperos nonnihil piloſos, dodrante altiores: folia oblongiora præſertim iuxta*

cauliculos enata, dura quoque & asperiuscula & latiuscula; est tamẽ species quædam angustioris folij. flores in summo virgularum emicant, forma fere florum Chamæmeli, medio lutei, sed orbiculato ambitu cæruleo purpurei, qui in pappos vanescunt; semẽ quibus subest exguum. radix fibrosa est.

LVTEI *floris, rotundis, fragilibus, ramosis, cauliculis; foliis item duris, & vtrisq; asperiusculis priori similis est, aliquantulo tamen maior. floris et medius orbiculus et circumambientia foliola luteo splendẽt colore. in pappos et hi, sed tamen non æquè cito, abeunt. semen quoque exiguum, & radix haud dissimilis.*

HVIVS *generis & supinum quoddam inuenitur, cuius cauliculi non eriguntur, sed deorsum reclinati decumbunt. sunt hi rotundi quoq; ac duri colore subrubẽtes; folia vero et dura similiter aliorũ similia. flos paulo maior.*

APVD *Germanos, in Italia & alibi asperis et incultis reperitur locis, in syluis, in collibus, non rarò etiam in pratis, & cũ flore quidem Augusto mense. Apud Belgas nusquam sua sponte Aster iste exit.*

Αστὴρ Αττικὸς ἢ Βουβώνιον *Græcis, Latinis Aster Atticus, Bubonium, et Inguinalis dicitur. Nominatur verò et à nõnullis Asterion Asteriscon & Hyophthalmon, Germani* Wegerkraut/ Buchkraut/ Scartẽkraut *et* Sternkraut *appellant. Putatur & is, qui purpurei est floris, à Vergilio Amellus nuncupari flos, de quo Georgicon quarto:*

Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello Amellus flos.
Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba,
Namq; vno ingentem tollit de cespite syluam.
Aureus ipse, sed in foliis, quæ plurima circum
Funduntur, violæ relucet purpura nigræ.

CÆTERVM *Aster Atticus digerentis, vt Galenus tradit, mediocriter est facultatis, modicè videlicet calidus, & non vehementer desiccans: maximè cum etiammum mollis ac recens fuerit.*

DIOSCORIDES *æstuanti stomacho prodesse Asterem Atticum impositum tradit; tum & oculorum inflammationibus, bubonibus et sedi procidenti. Tradi etiam refert, purpureum florẽ cum aqua potum anginis auxiliari, & comitialibus puerorum morbis: eumq; recentem adhuc ad inflammationes bubonum conducere impositũ: aridum verò, si sinistra dolentis manu decerpatur, buboni adalligatum, dolore liberare.*

DE ELICHRYSO CAP. LXXIII.

ELICHRYSON *cauliculos promit graciles, virentes, lignosos, in alas quasdam subinde diuisos: folia secta abrotani similia, aliquantulum candicantia: flores in summo cauliculorum in vmbellis cohærentes, luteo auri colore fulgentes, forma florum Tanaceti vel medij orbiculi siue disci florum Anthemidis; qui prius quàm flaccescãt decerpti, speciem suam ac pulchritudinem diutinè seruant. Qua de causa & deorum simulachra eo coronari solere; & Ptolomæum Aegypti regem diligentissimè hoc seruasse, Plinius tradit. Exit plerisq; Italiæ ac Hispaniæ locis incultis, in pratis solo gracili, ac circa fluuiorum ripas. In Belgij hortis floret Augusto, aut Septembri mense: Theophrastus tamen & Plinius Eliochryson inter veris flores numerant.*

DIOSCORIDES ἐλίχρυσον *appellat; nonnulli etiam* χρυσάνθεμον; *alij inter quos Galenus est,* ἀμάραντον, *propter floru diuturnitatem. Alius tamen & Amarantus est, purpureus, de quo suprà scriptum. Plinius hãc stirpem Heliochryson*

liochryſon nuncupat: Theophraſtus ſimiliter ἐλειόχρυσον, *Gaza Aureliam vertit.*

FACVLTATIS, *inquit Galenus, eſt incidentis & extenuantis. Prodeſt coma, Dioſcoride auctore, è vino poſta contra vrinæ difficultates, ſerpentiũ ictus, coxendicum dolores, & ad rupta; menſes etiam prouocat: ſanguinis grumos & in ventre, & in veſica cum vino mulſo ſumpta diſſoluit: defluxiones à capite ſiſtit, trium obolorum pondere ex vino albo diluto iciunis data: veſtibus inſerta incorruptas eas conſeruat. Theophraſtus Eliochryſum ad ambuſta etiam torrefactum, & melli permixtum valere tradit.*

DE STOECHADE CITRINA, SIVE CHRYSOCOME. CAP. LXXIIII.

AVREI *coloris coma Eliochryſo ſimilis eſt, à recentioribus Stœchas citrina nuncupata. Cauliculos hæc edit duorgantales, tenues: folia oblonga et anguſta: vtraque incana & lanuginoſa: flores in ſummo cauliculorum, in diſſoluta inconditaq; veluti vmbella, odoratos, exiguis bullis ſimiles, colore luteo ſplendentes, qui priuſquam plenè maturuerint collecti, colorem & pulchritudinem non marceſcentes, diu retinent: radices graciles ac nigras. Naſcitur locis aſperis & ſabuloſis & in conuallibus, frequens iuxta Rhenum, præſertim inter Spiram & Vormaciam. Iunio menſe & poſt Solſtitium floret.*

GERMANI *quòd in regionibus, quæ Rheno vicina ſunt, proueniat,* Rheinblumen *nuncupant: Item &* Jungling/Mottenn blume/Motten kraut: Belgæ, Rhijn bloemen/Motten cruyt: *Latinè Timeariam: Officinæ Stœchadem ſiue Stichadem citrinam: Fuchſius et Tragus Eliochryſum faciunt. Nihil autem, aut omnino parum*

rum, cum eo conuenire, ex ijs quæ ſuperiore capite ſcripta ſunt, palam eſt. Ageraton eſſe, etiam ſunt qui ſentiant, propterea quòd flos bullarum inſtar globoſus ſit, & non facilè aut citò marceſcat: ἀγηράτου *ſiquidē flos* πομφολυγώδης, *id eſt, bullæ modo tuberoſus eſt, & diutiſſimè in ſua coloris ſpecie conſeruatur: ſed folium Aegerati, Origani folio ſimile eſt, tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quod diximus oblõgum & anguſtum eſſe; vnde etiam non eſſe Dioſcoridis Ageraton, euidens eſt. Nobis Stœchas citrina cum Chryſocome, quæ & Chryſitis, ſimilitudinis plurimum habere videtur; breuis ſiquidem eſt herba, coma aurei coloris, eaq; diuulſa & corymborum ſimilitudinem referente, radices tenues ſunt & nigræ; qualem omnino Chryſocomen eſſe Dioſcorides ſcriptum reliquit.* χρυσοκόμη, *ait,* ῥαβδίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ· ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν, ὡς ἑλλεβόρου μέλανος, γευσαμένῳ οὐκ ἀπηνῆ, κυπέρῳ ἴσην οὖσαν, *id eſt, Chryſocome herbula eſt dodrantalis, comam habẽs corymborum ſpecie, ſimilem Hyſſopo; radicem hirſutam tenuem, vt veratri nigri, guſtu non iniucundam, Cypero ſimilem.*

Chryſocome.

In *qua deſcriptione occurrit obſeruandum, verum & legitimum antiquorum hyſſopum, corymborum quandam ſimilitudinem ſummis cauliculis proferre; atque ea de cauſa vulgaris vſus hyſſopum, nequaquam eſſe genuinum: vtpote quòd flores non in corymbis aut corymborum ſpecie ferat, ſed ſecundum cauliculos iuxta ſingula foliola edat; Thymbræ videlicet modo, cuius haud dubiò ſpecies, et maior quidem eſt.*

2 Stoechadi *autem citrinæ & aliam ſimilem obſeruare contigit herbam, ramulis à radice multis tenuibus, foliis anguſtis, aliquantulum ſed minus multo quàm Stœchadis citrinæ albicantibus: floribus in vmbella luteis, non tamen*

tamẽ globosis, sed medio orbiculo florum Chamæmeli similibus, sed minoribus. Quo loco sponte exeat compertum non habemus, in Belgij hortis à nobis visa est. Anonymos quoque & absque nomine est. Eliochrysi speciem angustifoliam nonnulli faciunt.

CÆTERVM *Stœchadis citrinæ flores in vino decocti, potu ventris lumbricos expellere feruntur: & cum lixiuio pediculos & lentes delere.*

CHRYSOCOMES *radicem, Dioscorides ait, excalfacere & adstringere, conuenientemq; esse hepaticis & peripneumonicis: sumi & cum hydromelite decoctã ad veteri purgationes.*

DE SANTOLINA, CAP. LXXV.

AVREI *coloris corymbos Santolina quoque veluti Eliochrysonet Stœchas citrina profert, odorata est, & coronis non rarò admiscetur. Eius aliquot sunt genera.*

PRIMA *caudice surgit lignoso, ex quo virgulæ, ramulorum instar, tenues, cubitales complurimæ, foliis circundatæ paruis oblongis, angustis denticulatis: è summo virgularum, singuli eminent orbiculi, ex breuibus staminibus farcti, Tanaceti floribus, & medijs discis florum Chamæmeli similes, sed tamen aliquantulum latiores, colore lutei, qui in semina obscuri coloris permutantur: radix lignosa. Est ipse frutex cauliculis & folijs albicans, et suauiter cum grauitate quadam odoratus.* 1

HVIC *similis est & altera species, folijs tamen longioribus, virentioribus ac minus candidis; flore pallidiore.* 2

TERTIA *folijs breuissimis, tenuissimis & Ericæ proximis: floribus luteis, & aliarum similibus.* 3

QVARTA *folijs est minus denticulatis & cupresso similioribus: floribus perinde vt aliarum.* 4

QVINTÆ *cauliculi non eriguntur, sed procumbentes per terram repunt: folia denticulata crassiora & lanugmosiora magis canescunt. flores in corymbis aurei, aliarū Santolinarum similes.*

IN *Belgio omnes peregrinæ sunt, neque alibi quàm in hortis reperiuntur. Primum genus familiarissimum; reliqua rariora. Florent Iulio & Augusto.*

APPELLANTVR *hæ omnes vno Santolinæ nomine: Belgæ vulgo Cypres nominant Chamæcyparissum plerique faciunt, sed de Chamæcyparisso adeò breuis & succinctus est Plinius, vt ex eo, horum sententia nec reijci, nec probari queat. Officinæ Santolinæ semen, semen contra vermes, et semen, sanctum appellant. Quod nonnulli ignorantes ex qua stirpe colligatur, Santonici semen esse existimant; alij Seriphij siue Absinthij marini. Vtrique autem à vero aberrant, nec etenim alterius quàm Santolinæ est. Hallucinantur etiam non parum, qui Santolinam Abrotanum feminam esse volunt. Abrotanum siquidem femina, foliis est maris, Seriphij videlicet similibus sed procerius et fruticis modo arboreſcens. Santolina humilior est & non Seriphiū, sed proximius Ericam folio exprimit. Plus similitudinis cum Abrotano femina Eliochryson habet, folio namq; Abrotanum refert, odoreq; ei vicinum est, non tamen Abrotanum, sed sui generis herba.*

Chamæcyparissus.

EST *autem Santolinæ semen, gustu amarum, potentia calidum siccūq; tertio ordine: ventris lumbricos sumptum interimit, et aduersus eosdem efficax est.*

PLINIVS *Chamæcyparissum herbam, ait, ex vino potam, contra venena serpentium omnium, scorpionumq; pollere.*

DE MAIORANA, SIVE MARO.

CAP. LXXVI.

POST *flores, coronariæ aliquot describenda sunt herbæ*

inter

inter quas Maiorana, quæ humilis & fruticosa est stirps, candicans & suauis admodum odoris, sesquipalmum aut pedem alta; cauliculis siue surculis tenuibus, in plures alas diuisis; circa quos foliola sunt penè rotunda, mollia & incana; & in summo flosculi candidi perpusilli, è spicis Heracleotici Origani similibus exeuntes, exiguis videlicet, oblongis, & squamatim compactilibus: radicibus tenuibus. Reperitur hæc quandoque maior, subinde tenuior ac minor, odoréque præstantior. Hortensis vtraque est. Vtraque estate quoque floret.

ITALI *Persam, et minorẽ Persam gentilem nominãt:* Germani, **Mayoran & Meyran:** Belgæ, **Marioleyne:** *Galli,* Mariolaine *et* Marone: *Officinæ et passim Maioranam. Creditur veterum Sampsychum. Sed* Σαμψύχου *herba est, Dioscoride auctore, per terram repens; Maiorana verò non repit, sed in rectum & altum assurgit; quod eam non esse Sampsychum, vel solum, manifestè innuit.*

SCRIPSIMVS *aliàs, Maioranam legittimum Marum esse; confirmat sententiam nostram Maioranæ nomen, quod à Maro videtur deriuatum; sed apertius ipsa Mari descriptio, cum qua exactissimè cõuenit. Herba siquidem est fruticosa, flore vt diximus Origani, foliis candidioribus, flore odoratiore. Cuiusmodi Marum esse Dioscorides scriptum reliquit.* Μάρον, *ait,* ἢ ὑσσώπιον, πόα γνώριμος, φύγα νώδης, ὁμοία τῷ ἄνθει ὀριγάνῳ, τὰ μέντοι φύλλα τούτου λευκότερα πολλῷ, καὶ τὸ ἄνθος εὐωδέστερον: *hoc est, Marum siue Isobrion nota est herba, surculosa, flore Origano similis: folia tamen huius candidiora multo, & flos odoratior.* Marum.

ET *substitutam pro Sampsycho Maioranam, alienum putari non debet, quando & ipso Galeni tempore Marum Sampsychi loco in Amaricinum vnguentum fuerit immissum:*

sum: vt lib. I. *de Antidotis ipse testatur, vbi ait; Marum longè odoratius esse Sampsycho; & ea de causa hoc omisso, Marum fuisse compositionibus additum. Præbuit istud occasionem posteris, vt Marum siue Maioranam, Sampsychi loco habuerint, eiusq; nomine appellauerint.*

EXCALFACIT *autem Maiorana & resiccat, et in vtraque qualitate secundi est ordinis: auxiliatur cerebri et capitis frigidis morbis quouis modo assumpta: naribus imposita sternutamentum facit & pituitam euocat: dentium dolores lenit commansa aut apposita; vrinas & aquosos humores in potu sumpta ducit; et menses mouet. admiscetur antidotis.*

DE SAMPSYCHO, SIVE AMARACO ET DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS. CAP. LXXVII.

SAMPSYCHON, *Dioscorides inquit, herba est* πολύκλονος, *siue multum ramosa, serpens per terram; folia habens hirsuta & rotunda, similia Calaminthæ tenuifoliæ: multum odorata & calida, quæ in coronis nectitur, Cyzicenum & Cyprium laudatissimum. Secundum locum habet Aegyptium. appellatur à Cyzicenis & Siculis* Ἀμάρακον *siue Amaracum.*

THEOPHRASTVS *Amaracum in censu* φυτῶν *siue suffruticum satiuorum ac coronariorum lib. 6. enumerat, & præstare ait, seminis copia, quod* ἔυοσμον, *id est, boni ac suauis est odoris; nasci semine et auulsione: ex æstiuis esse, vnguentisq; misceri.*

PLINIO *lib.* 21. *cap.* 2. *auctore, Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Aegyptus et Syria Sampsycum: seritur vtroque genere, & semine & ramo: copiosum Amaraco æquè ac Abrotano semen.*

VERGI-

VERGILIVS *Aeneid: 1. Amaracum fruticem floriferum esse ostendit, sic scribens:*

——— vbi mollis Amaracus illum
Floribus, & dulci aspirans complectitur vmbra.

Idem testatur Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:

Cinge tempora floribus
Suaue olentis Amaraci.

GALENVS *Amaracum et Sampsychum differentes facit stirpes, de vtroque locis agit separatis, & suas cuique tribuit vires Sed Amaracus Galeni Parthenium est: siquidem, vti Dioscorides testis est, Parthenium quidam Amaracon vocant; & in libris de simpl. Medica. facult. Galenus nusquam Parthenij meminit.*

PORRO *Sampsuchum, vt Galenus ait, tenuium est partium et digerentis facultatis; desiccat et excalfacit tertio ordine. Dioscorides decoctum eius potum tradit, conuenire hydropicis in morbi initio; & vrinæ difficultate, ac torminibus laborantibus: arida verò folia cum melle apposita, tollere sugillata, & menses ducere subdita; ad Scorpionum ictus cum sale et aceto imponenda; ad luxata verò cum cerato excepta, & similiter œdematis; ad oculorum verò inflammationes cum tenuissima polētæ farina apponenda: misceri acopis & malagmatis calfacientibus.*

DE MARO VVLGARI, SIVE CLINOPODIO. CAP. LXXVIII.

QVOD *à plerisque modò Marum nominatur, frutex paruus est, odoris admodum suauis, sesquipedem aut duos dodrantes altus: surculos habet tenues, ramosos, lignosos, et foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris foliis similia, sed allicantia, cādidiora, & aliquantulū mariora,*

maiora, ac in summo veluti lanuginosa capitula, & ambientes similes verticillos; è quibus perpusilli flosculi exeunt albidi: radices tenues & lignosas. In Hispania passim vnà cum Stœcade locis aridis desertisq; gignitur: apud Belgas et alibi, non absque studio, et cura in hortis seritur. Aestate verticilli & capitula lanuginosa, cum floribus emicant.

MVLTI *hac ætate Marum vocant; Marum autem nequaquam est, verùm Dioscoridis Clinopodium. Clinopodium autem Dioscorides θάμνιον, id est, exiguum fruticem esse refert, φρυγανώδην, siue surculaceum, duorum dodrantum, in petris nascentem, folia habentem Serpyllo similia; flores verò lecti pedibus, ex interuallis vti Marrubij. Cum qua descriptione hæc odorata stirps satis conuenit. Surculacea etenim est, & ad duorum dodrantum altitudinem assurgit; flores ita habet per verticillos digestos, vt quibusdam caulem veluti Marrubij ambientibus, alij in summo instar globosum lecti pedis capitulum emineant: folia Serpylli veri folijs colore similia, nempe candicantia; qualia Serpylli esse Dioscorides ostendit, quando candidiora ea, quam Origani esse ait: sunt eadem tenuia, veluti Serpylli esse Theophrastus testatur. Quæ omnia maximam huius stirpis cum Clinopodio similitudinem ostendunt. Appellatur verò χλινοπόδιον, à quibusdam etiam Cleonicum, Ocymoides, Zopyron, Latinis Lectipes.*

VIM *autem, vt Galenus, Clinopodium excalfaciendi obtinet, cum essentia subtili, et in tertio est, cum excalfacientium, tum resiccantium ordine. Dioscorides bibi herbam scribit, & decoctum eius aduersus venenatarum bestiarum morsus, conuulsa, rupta, et vrinæ stillicidia; ducere menses: fœtus & acrochordonas eijcere aliquot diebus potum: aluum idem sistere ad tertias decoctum & bibitum; non febricitantibus in vino, febrientibus in aqua.*

DE ROSMARINO CORONARIO.

CAP. LXXIX.

CORONARIVS *Rosmarinus frutex est lignosus, caudice subinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: foliis crebris, oblongis, angustis, duriusculis, subtus candicantibus, superius verò saturi viroris, cum grauitate non ingrata odoratis: floribus paruis ex cæruleo albicantibus, è foliorum sinubus prodeuntibus: semine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibrosis, non altè descendentibus.*

IN *Gallia, Hispania, & alijs prouincijs locis syluestribus & incultis nascitur; tantus eius in Narbonensi Gallia prouentus, vt haud temere aliud incolæ lignum vrant. In Italia hortorum sepit areas: Belgarum etiam exornat. Floret primo quoque Veris tempore.*

Λιβανωτίδα στεφανοματικὴν *Græci, Latini Rosmarinum coronarium, nominant. Coronarius autem cognominatur, ad differentiam aliarum vmbelliferarum Libanotidum. Libanotidum siquidem species complures sunt, quadam vmbelliferæ, vna nō vmbellifera, forma ab alijs differens, coronaria, de qua nunc agimus. Germani hanc* Rosmarin; *& similiter Galli nuncupant.*

CALIDVS *autem & siccus Coronarius Rosmarinus secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; vtpote ex terrestri quadam essentia copiosius admixta, compositus. Proinde et omnes vteri diuturnos fluxus sistit, et sanguinis profluuia supprimit. Conuenit etiam et præsertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaq; causa malis: cerebrum etenim desiccant: sensus & memoriam acuunt: neruosas partes confortant.*

SERAPIO *Rosmarinum, quo Coronarij vtuntur, calfacere & multum resiccare, testis est; & ex auctoritate Abin Mesuai, conferre, ait, corizæ frigidæ cerebri.*

DIOSCORIDES *regium morbum ſanare tradit, ſi quis ipſum in aqua coctum, ante exercitationem bibat, deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.*

DE LAVANDVLA. CAP. LXXX.

ODORATA *& coronaria ſtirps lauandula eſt, ſed humilis, ramulos ſiue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa ſingula genicula bina, oblonga, carnoſa, vtraque parte albicantia, Roſmarini coronarij foliis multo longiora latioraq́; & in ſummo ſpicas oblongas tenues, floribus refertas cæruleis: radices lignoſas in fibras diuiſas. Spirant flores et folia copioſum caputq́; implentem odorem.*

VNA *huius ſpecies foliis eſt maioribus, craſſioribus et longioribus, quæ odoratior: altera minoribus & tenuioribus: inuenitur & flores candidos habens.*

VESTIVNTVR *in Hiſpania et Narbonenſi Gallia plerique montes & campi deſerti Lauandula. In reliqua Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis ſeritur. Iunio ac Iulio flores exeunt.*

ITALI *maiorem, Nardum Italicam, et Spicam, vulgariq́; lingua* Spigo *nuncupant: minorem, Lauandam & Lauandulam. Germania & Belgium vtramq́; Lauandulam et Lauendulam vocat: et maiorẽ quidem Lauandulam marem, minorem feminam: vulgo* Lauender. *Exiſtimatur eſſe Caſia odorata herba, cuius Vergilius ſubinde meminit, vt Bucolicon Ecloga ſecunda:*

Tum Caſia atque alijs intexens ſuauibus herbis
Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Et ſimiliter Georgicon quarto, vbi agit de ſtatione & ſedibus apibus deligenda, aparioq́; conſtituendo, his verbis;

Hæc circum Caſiæ virides, & olentia latè
Serpilla, & grauiter ſpirantis copia Thymbræ
Floreat.

EST *tamen & alia Caſia σύριγξ ſiue fiſtula, quæ paſſim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur. Plinius Caſiam ab Hygino Cneoron appellari refert. Sunt autem Theophraſto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum candidum, folio carnoſo, oblongo, figura quodammodo oleaginoſi, odoratũ: alterum nigrum, nullius odoris. radix vtrique altè deſcendens, grandis. ramuli permulti, craſſi, lenti: germinant florentq; poſt Autumni æquinoctium, & multum deniq; temporis florent. Talis autem nequaquam Lauandula eſt, quæ nec craſſa eſt radice, nec altè deſcendente; ramulis non lentis, & non Autumno, ſed Aeſtate flores profert; proinde etiam nec Cneori aliqua ſpecies.* Cneoron.

EST *autem Lauandula, potentia ac viribus calida ſiccaq;, & ordine quidem tertio, tenuium item partium & ex multis aëreis ſpirituoſisq; partibus conſtans: frigidis ea de cauſa capitis morbis quouis modo adhibita confert, & præſertim ijs, qui non ex copioſo humore, ſed ex ſola potiſſimum qualitate originem ducunt.*

PROINDE *et ſtillatitius eius liquor odoratus, et temporibus ac fronti illitus, Catalepſi, leuiori hemiplexia, & ſubinde comitiali morbo, ac non rarò ſyncope laborantes reſicit. Sed vbi humorum copia adeſt, præſertim ſanguini permixtorũ, non ſatis tutus huius vſus eſt: ſicuti neq; compoſitionis, quæ ex ſtillatitio vino in quo huiuſcemodi herbæ, flores, ſeminaúe, et aromata quædam macerata ſunt, conficitur; quam plerique temerè & indifferenter exhibent.*

NAM *calidorum huiuſcemodi caput implentium vſu, & morbus intenditur, et æger in periculum inducitur: præſertim quãdo ſanguinis miſsio aut purgatio nõ præceſſerũt.*

Quod ideo monendum duximus, quia passim plerique medici indocti, & temerarij audacésque nimium pharmacopœi, aliæq; stolidæ mulieres statim similes compositiones, & id genus alia non modò apopleticis, sed & Catocho cum febri occupatis infundunt, quibus nihil potest peius dari, cùm plurimum obsint, & non rarò ipsos ægrotantes perimant.

DE STOECHADE CAP. LXXXI.

STOECHAS *caudice est vti Lauandula breui et lignoso, sed tenuiore: ramulis siue virgulis multis ac tenuibus; foliis circumuestitis oblongis, angustis, candicantibus, minoribus quàm Lauandulæ; comantibus in summo capitulis, siue spicis densis, cõpactis, breuibus et crassis, è quibus flores purpurei & pusilli exeunt, & quædam eminentia foliola: semen in his subnigrum: radices lignosæ.*

HISPANIA, *Narbonensis Gallia, & Stœchades insulæ è regione Massiliæ, Stœchade herba siue frutice redundant. In Germania ac Belgio è semine sata prima æstate facilè adolescit; sed hyeme, nisi intra ædes aut penuarias cellas transferatur, perit; Hyemis siquidem & frigoris impatiens est.*

A *Dioscoride* στίχας, *ab alijs, ac à Galeno* στοιχας, *per oi diphthongum syllaba secunda: Latinè Stœchas. Florem officinæ Stœcados nuncupant.*

CÆTERVM *Stœchadis, Galenus inquit, temperies composita est, ex terrena essentia frigida exigua, vnde adstringit; & extenuata altera terrena copiosiore, à qua vtique amara est, ob vtrorumq; verò conuenientiam, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum viscera omnia, tum totũ corpus est nata. Dioscorides decoctum*

eius

eius tradit, veluti hyssopi, ad pectoris vitia facere, & antidotis vtiliter admisceri.

POSTERIORES *medici Stœchadem, & præsertim flores eius, aduersus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida causa morbos, valdè efficaces esse affirmant: miscentur ea propter, omnibus ferè compositionibus, quæ aduersus Cephalalgiam diuturniorem, Apoplexiam, Catalepsin, Epilepsin, & similes affectus adhibentur.*

DE THYMO. CAP. LXXXII.

THYMI *duo apud veteres sunt genera: vnum Cephaloton dictum; alterum durius.*

CEPHALOTON *multis exilibus ac tenuibus fruticat virgis, foliis exiguis & copiosis circundatis: capitulis in cacuminibus Stœchadis ferè similibus, sed minoribus; è quibus flosculi exeũt purpurei. In Creta insula copiosum nascitur: vnde illi Cretico cognomẽ datum est. Dioscorides graeili solo & petroso prouenire scribit.*

2 DVRIVS *Thymum surculosum quoque est, & perpusilla habet foliola; colore quod vulgatissimum est virentia, & suaue odorata; candida verò & graueolentiora, quod rarius est: flores verò non in capitulis aut spicis, sed iuxta foliola: radices tenues. Huius generis Thymo, Hispaniæ & Narbonensis Galliæ loca deserta & inculta abundant: In Germania, Belgio, & alibi in hortis studiosè colitur.*

GRÆCIS Θύμος *dicitur, Latinè Thymus, & Thymum. Prior* κεφαλωτός, *id est, capitatus, &* Θύρσιον: *alter* σκληρότερος, *id est, durior, à Dioscoride, cap. de Epithymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera esse tradit: vnum candidum; alterum nigrius ac nigricans appellat: & candidum*

didum præstare ait, ac in collibus nasci; lib. 21. cap. 21. Vtrumq; ad durius genus referendum videtur, nam vt scripsimus, durioris Thymi quoddam folia habet candicantia; aliud verò virentia, quod nigricans dicitur, quia saturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belgæ Thymum Thymus: *Galli,* du Thym *nominant.*

THYMVM *autem, vt Galenus tradit, in excalfaciendo exiccandoq; in tertio statuendum est ordine, incidit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menses prouocat, fœtum euellit, viscera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.*

POTVM, *Dioscorides scribit, cum sale & aceto pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle Orthopnoicis et Asthmaticis prodest. Lumbricos ventris, menses, fœtus, & secundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli et delinctum, faciles è thorace excreationes facit. Oedemata recentia cum aceto impositum discutit, sanguinis grumos dissoluit: thymos & ἀκροχορδόνας siue pensiles verrucas tollit. Isciadicos cum vino & polenta impositum iuuat. Hebetibus oculis in cibo sumptum prodest. Vtile etiam pro condimento tempore sanitatis.*

DE SERPILLO VVLGARI.

CAP. LXXXIII.

VVLGARI *Serpillo multi sunt exiles cauliculi, duri tamẽ et lignosi, nonnulli in rectum palmi altitudine surgẽtes, alij repẽtes, et alicubi terræ superficiei exiguis fibris annexi: folia exigua, virẽtia, Thymi similia: capitula in cacuminibus rotũda, è quibus flosculi exeunt, colore rubẽte purpurei, non rarò etiam albidi: radices tenuissimæ ac fibrosæ.*

NASCITVR *passim locis incultis, iuxta agrorum margines, pingui præsertim & fœcundo solo: subinde etiam*

locis petrosis: & non modò in Germania aut Belgio, sed & in Italia ac Gallia sponte exit. Matthiolus apud Goritienses Saluatino monte copiosissimè nasci refert. Tota ferè Aestate floris eius prouentus.

GERMANI, **Ducndel/ kumel/ & kienlin**; Belgæ, **Ducndel/ wilden Thymus/ et onser Vrouwen bedstroo**: *Galli*, Pillolet: *Officinæ, Serpillum; pleraque verò etiam Pulegium montanum nuncupant. Et passim quidem Serpillum veterum existimatur: non tamen tam Serpillis, quàm Saxifragæ Dioscoridis respondens. Si etenim diligenter, & ad Serpilli vtriusq; & ad Saxifragæ descriptionem expendatur, exiguum Serpillis, plurimùm verò Saxifragæ simile esse comperietur. Primum etenim*

Serpillum

Serpillum, præter quod ramulis et foliis Origano simile est, in quantamcunq; altitudinem adminiculo fultum, aut vicinis stirpibus innixum crescit, & quandoque ex Ocymo per nimiam siccitatem mutato gignitur: alterum verò non serpit, et folio est Rutæ, id est, Hyperici aut Cẽtaurij minoris (vt alibi ostendimus) longiore. Serpillum verò vulgare humile est, frutices non conscendit, ex Ocymo non prouenit, & foliis est, multo quàm Hyperici ant Cẽtaurij minoris, minoribus & breuioribus; omnino videlicet exiguis, ac Thymi, vt diximus, foliis similibus. Ex his Serpillũ vulgare, non Serpilli veterum aliquam speciem, sed Saxifrangam Dioscoridis esse, palam est. Saxifrangam enim, ait, esse herbam Thymo similem, in petris nascentem. Serpillum autem vulgare Thymum foliis & capitulis refert, & non rarò in locis petrosis reperitur: propter eam siquidem quam cum Thymo similitudinem habet, syluestre Thymum & à Belgis, & ab alijs nominatur.

VERBA *Dioscoridis de Saxifranga sunt.* Σαξίφαγον, ὁι δὲ σαξιφραγγον, ὁι δὲ ἔμπετρον: ῥωμαῖοι σαξίφραγγα, θάμνος ἐστὶ φυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις φυόμενος, θυμῷ ἐμφερής. *hoc est, Sarxiphagon, alij Sarxiphangon, alij Empetrum, Romani Saxifranga, frutex est furculaceus in petris & asperis locis nascẽs, Thymo similis. Exemplaria quædam* ἐπιθυμῷ ἐμφερής *legũt, sed emendatiora* θυμῷ *habent.* Saxifranga.

Locus Dioscoridis restitutus.

FACVLTATE *autem Serpillum vulgare calidum et siccum est, tertio penè ordine; tenuium item partium & incidens: menses euocat; vrinam cit: calculos expellit; & in balneis ac fomentis adhibitum, sudorem euocat.*

EADEM *ferè de Saxifrãga Dioscorides memoriæ prodidit: cocta, ait, in vino febricitãtibus opitulatur; strãguriæ prodest: singultum sedat: calculos vesicæ frãgit: et vrinã cit.*

DE

DE SERPILLO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO ET ALIIS. CAP. LXXXIIII.

SERPILLVM *Dioscoride auctore, duorũ est generum: hortense & syluestre.*

HORTENSE *coronarium est, & odore Sampsychum refert: folia habet et ramulos Origani similia, multo candidiora; iuxta sepes relictum procerius assurgit.*

ALTERVM *non serpens sed erectum, ramulos emittit tenues surculosos: foliis refertos Rutæ similibus, angustioribus tamen, oblongioribus, durioribusq; : flores gustu acres, odore suaues: radix inutilis. Nascitur in petris efficacius, & magis excalfaciens satiuo.*

THEOPHRASTVS *de historia stirpium, lib. 6. Serpillũ tradit ex suffruticibus esse, lignosis ac coronarijs ac ramis & foliis tota sua natura odoratum, veluti Helenium & Sisymbrium; apud nonnullos etiam Thymum penitus redolere: summæ terræ adhærere; radice multifida torridaq; peculiarem illi auctionẽ germinum; quippe cùm in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum adminiculum, aut iuxta sepes aliquas satum: squalorem pati, atque aquæ paucæ indigum: nasci ex Ocimo per immodicam siccitatem degenerante; lib. de causis quinto, Ocimo videlicet ipso, minoris folij, sed odoris potẽtioris facto. Vnde colligendum, Serpillum Ocimo esse odoratius & foliis minoribus.*

SYLVESTRE *Serpillum idem, quoddam esse ait, quod deferentes ex montibus serunt, vt apud Sicyonẽ fieri solet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios verò, vt in Thracia, mõtes & plana omnia Serpillo scatere. Syluestre autem istud, à Dioscoridis syluestri aliud est: sola etenim*

stenim cultura ab hortensi differt : veluti Theophrastus ipse ostendit ex montibus translatum seri referens.

DIOSCORIDI *aduersatur Plinius lib. 20. cap. 22. vbi syluestre ait serpere, satiuum verò minimè. Serpillum, inquit, à serpendo putant dictum, quod in syluestri euenit maximè in petris. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit.*

MEMINIT *Serpilli Aelianus variæ historiæ lib. 9. & ipsum inter flores numerare videtur. Dionysius Iunior, inquit, in Locrẽsium vrbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, easq; Rosis, Serpillis, aliisq; id genus floribus strauit. Vergilius tamen Bucolicôn ecloga secunda, Serpillum herbam esse manifestissimè testatur his verbis:*

Testylis & rapido fessis messoribus æstu
Alia, Serpillumq;, herbas contundit olenteis.

Ex quo loco colligendum sunt qui putent, vulgare Serpillum, verum & legitimum esse, quod videlicet non aliud passim in Italia sponte gignatur: quasi nullibi quàm in agro reperiri, & non in in hortis seri potuisset.

SERPILLVM *autem Græcis* ἕρπυλλος ἢ ἕρπυλλον *dicitur. Marcellus vetus auctor, à Gallis antiquitus Gilarum nominatum affirmat, vt verò Plinius Valerianus ab ijsdem Laurio nuncupatur.*

EXCALFACIT *verò vsque adeò Serpillum, vt Galenus dicit, vt et menses & vrinas moueat: gustu multum est acre. Prodest etiam, vti Dioscorides addit, ad tormina, rupta, conuulsa, iocinoris inflammationes, & ad serpentium morsus, & potum, & impositum; capitis dolores mitigat coctum rosaceo permixtum : cum aceto irrigatum maximè quidem lethargicis, sed & phreneticis conuenit: sedat & sanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto succus eius.*

DE OCIMO. CAP. LXXXV.

SATIVI *Ocimi ſpecies magnitudine differentes duæ ſunt vulgares, ambæ ſurculoſæ, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuiſis. Et maior quidẽ folia habet lata, per margines leniter crenata, Mercurialis herbæ magnitudine & forma ſimilia: minor verò minora: vtraque ſplendida, & dilutè virentia: floſculos exiguos, colore vel candidos, vel obſcurius purpuraſcentes: ſemen exiguum, nigricans: radices oblongas duras non abſque adhærentibus fibris: odor vtrique ſimilis, niſi quod maioris, ſpecies quædam reperiatur, quæ Citrium malum odore refert, quod Ocimum citratum appellant.*

MATTHIOLVS *præter hæc duo Ocima, etiam tertium quoddam maximum reperiri, memoriæ prodidit, foliis Amaranti maioribus, longis, latis & craſſis, Citreæ mali foliis ſimilibus.*

SERITVR *Ocimum in hortis & in fictilibus; celerrimè, vt Theophraſtus auctor eſt, prouenit. Quod Soli expoſitum eſt, eodem teſte, tranſit in Serpillum; quia vehementius ſiccatur; folio namque minus, odoreq; vehementius redditur. Iunio ac Iulio Ocimum floret, & particulatim quidem, ac diu, ab imo incipiens.*

Ὠκιμον, *& per ω prima ſyllaba* Ὠκιμον *Graci appellant; nonnulli etiam* ὄζιμον: *Latini Ocimum. Differt ab Ocymo quod oſtendimus in Frumentorum hiſtoria, pabuli genus eſſe, & ad differentiam huius per υ ſecunda ſyllaba ſcribitur; tametſi & per υ, odoratum Ocimum quandoque ſcriptum reperiatur. Recentiores* Βασιλικὸν, *Latinè Regium id eſt, quoque nominant: Officinæ, Baſilicum: Germani,* **Baſilgen.** *Belgæ,* **Baſilicom:** *Galli,* Baſilic: *Itali,* Baſilico,

Basilico, *et quod minus est*, Basilico gentile: *plerique Basilicon Gariophyllatum hoc vocant.*

OCIMVM *autem, auctore Galeno, ex secundo quidem est ordine excalfacientium, sed humiditatem habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non est vt intra corpus sumatur: sed foris adhibitum ad digerendum concoquendumq; idoneum est.*

DIOSCORIDES *Ocimum, ait, si multum edatur, visum hebetat; aluum mollit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, sed ægrè conficitur: impositum verò cum polenta tenui farina, rosaceo & aceto inflammationibus medetur, & Draconis marini ac Scorpionis plagæ; per se & cum vino Chio, oculorum doloribus.* SVCCVS *oculorum caligines purgat, & defluxiones exiccat.*

SEMEN *potum prodest atram bilem colligentibus, suspirioſis, et vrinæ difficultate laborantibus: facit idē sternutationes frequentes, si per nares attrahatur: idē ipsa herba facit. Claudere autē oculos oportet, sternutatione vrgente.*

SVNT *qui Ocimum vitant, & non edunt; eo quòd commansum & in sole positum vermiculos gignat. Aphri adijciunt eos qui à Scorpione icti sunt, & ipsum comederunt, absque dolore permanere.*

RECENTIORES, *inter quos Simeon Zethy est, Ocimum tradunt olfactu cordi capitique prodesse: semen cardiacis affectibus succurrere, animi mœrorē ab atra bile ortum discutere, & hilaritatem lætitiamq; procurare.*

DE OCIMO SYLVESTRI VVLGARI SIVE ACINO. CAP. XXXVI.

QVOD *recentiorum plerique Ocimum syluestre nuncupant, cauliculos promit complures quadrangulares infirmos,*

T

firmos, terram versus reclinatos : folia ex interuallis bina contra se posita, parua longiuscula ac latiuscula, aliquantulum hirsuta & aspera, vti & cauliculi : flosculos è foliolorum sinubus exeuntes, paruos, orbiculatim cauliculos ambientes, colore è candido nonnihil purpurascẽtes: semen exile : radices fibris cohærentes. Odore herba hæc multo quàm Ocimum est infirmiore; vtpote exili ac obscuro, sed tamen cum grauitate quadam non insuaui ad Calaminthes aut Ocimi accedente. Exit multis Germaniæ ac Italiæ locis sua sponte, præsertim incultis & arenosis. Aestate tota floret, & non rarò Septembri etiam mense.

OCIMVM *sylueſtre, vt diximus, appellant plerique recentiorum. Quod autem Ocimum sylueſtre Plinio, alijs est Ocimastrum & ὠκιμοειδὲς. Ocimoides verò multum à præsenti herbula differt. Siliquas siquidem Ocimoides habet, Hyoscyami siliquis similes, semine nigro, quale est melanthij prægnantes: huius autem semina minima sunt, et vasculis omnino exiguis continentur, nullam cum Hyoscyami cytinis similitudinem habentibus : ita vt hinc herbulam istam, non esse legitimum Ocimum sylueſtre siue Ocimastrum euidens sit. Quam ob causam ab alijs non pro Ocimo sylueſtri, sed pro Clinopodio habetur : sed nec horum sententia laudanda videtur. Nam si propter florum secundum cauliculos ambitum, Clinopodium dici meretur, multæ aliæ eodem nomine nuncupandæ erunt: vt, Calaminthes, Orualæ, Ormini, Lamij, Dictamni, & Marrubij species quædam, Pulegium, Saluia, Scordium, Melissophyllon, Sideritis, Galeni Alysson, recentiorum Bugula & Cardiaca, similesq; aliæ, quarum omnium flores orbiculatim cauliculos circundant, nulla tamen Clinopodium dicitur. Nobis hæc herba Acino haud dissimilis videtur. Acinon etenim Dioscorides ait, πόαν λεπτόκαρφον sine herbam*

Acinos.

bam tenuium ſarmentorum, coronariam Ocimo ſimilem ſed hirſutiorem & odoratam. Cum qua deſcriptione præſens noſtra ſatis conuenit.

EACVLTATE *autem aliquantulum calida eſt & ſicca, non abſque adſtringendi vi ac potentia.*

ACINON *verò Dioſcorides tradit, menſes & aluum ſiſtere potum; impoſitum verò Phygethla & eryſipelata curare.*

DE ORVALA. CAP. LXXXVII.

ORVALÆ *ſpecies prior (eius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Orualanuncupatur, caules promit craſſos quadrangulos, duos pedes longos, in alas diuiſos: folia & è radicibus multa, & ſecundum caules ex interuallis bina contra ſe poſita, magna, palmum lata vel ampliora, aliquantulum aſpera, inæqualia, albicantiaq́, ac nonnihil vti & caules hirſuta: flores forma florum Saluiæ aut Lamij, colore ex diluto cæruleo candicantes, poſt quos oblonga denticulata vaſcula pro ſiliquis, in quibus ſemẽ nigrum: radices verò fibroſas. Tota herba grauem fortemq́ ſpirat odorem caput opplentem, & maturato ſemine interit, quod altero fit à ſatione anno. Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret.*

GALLITRICVM *Officinæ nuncupãt. Dicitur & Orualá ſiue Orualla, Tota bona, Sclarea, Scarlea, Centrum Galli, Matriſaluia: à Gallis* Oruale: *à Germanis* **Scharlach:** *à Belgis* **Scharleye.** *Falluntur qui Alectorolophon exiſtimant. Alcteorolophon in Frumentorũ ſiquidem hiſtoria multum ab Orualadifferentem oſtendimus. Videtur autem hæc Orualæ ſpecies, Horminum ſylueſtre, quod Dioſcorides ait, viribus magis pollere. Inter oẽs etc-*

nim Oruale ac Hormini ſpecies, nulla odore aut viribus hac potentior eſt.

ALTERA *Oruale ſpecies, caules habet ſimiliter qua-* 2
drangulares, ſed proceriores, bicubitales videlicet vel altiores: folia quoque aſpera, nigriora tamen ac minora: flores ſimiles colore purpureo rubentes: radices vti prioris. Odore hac minus præſtat, omnino exiguo prædita: rara eſt. Floret eodem quo prior tempore. Baccharim eſſe, ſunt qui putent; eorum autem ſententia quàm ſit probanda, oſtendet Baccharis deſcriptio, quam à ſubſequenti proximum dabit caput.

TERTIÆ *Oruale, caules quoque quadranguloſi &* 3
nonnihil hirſuti ſunt: folia per ambitus ſerrata, Oruale prioris ſimilia, ſed minora: flores lutei: ſemen ſufflauum nigricans: radix fibroſa, durabilis naturæ, & multis annis permanens. Apud Belgas à nonnullis in hortis ſeritur; in Alpibus autem Italiæ iuxta Tridentum, ſponte gignifertur. Aeſtate floret. Horminum luteum & Horminum Tridentinum à pleriſque appellatur.

POTEST *his, & quarta addi ſpecies, quæ pro ſyluæ-* 4
ſtri Hormino à Fuchſio depingitur: cauliculi huic breuiores, cæterùm hirſuti quoque & quadrangulares: folia minora, oblonga, profundius inciſa: flores cærulei: ſiliquæ per maturitatem deorſum nutantes: ſemen nigricans: radices ſimiliter nigræ & fibroſæ. Fuchſius in Germania paſſim ait, omnia prata exornare, ſuaq; ſponte in ijs naſci. Tẽpore florendi cũ ſuperioribus conuenit. Oruale et Hormini hæc quoq; ſpecies, ſed iners, et nullius facultatis eſſe videtur.

AT *prior, quam diximus propriè Orualam dici, calida & ſicca eſt ordine tertio; menſes modo quouis ſumpta monet: ſecundas eiicit: ceruiſiæ aut vino permixta ebrietatem facit, caputq; implet.*

ANTHONIVS *Mizaldus semen vtile tradit, ad excutiendam oculorum caliginem, et educẽda ea, quæ in illos inciderunt: in oculũ siquidẽ immissum, et multa reuolutione circa bulbũ eius circumductũ, tandem humore prægnãs, et tenuibus membranulis ac sordibus onustum elabitur.*

DE HORMINO, CAP. LXXXVIII.

HORMINVM *Oruale etiam quædam species est, sed reliquis minor. caules promit complures dodrãtem aut pedem altos, angulosos similiter, subhirsutos: folia lata, rotundtuscula, subaspera, Oruala multo minora, Marrubij ferè similia, quorum quatuor aut sex superiora, purpureo nigræ Violæ colore, sed tamen dilutiore emicant: flores iuxta folia cauliculos ambientes, colore purpureo diluto albicantes: semen exiguum oblongum nigricans, in oblongis receptaculis, veluti siliquis, quæ maturato semine radicem versus spectant: radicem longam, tenuem, non absq; fibris. Peregrinum Belgio Horminum est, et aliunde in hortos illatum. Aestiuis mensibus florum eius productio; semen interea maturatur.* Ὄρμινον *Græci: Latini Horminum & Geminalem appellant.*

CALIDVM *autem, vt inquit Paulus Aegineta, Horminum est, mediocriter siccum et abstergens. Horminis semen, Dioscorides ait, putatur cum vino potum Venerem excitare: verùm cum melle, argema et albugines oculorum depurgat: cum aqua impositum œdemata discutit & aculeos extrahit. Idem herba imposita facit. Galenus in libris de Alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque, ait, frixo vtuntur, deinde eatenus læuigant, vt farina euadat; mel quoque ei admiscent. Parum in seipso habet alimenti, vt quod mediæ inter Erysimum & Cuminum sit naturæ.*

DE BACCHARE, EX DIOSCORIDE ET ALIIS. CAP. LXXXIX

BACCHARIS, *auctore Dioscoride, odorata et coronaria est herba, cuius folia* τραχέα; *id est, aspera, alias* δασέα, *hoc est, densa sunt, magnitudine inter Violam et Verbascum media: caulis angulosus, cubitalis, subasper,* παραφυάδας, *id est, iuxta adnatas propagines habens: flores purpurei, subalbicantes, odorati: radices Veratri nigri similes, odore Cinamomi. Amat aspera et squalida loca. Gracili solo nec humido prouenit: Plinius.*

Βάκχαρις Græcè dicitur, aut πάκχαρις quasi πάνχαρις, vt plerisque placet: à quibusdam Nardum rusticum appellatur, vt Plinius lib. 21. cap. 6. testatur. Quin & ipse Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum rusticum appellat. Sed lib. 21. cap. 19. perperam ita dici refert; statim videlicet, vt quosdã errore falso Barbaricam eam appellare scripsit: Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus est, qui Baccar, rusticum Nardum appellauere. Est enim alia herba sic cognominata, quam Græci Asaron vocant. Idem eodem lib. cap. 21. Baccharim quosdam Perpensam appellare ait. Perpensa autem si Asarum est, veluti inter nothas & asscriptitias voces reperitur, non minus horum error, quam priorum refellendus. Nam Baccharis & Asarum non parum differunt, vti Plinius testis est, & ex vtriusque descriptionibus collatis euidens. Proinde & perperam Officinæ Asarum, Asaram bacaram nuncupant, nomine ex Asaro & Bacchari composito; quasi idem sit Asarum & Baccharis. Qui error ex eo videtur manasse, quòd inter nothas Asari appellationes, Baccharis vox etiam reperiatur: aut quòd Baccharim Crateuas Asarum nuncupauerit. Quod siquidem Crateuas Asarum nominat, Dioscoridi nequa-

quam

quam Asarum, sed Baccharis est. Nam Asarũ Dioscoridis caule caret: odoratum non est, nisi solis radicibus: nec etiam coronarium, si vti Plinius ait, vocitatum sit Asarum, quoniam in coronas non addatur. Asarũ autem Crateuas caules facit, & odoratum ac coronarium est. Patet ex ipsa descriptione, quæ sic habet.

ASARVM *odorata & coronaria est herba: caules eius geniculati: folia δασέα, id est, densa: flores purpurei: radix boni odoris, similis Veratri nigri, odore Cinamomo similis. Nascitur in asperis & squalidis.* Asarum Crateuæ.

EX *quibus verbis manifestissimum est, Asarum Crateuæ idem cum Dioscoridis Bacchari, & ab Asaro eiusdem esse differens: & malè inter nothas voces Asaro Baccharis nomen attributum: peius verò adiectum Asarum coronariam & odoratam esse herbam, quod inter notha, etiam asscriptum reperitur.*

MEMINIT *Baccharis etiam Vergilius in Bucolicis ecloga septima, & non modò coronariam eam esse stirpem ostendit, verumetiam fascini depulsoriam:*

——— *Bacchare, inquit, frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

EST *et Baccharis vnguentum apud Athenæum lib. 15. quod à Bacchari odorata herba nomẽ habere potest. Nam, vti Plinius, vnguenta ex ea radice fieri solita, apud antiquos Aristophanes priscæ Comœdiæ Poëta testis est.*

CÆTERVM *Baccharis, vt Paulus Aegineta paucis complexus est, radicis decoctum meatus obstructos aperit, vrinam & menses citat. Folia ipsius cùm sint adstringentia, fluxionibus opitulantur.*

DE BALSAMITA. CAP. XC.

BALSAMITA *coronaria herba non est, sed foliorum eius cum grauitate quadam gratus est odor. Eius duo sunt genera, foliis multum differentia: Maior videlicet et minor.*

1 MAIOR *caulibus assurgit rotundis, duris, sesquipedalibus: folia eius oblonga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi foliis ferè similia, minora tamen & viroris magis albicantis: coma aurei coloris ex multis flosculis veluti corymbis, Tanaceti ac Elichrysi modo in vmbella cohærentibus; quorum singuli ex multis exiguis staminibus lutei simul farctis, compositi sunt; radices lignosæ, durabilis naturæ, non absque multis adhærentibus fibris. Apud Belgas hortensis est, passimq; etiam ab olitoribus colitur. Aestiuis mensibus aurei coloris vmbellas promit.*

GERMANI, **Frauwenkraut:** Belgæ, **Balsemc:** *& earum officinæ Balsamitam, ac Balsamitam maiorem nuncupant. Est tamen & alia Balsamina, quæ et Charantia ac Momordica; item Balsaminum genere neutro, herbæ ab hac Balsamita differẽtes ac dissimiles. Matthiolus Mentham Græcam nominat: alij Saluiam Romanam; item herbam Lassulatam, Costum hortensem, Mentham Saracenicam, herbam D. Mariæ. Sunt qui volunt Panaces Chironium esse. Plinius etenim, et vulgaria Theophrasti exemplaria Chironium Panaces folio esse referunt Lapathi, floreq; aureo, cuiusmodi hæc herba est. Sed Dioscorides, & Nicandri interpres testem citans Theophrastum, folio illud aiunt esse Amaraci: cuius folium Balsamitæ nequaquam simile est.*

2 MINOR *Balsamita colore, odore, sapore & flore in vmbellis aureo, maiorẽ refert: cauliculos promit numerosos, tenues, rotundos: folia parua oblonga, serrata, ac profundè incisa;*

incisa; comam aurei coloris, sed corymbos minores: radices vti prioris. Rarior hæc est, nec alibi quàm apud cognitionis herbarum studiosos reperitur. Floret eodē, quo præcedens tempore. Balsamitæ haud dubio species minor est.

ITALI Giulam *vocant: Valerius Cordus Mentham Corymbiferam minorem appellat: priorem verò Mentham, Corymbiferam maiorem. Plerique Eupatorium Mesues: alij Dioscoridis Ageraton esse volunt. Eupatorium autem Mesues idem cum Auicennæ Eupatorio est: vires etenim vtrobique eædem: sed formæ descriptio in vtroque auctore corruptissima: vt satis ostēdunt Auicennæ exemplaria, cuius posteriora ex Bellunensis correctione, à prioribus hoc loco multum differūt. Eupatorium autem Auicennæ à Dioscoridis Eupatorio nequaquam differt; quod vulgo Agrimoniam nomināt: herba ea notissima est, cum qua Balsamita minor, siue Giula similitudinis nihil aut perexiguū habet. Ageraton verò hanc herbam esse, non est quoque verisimile. Nā Agerato folia Dioscorides tribuit Origani: at Origani folium subrotundum est: huius verò longum & serratum, ab Origani forma multum differens; quod Giulam et Ageraton dissimiles esse stirpes ostendit.*

CÆTERVM *Balsamita vtraque calida & sicca est secundo ordine, cum amaritudine et adstringendi haud obscura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam Conseruam appellant, diuturnis capitis doloribus matutino tempore sumpta: defluxiones è capite reprimit ac resiccat: crudos humores ad concoctionem perducit. Prodest item Cacexia aut Leucophlegmatia laborantibus, præsertim in initio; ac omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum est. Semen non secus ac Santolinæ lumbricos et ventris tineas expellit.*

REMB.

REMB. DODONÆI AD LECTOREM EPILOGVS.

QVANDO eam ſtirpiũ quam concepimus hiſtoriam non elementorum ſerie, ſed alia methodo, per genera videlicet digerere, propoſitum eſſet, amice Lector, omni ſtudio ac diligẽtia annisi ſumus, ſtirpes ipſas in generaliſſima quædam genera diſtribuere, ac per communiſſimas differentias diuidere: diuiſas in libros aliquot diſponere; ſingulis libris non modò vnius generis, ſed conſimilium generum complures, ſuo tamen quæque ordine congerentes. In vno ſiquidem, flores herbasque coronarias, odoratas, tum & vmbelliferas coniungere curæ fuit; in alio radices, καθαρτικὰς ſiue purgandi vi prædítas omnes excedentem qualitatem habentes, cuiuſmodi ſunt deleteriæ & ſomnificæ, ac alias nonnullas. In frugum hiſtoria, præter frumenta, legumináque, frugum vitia, paluſtres & aquatiles complexi ſumus. Proximus locus oleraceis relictus eſt: poſterior arboribus ac fruticibus. Conceſſa etiam pars eſt, inconditæ multitudini, quę ad prima illa, commodè referri non potuit genera.

SIC autem digeſtam hiſtoriam, & iam olim vernaculo Brabantorum ſermone, nec non Gallico idio-

co idiomate editam, dudum in animo fuit Latinè conſcriptam dare, ſed dum impendentia negotia conatus noſtros remorantur, nec integram mox abſoluere conceditur, proximum fuit per otiũ particulatim ipſam exhibere; vt in prefatione, frumẽtorum, leguminum, &c. hiſtorię latiùs ſcripſimus.

ITAQVE & nunc non opus totum, ſed denuò partem eius, florum videlicet & coronariarum, odoratumque nonnullarum herbarum, hiſtoriam legendam communicamus. In qua flores quidem omnes, in coronas ac ſerta receptos, tum & reliquos, qui propter eam, qua placent gratiam in hortis ſeruntur colunturque, contraximus: perpaucis admodum exceptis.

FLORES autem nomino eas ſtirpes, quæ propter flores cõmendatæ ac gratæ ſunt: veluti radices Theophraſtus appellat, quarũ præcipuè in radicibus vires ſunt; herbas verò, in folijs eas habentes.

OMISSI autem & præteriti illi modo flores ſunt, qui ad alia ſtirpiũ genera ſpectare videbãtur: vt quam noſtri Roſam Menapiam, ſiue Geldrenſem nuncupant, Rhododendron, Roſa ſera ſiue Hyemalis dicta, & tales plereque, quę ad conſimiles, quarum ſpecies ſunt, aptiùs referuntur.

ROSA etenim Menapia Sambuci aquatici ſiue paluſtris ſpecies eſt, floribus multiplicibus, & in globum mali magni magnitudine coactis, ab alia vulgari flores in vmbellis faciente ſolum differẽs. Appellat hunc fruticẽ Valerius Cordus Lycoſtaphyllum, & vtramque ſpeciem elegãter deſcribit: feminam nuncupat, cui flores in vmbellis; marem multiplicibus floſculis, qui ſterilis eſt.

RHO-

RHODODENDRVM frutex similiter est, quē inter flores numeratū nusquam obseruare cōtigit.

ROSA hyemalis aut potius Autumnalis, Maluę satiua species est, quę ad oleracea genera pertinet.

Anemone. ANEMONES simili de causa prætermissæ; ex acrium etenim herbarum genere sunt, Ranúculis haud multum absimiles. Vnius tamen hic iconem addidimus, satiuæ nempe siue hortensis à Dioscoride nuncupatæ. Depingit Matthiolus tres aut quatuor satiuas, radicibus oliuis stantibus similes; folijs multis, multifidis. Sed hæc nostra folia habet perpauca, Coriandri & Ranunculi cuiusdam palustris similia: flores verò pulchro quasi diluto rubore purpureos, aspectu gratissimos: radicem vnius anni, oliuæ supinæ ac iacenti similem, nonnihil geniculatam; vetustiorem verò, omnino nodosam, ex multis veluti oliuis supinis congestam. Nascitur hæc in Germania nonnullis circa Rhenum locis. Syluestrē eius speciem Theophrastus λειμώνιαν, idest, palustrē nominat. Floret hęc statim primo Vere. Fuchsius eā olim pro Ranunculi specie depinxit. Sunt qui Ranunculum phragmitem vocitent. Flores eius aut lutei, aut candidi, aut purpurei.

HVIVS autem historiæ editionem dum paramus, duarum ecce rarissimarum stirpium, & ad hanc operis partem pertinentium, ad nos icones dantur, Chrysanthemi videlicet Peruniani & Asphodeli palustris. Chrysanthemi Peruniani nobis communicauit integerrima ac honestissima domina Christina Bertolfia, à charissimo coniuge suo, clarissimo ac amplissimo viro D. Ioachimo

Hop-

Hoppero Regis consiliario ex Hispania sibi missam. Asphodeli autem paluſtris, misit multis modis ornatissimus ac nobilissimus D. Carolus à S. Audomaro, dominus de Dranoutre, vir non modò stirpium, verùm & historiæ animaliũ omnium studiosissimus, idemq; peritissimus. Vtramq; autem huic libro, coronidis vice addendam putauimus. Nequaquam enim tam celebris & admirandæ magnitudinis floris imago; aut tam peregrini Asphodeli præmittenda videbatur.

EADEM verò occasione & aliarũ quarundam rarissimarum icones adiuximus priùs non editas; vtpote Cirsij, Campanæ Lazuræ à recẽtioribus appellatæ, Panici Indici, & cuiusdam speciei Panacis; quas stirpes, licet ad hanc florum historiã nõ pertineant, in notitiam tamẽ adduci incommodè accidere non potest. Stirpium siquidem cognitionem augeri non modò pulchrum iucũdumque, verùm vtile ac honestum.

EST autem Chrysanthenum Perunianum annua quidem, sed admodum procera stirps: flos pulcher & insolutæ magnitudinis. In Peru, aliisque quibusdam Americæ prouinciis repertũ fertur. Satum Madritij apud Hispanos in horto Regio, ad pedes vsque 24. adoleuit: caulem promit rectum brachij crassitudine: folia latissima: florem Chrysanthemo aliquatenus forma similẽ, sed amplissimum, Medius siquidem eius discus siue orbis pedem latitudine ad duas aut tres vncias excessit, singula verò ipsum orbiculariter ambientia folia, floris Lilij purpurei maioris quodammodo similia, sed maiora, auri luteo colore. Solem Indianum

Chrysanthemum Perunianum.

num, quòd Solis modo radiatus videatur, appellant. Visa hæc nobis stirps est in horto amœnissimo, ac variarum plantarum generibus refertissimo magnifici ac generosissimi D. Ioānis Brancionis, viri stirpium varietatis studiosissimi, cuius liberalitate ac beneuolentia, non pauci flores huic historiæ accesserunt, qui aliàs non fuissent additi; vtpote quos temerè alibi, quàm in eius hortis, quærere fuisset. In huius dico horto, Chrysanthemi Peruniani stirps visa est, sed ad 10. aut 11. tantum pedes adoleuit: folia aliquantulum aspera, eius quod in Hispaniis natum fuit multò minora: floris non nisi rudimentum apparuit, idque hyeme imminente; qua de causa ad perfectioné peruenire non potuit. Eadem verò stirps Patauij in Italia multò quàm in Hispania procerior facta fuit, ad pedes etenim XL. siue palmos Geometricos CXX. adoleuit; & florem quidem perfecit, sed semen ad maturitatem non perduxit, vt ab excellentissimo viro Iacobo Antonio Cortuso Patritio Patauino in simpliciū palæstra exercitatissimo ac doctissimo accepimus; in cuius amœnissimo viridario enata fuit, qui etiā facultates huius cognoscere maximè curæ habuit. Nam pediculos foliorum teneros adhuc, pilisque derasis, in craticula decoctos, sale oleoque prius præparatos, esui suaues, & per quàm gratos esse, euidenti experimento cognouit; & similiter ipsos quibus floris folio la semenque insident calyces: quos & ipsius Cinaræ conis siue capitibus delicatiores suauioresque in cibo esse scribit, & non minùs, verùm amplius, πρὸς τὰ ἀφροδίσια, ad quæ plurimum possunt, facere.

re. Qua in re induſtria ac diligẽtia eius commendari ac laudari ſatis non poteſt . dignus certè eſt, quem omnes docti, ac ſimplicis Medicinæ ſtudioſi venerentur ac colant: cum propter diligentiam & induſtriam, quibus in ſimplicium rarorum & peregrinorũ facultatibus perquirendis vtitur: tũ vel maximè, quòd conatus multorum, qui circa hanc Medicinæ partem laborant, ingenuè etiam adiuuare conetur, & quàm plurimùm non rarò adiuuet, eorũque ſtudia multũ promoueat. Veluti ex ipſius P. A. Mathioli cõmentariis omnibus notiſſimũ eſt, qui ipſius Cortuſi opera maximum incrementũ & haud exiguum ſplendorem ſumpſerunt: vti pluribus locis Matthiolus ipſe candidè teſtatum reliquit. Potuiſſent & idem quoque hiſtoriæ noſtræ teſtari, ſi abſoluere & ad finẽ perducere eas licuiſſet. Non pauca ſiquidem ab eo & & rariſſima & valde peregrina accepimus, quæ reliquis partibus, quibus ſeruantur, non exiguum auctuarium conferent, ſi aliquando eas abſoluere ocium fuerit. Sed ad Chryſanthemum Perunianum excurrens redeat ſermo. Exiſtimari autem poſſet hic flos Plinij eſſe Bellio, ſi credibile foret, illa ætate Romæ vel viſum, vel vllo modo agnitum; per ambitum ſiquidẽ luteus eſt, & plus quàm quinquaginta foliis, medius eius orbis cingitur. Talem etenim Plinius Bellionem eſſe, videtur innuere, lib. 21. cap. 8. Luteus, inquit, bellio patulicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Sed veriſimilius Bellionem omnino alium & minorem fore, & fortaſſe eũdem cum Bellide; vt non pauci eruditi ſuſpicantur, qui hunc Plinij

locum corruptum iudicant.

Asphodelus paluſtris.

ASPHODELVS paluſtris folia promit pulchrè virentia, aliquantulum ſtriata, Iridis aut Gladioli ſimilia, ſed anguſta & dodrãte breuiora: caulem rectum pedalem, Aſphodeli ſatis ſimilem: flores è ſenis foliolis, exiguis ſtaminibus in medio, veluti Aſphodeli, minores tamen, colore è luteo pallentes: ſemen perexiguum in oblongis acuminatis vaſculis: radix longa, geniculata, non abſque fibris, ſerpit Graminis modo. Reperitur huiuſmodi Aſphodelus locis humidis ac paluſtribus in Ericetis, haud procul à Brugis Flandriæ. Æſtiuis menſibus floret. Anonymos vulgo eſt. Aſphodeli eſſe ſpeciem caulis cum floribus Antherico ſimilis oſtendit, tametſi folia Gladioli ſint, aut Iridis. Et de his hactenus.

AT in Florum hiſtoria, quid à nobis præſtitum ſit, qui æquum adhibiturus eſt iudicium, facilè æſtimabit. Nos vt in aliorum ſcriptis, ſicubi veritati minùs nitantur, eleuandis, nullis aut exiguis verbis vtimur, ita in noſtrarum lucubrationum commendatione non putamus inhærendum. Bene vale, Pridie Cal. Nouemb. Anno 1567.

FINIS.

INDEX HVIVS LIBRI.

A

ACinos pag. 290
Acoros 160
Acroſcorodon 177
Acyron 79
Adonidis flos 246
Aegilops 177
Ageratum 264. & 301
Aglaophotis 118
Alabandica Roſa 102
Alabaſtri 101
Alaudæ pes 57
Albucus 141
Aliſma 77. & 79
Allium caninum 179
Alopecuros 34
Amarantum 93. & 260
Amarantus purpureus 91
Amaracum 270
Amellus flos 259
Amethyſtos 86
Anemone 247. & 304
Anthemis 237
Anthemum 39. & 50
Anthera 101
Anthericos 141
Antirrhinum 84
Antirrhinum ſylueſtre 87
Aphricanus flos 62
Aquileia 82
Aquilina 84
Armenii flores 70
Aſaron Crateuæ 296. & 297
Aſphodelus 139
Aſphodelus bulboſus 144
Aſphodelus luteus 142
Aſphodelus paluſtris 311
Aſter Atticus 257
Aſtragilitis Iris 155
Aurelia 262

B

Baaras 119
Balſamita
Baptiſecula
Baccaris 296
Barba hirci 152
Barbarica 68. & 136
Baſilicum 178
Baſilicum Satytium 181
Bedeguar 102
Behen 72 Bellis 238
Bellio 305
Beluedere 39
Betonica altera 68
Betonica coronaria ibid.
Bifolium 230
Blaptiſecula 52
Bolbocaſtanon 136
Bolbonac 24
Bubonium 259
Bucinum 58
Bulbine 177. & 178
Bulbonac 25. & 27
Bulbus eſculentus 178
Bulbus leucanthemus 182
Bulbus ſylueſtris 187
Bulbus vomitorius 175. & 191
Buphthalmum 240. & 247
Buzeiden 213

C

Calathiana viola 54
Calcatrippa 57
Calendula 59
Callionymos 136
Caltha 59. & 61
Caltha Alpina 62
Caltha Aphricana 64
Camomilla 237
Campana Roſa 102
Campanula 31. & 36
Canina Roſa 102
Canina ſentis ibidem
Canirubus 101
Canis cerebrum 86
Cantabrice 68
Caryophyllei flores 66. & 68
Caryophyllei ſylueſtres 72
Caryophyllus Indicus 64

Caſia

Cafia 275
Centrum galli 291
Cepa agraria 188
Ceruicaria 31
Chamæcyparissus 267
Chamæ iris 154
Chamemælum odoratum 242
Chamemælum Romanum 244
Chamemælum syluestre 238
Chamemælum vulgare 235
Chaucetrepa 57
Chrysanthemum 253
Chrysanthemum odoratum 241
Chrysanthemum Perunianũ 307
Chrysitis 264
Chrysocome 262.& 264
Cistus 107
Cistus 110
Clauellata herba 18
Cleonicon 273
Clinopodion 271
Cneorum 277
Color ferrugineus 127
Color Silis Attici 15
Columnaris 39
Coma 232
Comosandalos 124. & 130
Concilium 40
Condisi 76
Confecratrix 150
Consiligo 249
Consolida media 257
Consolida minor 256
Consolida Regalis 57
Constantinopolitanus flos 74
Cornicis flos 74
Corymbe 46
Costus hortensis 298
Cotula alba 240
Cotula fœtida 238
Cotula lutea 241
Crocus 168
Cuminum syluestre alterum 59
Cyanoides flos 55
Cyanus flos 50
Cyanus minor 52
Cyclaminos tertia Plinij 139
Cyix 177
Cynapauxis 104
Cynosbatos 103.& 104
Cynosorchis 209.& 223
Cynospastos 119
Cynorhodon 102.& 126
Cypirus Plinij 163

D

Damasonium 77.& 79
Damasonium Nothum 81
Delphinium 57
Desiderium 76
Dichomenion 118
Digitalis 40
Digiti cittini 229
Dipcadi 175
Dulcisida 118

E

Elichrysos 260.& 262
Empetron 283
Entaticos 223
Equitis calcar 55
Eranthemum 244
Eupatorium Mesuæ 302

F

Ferrugineus color 127
Flores Armerij 70
Flores qui dicantur 303
Flos Adonidis 246
Flos Aphricanus 62
Flos Caryophylleus 66
Flos Creticus 76
Flos Constantinopolitanus 74
Flos Cornicis 74
Flos Cyanus 50
Flos Cyanoides 55
Flos frumentorum 52
Flos Hierosolymorum 76
Flos Indicus 64
Flos Iouis 45
Flos Micaucalus 50
Flos Petilius 64
Flos pothus 76
Flos Regius 55
Flos Rosæ 101
Flos Solis 111

G

Gallitricum 291
Geminalis 294
Geniculatis 46
Gilarus 285
Githago 50
Gith ex segete ibidem

Giula herba 301
Gladiolus 161
Gladiolus segetalis 163
Gratia Dei 111

H

Hastula regia 141
Helianthe 111
Helianthemum ibidem
Heliocalis 113
Helleborastrum 250
Hemerocallis 134
Herba casta 118
Herba clauellata 18
Herba D. Mariæ 298
Herba lassulata ibidem
Herba siminina 86
Herba Trinitatis 18
Herba tunica 68.72. & 77
Hieris 150
Hieribulbus 168
Hirci barba 232
Horminum 294
Horminum syluestre 291
Hyacinthus 124.151.& 171
Hyacinthus non scriptus 171
Hyacinthus scriptus 124.& 127
Hyacinthi spurij 175
Hyacinthus orientalis 172
Hypocistis 107

I

Iacea 18
Ianthina vestis 14
Iasione 39
Idæus dactylus 118
Inguinalis 259
Intibum agreste 48
Iouis flos 45
Iris 146
Iris Astragalites 155
Iris bulbosa 166
Iris cærulea 149
Iris illyrica 153.& 155
Iris lutea 149
Iris syluestris 156.& 157
Iris syluestris lutea 158
Iris tenuifolia 152
Iunonis Rosa 123

K

Keyri 21.& 23

L

Ladanon 110
Lanaria 76
Lassulata herba 198
Lauandula 275
Laurio 285
Lectipes 273
Ledon 110
Leo 86
Leoustomion ibidem
Leucanthemum 217
Leucanthemum odoratũ 242
Leucoion album 19
Leucoion bulbosum 21.& 199
Leucoion luteum 21.& 23
Lilialis 150
Lilium 121
Lilium agreste 135
Lilium cæruleum 56
Lilium conuallium 136
Lilium non bulbosum 132
Lilium luteum 134
Lilium marinum 135
Lilium purpureum 124
Lilium syluestre 130
Linaria 89
Lingua ceruina 165
Lirium 168.& 192
Lucernula 45
Lunaria 27.& 118
Lunaria Græca 27
Lunaris 118
Lupi 151
Lychnis coronaria 43
Lychnis satiua 45
Lychnis syluestris 46
Lychnitis 43.& 45
Lycopersium 45
Lycostaphylos 303
Lyron 79

M

Maiorana 268
Mariana Rosa 45
Mariana Viola 27.& 29
Martagon 132
Marum 268.& 273
Mater violarum 14
Matricaria 240
Matrisaluia 291
Medion 19

Melandrium 241
Melanthium ex Tritico 50
Menion 118
Menogenion 118
Mentha corymbifera 301
Mentha Græca 298
Mentha Sarracenica ibidem

N

Narciſſus 188.& 190
Narciſeus ſuneifolius 195
Narciſſus luteus ſylueſtris 197
Narciſſus Marcelli 194
Narciſſus medio luteus 188
Narciſſus medio purpureus 188
Nardus Italica 275
Nardum ruſticum 296
Naronica radix 150
Nautica radix 161
Nigellaſtrum 48

O

Ocellus 68
Ocimaſtrum 48.& 290
Ocimoides 48.& 273
Ocimum 286
Ocimum ſylueſtre 288
Oculus bouis 140
Oculus Chriſti 45
Opalis grata 86
Ophris 230 Orchies 209
Orminalis 223
Ornithogalum 182.& 184
Ornithogalum Ruellij 186
Orontium 87
Otuala 291
Oſyris 39.91
Othonna 64.& 65
Oxyacantha 103

P

Pæonia 113
Palma Chriſti 227
Panaces Chironium 298
Panion 223
Parthenium 240
Pedua 64
Perſilius flos ibidem
Perpenſa 296
Peſalaudæ 57
Phlogion 18
Phyteuma 39.& 87
Pneumonanthe 36
Pothus flos 76
Prænestina Roſa 102
Pſeudo acoros 158
Pſeudo Aſphodelus 141
Pſeudo iris 158
Pſeudo Melanthium 50
Pſeudo Narciſſus 198
Pſeudo orchis 230
Pulegium montanum 282
Pytion 177

R

Radix Naronica 150
Radix nautica 161
Rapum ſylueſtre 27.& 30
Rapunculum 33
Rapunculum alopecuron 34
Regius flos 55
Raphanitis Iris 153
Rhizotomos Iris ibidem
Rhododendron 294
Roſa 94
Roſa canina 102.& 109
Roſa cæli 45
Roſa dominarum 45
Roſa dunenſis 103
Roſa fatuina 118
Roſa Græca 99
Roſa hyemalis 304
Roſa Iunonis 129
Roſa pampinula 103
Roſa Menapia 303
Roſa ſpineola 102
Roſa ſyluatica 109
Roſmarinus coronarius 274

S

Saluia Romana 298
Sampſychum 269.& 270
Santolina 265
Saponaria 48.& 77
Saxifrangon 283
Satyrium 207. & 223
Satyrium baſilicum 225
Saxifranga 283
Scarlata 72
Scarlea 291
Sclarea ibidem
Scorzonera 232
Selenion 118
Selenogenion ibidem
Semen ſanctum 267

Semen

Semen contra lumbricos 267
Serapion 223
Serpentaria 235
Serpillum 284
Serpillum vulgare 281
Seranium 177
Silis Attici color 15
Singentiana 161
Sisyntrichium 164.& 177
Sol Indianus 308
Solsequium 61
Spongiolæ Rosarum 202
Sparganium 256
Spatula 251
Spatula fœtida 255
Spica 275
Stœcas 278
Stœcas citrina 262
Superba 69

T

Tanacetum Perunianum 64
Taura 46
Testiculus canis 209
Testiculus hirci 216
Testiculus Morionis 213
Testiculus odoratus 223
Testiculus Serapias 216
Thlaspi Crateuæ 27
Thryallis 43.45.& 52
Thymum 280
Thymum sylvestre 283
Thyrsus 79
Tinearia 262
Tora 46
Tota bona 291
Tragopogon 232
Tragorchis 216
Tricolor Viola 17
Trifolium Satyrium 207
Trinitatis herba 18
Tulipa 184
Tunica herba 63.72.& 77

V

Vaccinium 15.& 174
Venerea radix 161
Venusta minor 16
Veratrum nigrum 147
Vetonica agrestis 72
Vetonica altera 41
Vetonica coronaria ibidem
Viburnum 101
Victorialis rotunda 163
Victorialis longa ibidem
Viola alba 19.& 13
Viola alba bulbosa 199
Viola autumnalis 36
Viola Calathiana 34
Viola flammea 19
Viola hyemalis 21
Viola latifolia 25.& 26
Viola Mariana 17
Viola Martia 14
Viola matronalis 23
Viola nigra 13
Viola parietina 25
Viola peregrina 21
Viola purpurea 14
Viola Saxatilis 23
Viola tricolor 17
Violaria 14
Viperina 235
Vnguentaria 161
Vnifolium 137
Vrinalis 91
Vuularia 31

X

Xyris 156.& 157

Z

zophyron 278

ERRATA.

Pag. 13. lin. vltima. in singulis, flores 18. 30. odore, vere 38. 15. superiores, flores prioris. 64. 7. Perunianum. 86. 17. ἐσπαρολέων. 88. PHITEVMA. 129. 4. Phœbus. 161. 23. rubente splendentes. 166. 13. elegantis. 25. & forma floris. 177. 22. acroscorodou. 184. 19. Ornithogalon. 28. Cachryos. 188. 23. bulbos. 24. aut odore. 207. 19. τριφυλλη. 208. 4. Opisthotonon. 226. SATYRIVM BASILIC. PRIMVM. 273. 23. Ocimoides. 303. 29. Lycostaphylum.

INDEX GRÆCARVM VOCVM.

A

Ἀγλαοφώτις pag. 118
ἀγριυκάρανον 187
ἀδόκιμος 45
ἀιμάγμονι 118
ἄκανθος 290
ἄκορος 161
ἀκυλάσιον 45
ἀμμαχὴν 270
ἀμόργιον 93. & 260
ἀμύδυσσε 36
ἀναχάμιον 163
ἀνάμιμον 86
ἀνθεμὶς 237
ἀνθεμὶς φυλλώδης 50
ἀνθερικὸς 141
ἄνθος τῶν ῥόδων 101
ἀνθρήνιον 86
ἀνθικὸν θαρσὸν 135
ἄνδρις 192 ἄριον 163
ἀνὴρ ἀττικὸς 259
ἀοφόδελος 141
ἄπιον 48
ἀπίονες 192
ἀφροδίσιας 161

B

Βάκχαρις 296
βαλλάριον 45
βασιλικὸν 186
βατράχιον 68
βοδοκάρδιον 187
βολβὸν 177
βολβὸς ἀμυγδαλικὸς 135
βολβὸς ἐμετικὸς 192. & 195
βολβώνιον 259
βουκράνιον 86
βούφθαλμον 247

Γ

γαλεοπόδιον 45
γλυκυσιδὴ 118
γογγύλη ἄγρια 30

Δ

δαυκίνον
διάχυσις 58 διάχυτος ibid.
διὸς ἄνθος 45
διχομήνιον 118

E

Ελειόχρυσον 262
ἐλίχρυσον 260
ἔμπελρον 283
ἔρπιλλος 285
ἐρυθρόνιον σαλύριον 207

H

ἡμεροκαλλὶς 126. & 134
ἡμεροκαλάκτον 135
ἡράθεμον 237

Θ

Θαυμασὸς 150
Θελπίδη ibid.
Θεοδόσιον 118
Θρυαλλὶς 43. & 45
Θύμος 280 Θύρσος 79
Θύφσιον 280

I

ἰασιώνη 39
ἰδαῖος δάκτυλος 118
ἱερακοσκόδιον 48
ἶρις 150 ἱερίβολβος 168
ἴον 14
ἴον πορφυροῦν ibid.
ἶρις 150 ἶρις ἄγρια 157

K

καθαίρον 150
κακὸς 157 κακὸς ibid.
καλλείριον 123
κάμαρος 58
καρπὸς 89 κάσια 277
κέσρον 68
κεφάλια τῶν ῥόδων 101
κίσος ἢ κίσθος 109
κίσσαρον ibidem
κινοσούδιον 273
κομὴ 232
κομισάνδαλος 130
κυρύμβιον 45
κρινάνθεμον 123. & 135
κρίνον 121
κρίνον ἄγριον 135
κρίνον πορφυροῦν 127
κρὴκος 58
170
κύσπος

κλάτος 52
κυανοειδὴς 55
κύϊξ 177
κύμινον ἄγριον 59
κυνανθεμὶς 240
κυνοβοτανὴ ibidem
κυνοκεφάλιον 86
κυνόροδος 102
κυνὸς ὄρχις 212
κύτινος 109

Λ

λάδον ἢ λήδον 110
λάδανον ibidem
λαμπάς 48
λείριον 121.168.& 192
λευκάνθεμον 237
λευκόϊον 21.177.& 201
λευκόϊον μήλινον 23
λιβανωτὶς σφαιρωματικὴ 274
λιμαικὴ 163
λυχνῖτις 43.& 45
λύκοι 151
λυχνὶς ἄγρια 46.& 86
λυχνὶς σφαιρωματικὴ 45
λυχνῖτις ibid.

Μ

Μαλόϊον 46
μαχαιρόφυλλον 163
μαχαιρώνιον ibid.
μελάνθιον ἐκ τῶν σατύρων 50
μελάνιον 14
μηνογένειον 118
μονόφυλλον ibid.
138

Ν

Νάρκισσος 190
Νήριον 58
Νηριάδιον ibid.

Ξ

ξυρὶς 157
ξίφιον 163

Ο

ὀθόνη 65
ὄχιμον 286
ὀπερτρίτος 150
ὄρμινον 294
ὀρνιθόγαλον 186
ὀροβίζη 118
ὀροβίλιον ibid.
ὀρόβηθρον 109
ὄρχις στρατιώτης 221
ὀστρολόγιον 86
ὄρχεις 223
ὀφρυόνια 150

Π

παιώνια 118
παισαιδὴ ibid.
πανθηκέρατος ibid.
παράλυσις 18
πιτιῶν 177.& 204
πιθήκιον 86
πόθος 76
πορφυρανθὲς 126.& 135

Ρ

ῥόδον 101
ροδώνια ibid.

Σ

σαμψύχον 269.& 270
σαρξίφραγγον 213
σατύριον βασιλικὸν 227
σατύριον ἐρυθρόνιον 207
σατύριον τρίφυλλον ibid.
σελήνιον 118
σελινοφόνιον ibid.
σισυρίχιον 164.& 177
σκῆπτρον 46
στίχας ἢ σοίχας 278
στρούθιον 76
σώσανδρον 58

Τ

ταύριον 46
τραγόνατον 48
τραγοπώγων 232
τραγόρχις 216
τραχήλιον 31
τρίφυλλον σατύριον 207

Υ

ὑάκινθος 58.127.129.& 174
ὑποκισὶς 109
ὑσσώπιον 263

Φ

φύσαγγον 163
φλόξ ἢ φλόγιον 11
φύτευμα 87

Χ

Χαμαίμηλον 237
χρυσάνθεμον 237.253.& 260
χρυσοκόμη 264

Ψ

Ψυχότροφον 68

Ω

ὠχιμοειδὲς 48.& 290
ὤχιμον 286

Hic liber nihil habet Romanæ Eccleſiæ fidei contrarium, aut Reipub. offenſiuum.

Quod atteſtor Sebaſtianus Baer, Delphius, inſignis Colleg. Eccleſ. S. Mariæ Antuerpienſ. Plebanus.